

CEJANO

RUKKILILL

5

„Esperanto proksimigas homojn”,

monumento al Lazar Ludwik Zamenhof (15.12.1859–14.04.1917), kreinto de Esperanto. Białystok, skvaro ĉe la stratoj Białówny kaj Malmeda. La buston skulptis Jan Kucz (1973), la erekta akto estas enmasonigita la 6-an de aŭgusto 1959 dum la UK44 en Varsovio

CEJANO

RUKKILILL

5

Almanako de Tartua Esperanto-Societo

Tartu Esperanto Seltsi almanahh

2009

Cejano (*Centaurea cyanus*) – estona nacia floro, fakte tre konata trudherbo en grenkampoj de Eŭropo kaj Azio, kun intense ĉielbluaj floroj kaj lancetformaj folioj. Ĝi ornamas kampojn de sekalo (*Secale cereale* L). La sekalo estis historie grava saneca pangreno, pro tio ĝi estas proklamita estona nacia cerealo.

**Almanahhi kirjastamist toetas Hasartmängumaksu Nõukogu.
Täname!**

La almanako aperas subvencie de *Hasartmängumaksu Nõukogu*.
Sinceran dankon!

Kirjastaja/Eldonanto: Tartu Esperanto Selts / Tartua Esperanto-
Societo
Pepleri 27, 51010 Tartu, Estonio
GSM +372 509 8647
Tel +372 748 1055 vespere
EENet madis@forselius.ee
Elion forsel@hotmail.ee
<http://kultuuriaken.tartu.ee/?place=1062181863>

Toimetus/Redakcio: Enn Ernits, Madis Linnamägi

Arvuti/komputilo: autorid/aŭtoroj, Argo Alp

Fotoj: Madis Linnamägi, Rein Zubsberg

Layout: Irina Gron

Preso: OÜ PAAR, Ilmatsalu 3g, 51014 Tartu
tel +372 716 8151, faks +372 716 8150
info@paar.ee
www.paar.ee

ISSN 1736-051X

© Tartu Esperanto Selts
Cejano – Rukkilill 5
Tartu 2009

ENHAVO. SISUKORD

DOKUMENTOJ	5
“Keeled loevad!” UNESCO peadirektori pöördumine	5
“Lingvoj gravas!” Mesaço de s-ro Koïchiro Matsuura.....	6
Rezolucio 61/17 de la Ĝenerala Asembleo de Unuiĝintaj Nacioj. Inter- nacia Jaro de Akordiĝo 2009	8
Esperanto-centro inaŭgurita!	9
 INTERLINGVISTIKO. ESPERANTOLOGIO	10
Konverents “Rahvusvahelised keeled eurolingvistika ja interlingvistika kontekstis”. Konferenco “Internaciaj lingvoj en konteksto de eŭro- lingvistiko kaj interlingvis-tiko”. Ringkiri nr 3. Cirkulero n-ro 3, 07.09.2009.....	11
<i>Detlev Blanke</i> . Die Episode „Weltdeutsch” bei Wilhelm Ostwald.....	14
<i>Enn Ernits</i> . Lakshmiswar Sinha Eestis	17
<i>Ott Kurs</i> . Esperantost Tartus aastal 1956.....	30
<i>Madis Linnamägi</i> . Estonio de Soveta Uni al Eŭropa Unio. Helpilo de Madis Linnamägi por konversacio en Francio, 12.03.–09.04.2005. Eesti teel Nõukogude Liidust Euroopa Liitu. Madis Linnamägi’ Prantsusmaa-turnee 12.03.–09.04.2005 vestluste kompendium	34
 <i>Madis Linnamägi</i> . Imperiema marodado en Tallinn.....	45
<i>Enn Ernits</i> . Plejparte pri Esperanto-seminario e Bulgario.....	51
Gajnintoj de la XI amatorarta konkurso „Kannel“, 2006.....	53
Gajnintoj de la XII amatorarta konkurso „Kannel“, 2009	54
 PERSONOJ. ESPERANTO KAJ MI	55
<i>Aleksandr Dmitrijevič Duličenko</i> . Die Bedeutung der slavischen Standard-Mikrosprachen für die kulturelle und sprachliche Vielfalt in Europa.....	55
<i>Sale-Liia Janneste</i> . Esperanto minu	67
<i>Silja Joon</i> . Emal ja tütel on salakeel, mida mõistavad vähesed.....	69

LITERATURO	71
<i>Daniel Devis</i> . Bondeziroj	71
<i>Imre Szabó</i> . Egerfarmos. Esperanto-tendaro de pentristoj, 2007.....	72
Kuldrannake [Popola kanteto „Orlanda bord’”]	74
<i>Liidia Pettai</i> . Valgus	74
Anekdotoj, esperantigitaj de Enn Ernits	75
 KULTURHISTORIO	 77
<i>Jūratė Bartaškienė</i> . Romuva – litova religio.....	77
Estonaj sekularaj popollernejoj en la Sveda periodo (1561–1721) kaj iliaj posteuloj en 1998 [Kompilita de Madis Linnamägi]	79
 FOTOJ PRI ESPERANTO-MOVADO. PILTE ESPERANTO-LIIKUMISEST	 I–XVI

DOKUMENTOJ

“KEELED LOEVAD!”**UNESCO peadirektori Koïchiro Matsuura pöördumine seoses
2008. a kui rahvusvahelise keelte aasta tähistamisega ***

ÜRO peaassamblee kuulutas 2008. aasta rahvusvaheliseks keelte aastaks. UNESCO on igati valmis täitma talle usaldatud rolli koordineerida selle aastaga seonduvaid üritusi. Organisatsioon on teadlik keelte otsustavast tähtsusest paljude väljakutsete taustal, mis inimkonda paari järgmise aastakümne jooksul ees ootavad.

Keeled on rühmade ja üksikisikute identiteedi ja rahuliku kooseksisteerimise seisukohalt äärmiselt olulised. Nad aitavad kaasa säästvate arengule ning harmoonilise vahekorra saavutamisele globaalse ja lokaalse konteksti vahel.

Keeled on ülimalt olulised programmi "Haridus kõigile" kuue eesmärgi ja ÜROs 2000. aastal kokku lepitud aastatuhande arengueesmärkide (AAE) saavutamiseks.

Sotsiaalse integratsiooni mõjuritena on kehtel strateegiline roll äärmise vaesuse ja nälja likvideerimisel (AAE 1); keeled on hädavajalikud üleilmse alghariduseni jõudmiseks (AAE 2), sest kirjaoskus, õppimine ja eluks vajalike oskuste omandamine toetub keeltele; tulemuslik võitlus HIV/AIDSi, malaaria ja teiste haigustega (AAE 6) saab toimuda vaid emakeeles; kohalike ning pärimuslike teadmiste ja oskuste kaitse loodussäästliku keskkonna tagamiseks (AAE 7) on lahutamatu seotud kohalike ja põliskeeltega.

Kultuuriline mitmekesisus on tihedalt seotud keelelise mitmekesisusega. See asjaolu on välja toodud ka UNESCO kultuurilise mitmekesisuse üleilmses deklaratsioonis ja selle tegevuskavas (2001), vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioonis ning kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioonis (2005).

Vaatamata sellele võib paari inimpõlve vältel kaduda üle poolte maailmas praegu kõneldavaist 7000 keelest. Koolides ja küberruumis kasutatakse neist keeltest alla veerandi ja enamikku neistki vaid juhuslikult. Tuhandel kehtel, mida inimesed küll omandavad igapäevase väljendusvahendina, puudub väljund haridussüsteemis, meedias, kirjastustegevuses ja ühiskonnas laiemalt.

Nüüd tuleb otsustavalt tegutseda. Kuidas? Tuleks edendada ja arendada sellist keelepoliitikat, mis võimaldaks igal keelekogukonnal kasutada oma

esimest keelt või emakeelt nii laialdaselt ja nii sageli kui võimalik, kaasa arvatud haridussüsteemis. Samal ajal tuleks kindlasti omandada ka rahvuskeel või regioonis valitsev keel ning võõrkeel. Ka valitseva keele kõnelejaid tuleks ärgitada omandama teist rahvuskeelt või regionaalse tähtsusega keelt ning paari võõrkeelt. Üleilmastuvas maailmas leiavad kõik keeled oma koha vaid siis, kui tunnustatakse mitmekeelsuse põhimõtet.

UNESCO kutsub üles valitsusi, ÜRO allorganisatsioone, kodanikeühendusi, haridusasutusi, kutseühendusi ja kõiki teisi olulisi partnereid tõhustama oma tegevusi kõikide keelte, eriti ohustatud keelte kaitseks ja edendamiseks nii individuaalses kui kollektiivses kontekstis.

Olgu tegu haridusalaste algatuste, küberruumi või kirjandusliku keskkonnaga; ohustatud keelte kaitset või keelte rolli sotsiaalse integratsiooni vahendina käsitlevate projektidega – või miks mitte ka seoste uurimisega keelte ja majanduse, keelte ja pärimuslike teadmiste või keelte ja loomingu vahel – oluline on rõhutada põhimõtet "keeled loevad!"

21. veebruaril 2008 tähistati juba üheksandat korda UNESCO rahvusvahelist emakeelepäeva. Sel päeval on eriline tähendus ja see on eriti sobiv keelte edendamisega seotud algatuste tutvustamiseks.

Meie ühine eesmärk on kindlustada keelelise mitmekesisuse ja mitmekeelsuse tähtsuse haridus-, haldus- ja õigussüsteemides, kultuuri väljendusvormides ja meedias, küberruumis ja kaubanduses tunnustamine nii riiklikul, regionaalsel kui rahvusvahelisel tasandil. Rahvusvaheline keelte aasta (2008) annab suurepärase võimaluse teha jõudsaid edusamme nende eesmärkide saavutamiseks.

* See on esmatrükk. B. G. Forseliuse Seltsi palvel tõlkis pöördumise ingliskeelse originaali järgi UNESCO Eesti Rahvuslik Komisjon, teksti toimetas komisjoni peasekretär Doris Kareva. Järigneu on UNESCO peadirektori läkitus esperanto keeles:

"LINGVOJ GRAVAS!"

Mesaĝo de s-ro Koĉhiro Matsuura, Ĝenerala Direktoro de Unesko, pri la celebrado de la Internacia Jaro de Lingvoj 2008

La jaro 2008 estas proklamita Internacia Jaro de Lingvoj fare de la Ĝenerala Asembleo de Unuiĝintaj Nacioj. Unesko, al kiu oni konfidis la taskon kunordigi la agadon por la Jaro, pretas plenumi sian rolon kiel gvida aganto.

La Organizaĵo estas plene konscia pri la decida graveco de la lingvoj por la multaj defioj, kiujn la homaro devos alfronti dum la venontaj jardekoj. La lingvoj fakte estas nepraj por la identeco de la homaj grupoj kaj individuoj kaj por ilia paca kunekzisto. Ili estas strategia faktoro por antaŭeniri al daŭropova evoluigo kaj harmonia rilato inter la tutmonda kaj la loka.

La lingvoj havas kernan gravecon por atingi la ses celojn de Edukado por Ĉiuj (EPĈ) kaj la Jarmilajn Evoluigajn Celojn (JEC) aprobitajn de Unuiĝintaj Nacioj en 2000. Kiel faktoro de socia integriĝo, la lingvoj ludas strategian rolon en la forigo de la ekstrema malriĉeco kaj malsato (JEC 1), dum kiel kolonoj de alfabetiĝo kaj lernado de kapabloj por la vivo ili estas ankaŭ nepraj por atingi universalan unuanivelan edukadon (JEC 2). La batalo kontraŭ HIV/aidoso, malario kaj aliaj malsanoj (JEC 6) devas utiligi la lingvojn de la koncernaj homgrupoj por trafi ilin, kaj la konservado de lokaj kaj indiĝenaj scioj kaj lertoj strebe al naturmedia pluteneblo (JEC 7) estas kerne ligita al lokaj kaj indiĝenaj lingvoj.

Plie, la kultura diverseco estas intime ligita al la lingva diverseco, kiel indikite en la Universala Deklaracio pri Kultura Diverseco de Unesko kaj ĝia Agoplano (2001), la Konvencio por la Konservado de la Nemateria Kultura Heredaĵo kaj la Konvencio pri la Protektado kaj Antaŭenigo de la Diverseco de la Kulturaj Esprimoj (2005).

Tamen, en la daŭro de kelkaj generacioj, pli ol 50% el la 7000 lingvoj parolataj en la mondo povos malaperi. Nun estas uzata malpli ol kvarono el ili en la lernejoj kaj ciberspaco, kaj la plimulton oni uzas nur sporade. Miloj da lingvoj – malgraŭ tio ke ĉiu estas regata de homgrupo kiu ĝin uzas kiel ĉiutagan komunikilon – forestas el la eduksistemoj, komunikaj rimedoj, eldona industrio kaj ĝenerale el la publika sfero. Urĝas agi. Kiel? Per la kuraĝigo kaj prilaboro de lingvopolitikoj ebligantaj al ĉiu lingvokomunumo la uzon de ties gepatra lingvo kiel eble plej vaste kaj ofte, ankaŭ en la edukado, apud la rego de iu nacia aŭ regiona lingvo kaj iu internacia lingvo. Ankaŭ kuraĝigante la parolantojn de regantaj lingvoj regi alian nacian aŭ regionan lingvon kaj unu aŭ du internaciajn lingvojn. Nur se plurlingvismo estos plene akceptita, ĉiuj lingvoj povos trovi sian lokon en nia tutmondiĝinta mondo.

Tial Unesko invitas la registarojn, UN-organojn, organizaĵojn de la civila socio, edukajn instituciojn, asociojn de profesiuloj kaj ĉiujn aliajn koncernatojn stimuli la respekton, antaŭenigon kaj protektadon de ĉiuj lingvoj, aparte de tiuj endanĝerigitaj, en ĉiuj situacioj de la individua kaj kolektiva vivoj.

Ĉu per iniciatoj sur la eduka kampo, la ciberspaco aŭ la klera medio; ĉu per projektoj por savtenado de endanĝerigitaj lingvoj aŭ antaŭenigo de la lingvoj kiel iloj de socia integriĝo; aŭ per esplorado de la interrilato inter la lingvoj kaj la ekonomio, inter la lingvoj kaj scioj de la indiĝenoj aŭ inter la lingvoj kaj la kreado, estas necese ke la ideo "lingvoj gravas!" estu diskonigata ĉie.

Tiukuntekste, la 21-a de februaro kiel dato de la naŭa Internacia Tago de la Gepatra Lingvo havos elstaran signifon kaj estos aparte taŭga limdato por la enkonduko de iniciatoj celantaj antaŭenigon de lingvoj. Nia komuna celo estas atingi agnoskon, sur la nacia, regiona kaj internacia niveloj, pri la graveco de la lingva diverseco kaj plurlingvismo en la eduka, administra kaj jura sistemoj, en la kulturaj esprimoj kaj komunikaj iloj, en la ciberspaco kaj komerco. La Internacia Jaro de Lingvoj 2008 alportos unikan ŝancon por fari decidan antaŭeniron survoje al la atingo de tiuj celoj.

Rezolucio 61/17 de la Ĝenerala Asembleo de Unuiĝintaj Nacioj

Internacia Jaro de Akordiĝo 2009

La Ĝenerala Asembleo,

Tenante en konsidero la Ĉarton de Unuiĝintaj Nacioj, inkluzive la celojn kaj principojn tie entenatajn, precipe tiujn pri ŝirmado de estontaj generacioj kontraŭ la skurĝo de la milito, tiujn pri realigo, per pacaj rimedoj kaj konforme al la principoj de justeco kaj internacia juro, de harmoniigo aŭ solvado de internaciaj disputoj aŭ situacioj kiuj povus konduki al rompo de la paco, kaj tiujn pri praktikado de toleremo kaj kunvivado kiel bonaj najbaroj, tiel evoluigante amikajn rilatojn inter la nacioj kaj antaŭenigante internacian kunlaboradon por solvi internaciajn, ekonomiajn, sociajn, kulturajn kaj humanecajn demandojn,

Rekonante, ke interakordiĝaj procedoj estas aparte necesaj kaj urĝaj en landoj kaj regionoj de la mondo, kiuj suferis aŭ suferas pro situacioj de konflikto, kiuj efikis kaj dividis sociojn en ties diversaj internaj, naciaj kaj internaciaj facetoj,

Rekonante ankaŭ, ke multaj el la aktivadoj de la sistemo de Unuiĝintaj Nacioj ĝenerale por subteni packonservadon kaj packonstruadon, konflikto-preventon, malarmadon, daŭripovan evoluon, la antaŭenigon kaj protektadon de homaj rajtoj kaj homa digno, demokratio, laŭjura regado kaj principoj de bona gvidado, inter aliaj, kondukas al la lanĉado kaj evoluigo de interakordiĝaj procedoj,

Konsciaj, ke dialogo inter kontraŭuloj el pozicioj de respekto kaj tolero estas esenca elemento en paco kaj interakordiĝo,

Konsciaj ankaŭ, ke vero kaj justeco estas nemalhaveblaj elementoj por atingi interakordiĝon kaj daŭra paco,

Tenante en konsidero la rolon de la amasmedioj en raportado pri interakordiĝaj procedoj,

Konvinkite, ke anonco de internacia jaro de akordiĝo fine de la unua jardeko de la nova jarmilo liveros al la internacia komunumo okazon por klopodi, kun aktiva engaĝiĝo de ĉiuj koncernataj partioj, evoluigi interakordiĝajn procedojn, kiuj estas neceso kaj antaŭkondiĉo por starigi firman kaj daŭran pacon.

1. *Esprimas sian firman intencon* efektivigi interakordiĝajn procedojn en tiuj socioj, kiujn tuŝas kaj/aŭ disdividas konfliktoj

2. *Decidas* proklami la jaron 2009 Internacia Jaro de Akordiĝo;

3. *Invitas* interesatajn Registarojn kaj internaciajn kaj neregistarajn organizaĵojn subteni interakordiĝajn procedojn inter tiuj socioj, kiujn tuŝas kaj/aŭ disdividas konfliktoj, kaj plani kaj realigi adekvatajn kulturajn, edukajn kaj sociajn programojn por antaŭenigi la koncepton de akordiĝo, inkluzive okazigon de konferencoj kaj seminarioj kaj disvastigon de informoj pri la afero.

56-a plenkunsido, 20. novembro 2006

Fonto: 94a UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO – BJALISTOKO 2009. Kongresa Kuriero 1, 25.07.2009; <http://www.uea.org/pdf/kuriero-bjal-1.pdf>
Angle:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/495/45/PDF/N0649545.pdf?OpenElement>

ESPERANTO-CENTRO INAŬGURITA!

Hodiaŭ, la 21-an de julio en 2009, la urbestro Tadeusz Truskolaski solene inaŭguris Esperanto-Centron Ludwik Zamenhof, troviĝanta ĉe la strato Warszawska, n-ro 19 en Białystok.

La inaŭguron, krom multaj amikoj de Esperanto, partoprenis i.a.: vicurbestro Aleksander Sosna, prezidanto de la Urba Komitato Włodzimierz L. Kusak kaj kunaŭtoroj de la ekspozicio s-ino Jolanta Rogowska el la Historia Muzeo kaj s-ro Andrzej Lechowski – direktoro de la Podlaha Muzeo en Białystok.

Samtempe kun la malfermo de la Centro oni inaŭguris la konstantan ekspozicion: „Bjalistoko de juna Zamenhof” kaj la du portempajn ekspoziciojn: „Esperantaj ekslibrisoj kaj punktoj”. La Centro troviĝas ĉe la strato Warszawska, n-ro 19. Ĝi estas kreita en la jaro de la 94-a Universala Kongreso de Esperanto, okazonta de la 25-a ĝis la 31-a de julio ĝuste en Bjalistoko – la naskiĝurbo de la kreinto/iniciatinto de la lingvo Esperanto.

La Centro Zamenhof – kiu estas filio de Bjalistoka Kulturcentro – gvidos la agadon, prezentanta la multkulturan karakteron de la urbo kaj la popularigadon de L. Zamenhof. Oni antaŭvidas, ke la Centro prezentados la konstantan ekspozicion, organizos la portempajn ekspoziciojn, gvidos la edukadon, okazigos seminariojn, prezentajxojn kaj ekzercadojn.

La teksto, tradukita de Jarosław Parzyszek, venas el la oficiala ttt-ejo de la urbo Bjalistoko:

www.bialystok.pl.

Fotoserio pri la inaŭguro estas videbla ĉe:

<http://www.bialystok.pl/site.php?s=MDAwMTg3&a=MDU3Nzg3>.

Fonto:

94-a UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO – BJALISTOKO
2009. Kongresa Kuriero 1, 25.07.2009

INTERLINGVISTIKO. ESPERANTOLOGIO. HISTORIO

KONVERENTS “RAHVUSVAHELISED KEELED EUROLINGVISTIKA JA INTERLINGVISTIKA KONTEKSTIS”

KONFERENCO “INTERNACIAJ LINGVOJ EN KONTEKSTO DE EŬROLINGVISTIKO KAJ INTERLINGVISTIKO”

Ringkiri nr 3. Cirkulero n-ro 3, 07.09.2009

Austatud!

1. Konverents “Rahvusvahelised keeled eurolingvistika ja interlingvistika kontekstis” toimub 25.–26.09.2009 Tartus (Raekoja saal, III korrus).
2. Korraldustoimkond tänab kaastööde eest, avaldamaks Tartu Ülikooli toimetiste *Interlinguistica Tartuensis* 9. köites. Täiendused/parandused, ka uued kaastööd on teretulnud, kogumik *Interlinguistica Tartuensis* IX (IT IX) ilmub trükist 25. septembril.
3. Keeltest: IT IX kaastööd võivad olla eesti, esperanto, inglise, saksa ja vene keeles. Konverentsil võib ettekandeid esitada samades keeltes, ettekande kestus on kuni 30 min.
4. Euroopa ühiskonnategelased taunivad ülikoolihariduse ülespetsialiseerumist, mistõttu napib tänapäevaste mitmetahuliste probleemide lahendajaid, generaliste. See ajendab meid kutsuma teid interdistsiplinaarse **Jakob Linzbachi Seltsi** asutamisele, arendamaks generalistlikult sotsiaal- ja täppisteadusi; eelkõige semiootikat, küberneetikat, informaatikat, interlingvistikat ja matemaatikat – st neid teadusharusid, millega tegeles või mille tekkimist nägi ette eesti matemaatik ja interlingvist Jakob Linzbach (1873–1953; Линцбах, Я. Принципы философского языка. Опыт точного языкознания. Петроград, 1916; teine trükk ilmus Moskva kirjastuses Knižnõi dom „LIBROKOM” 2009. a). Maailma tuntuim kultuurisemiootik on Tartu Ülikooli prof Juri Lotman (Mitmetahuliselt toimiva järelkasvu perspektiive silmas pidades on teretulnud üliõpilaste ja gümnasistide etteasted mainitud teadusharudes.
5. Tähtpäevi, aastapäevi:
 - 26. september on Euroopa keelte päev alates 2001. aastast (European Day of Languages, <http://www.ecml.at/edl/>);
 - 2009. aasta on rahvusvaheline lepitamise aasta, edendamaks koostööd majanduslike, sotsiaalsete, kultuuri- ja humanitaarprobleemide lahendamisel (ÜRO resolutsioon A/RES/61/17. International Year of Reconciliation, 2009;

- [http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/495/45/PDF/N0649545.pdf?Open Element](http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/495/45/PDF/N0649545.pdf?Open+Element); <http://www.timeanddate.com/year/2009/reconciliation.html>);
- 2009. a on Euroopa loovuse ja innovatsiooni aasta (European Year of Creativity and Innovation <http://create2009.europa.eu/>) ja Eesti innovatsiooniaasta (www.in.ee);
 - 2009. a tähistatakse plaankeelee esperanto koostaja Lazar Ludovik Zamenhofi 150. sünni-aastapäeva, UNESCO peakorteris oli rahvusvahelise keelteasta 2008 raames Zamenhofi-aasta avauitrus – konverents „Esperanto, a fair language“ (15.12.2008, http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=38420&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html);
 - 2009. a taitus 95 aastat Tartu Esperanto Seltsi asutamisest (<http://kultuuriaken.tartu.ee/?Place=1062181863>); esimeseks presidendiks oli Jan Kazimierz Wlodimierz Muszyński, *dr. pharm.*, 1884–1957, Vilniuse ja Łódźi ülikooli professor.

Moderna skulptaĵo-fontano al la semiotikisto prof Juri Lotman apud la Scienca biblioteko de Tartua Universitato. Trovu liniojn de lia kapo!

Estimataj!

1. La konferenco “Internaciaj lingvoj en konteksto de eŭrolingvistiko kaj interlingvistiko” okazos la 25.–26.09.2009 en la salono de la Urbodomo de Tartu (III etaĝo), Estonio.
2. La partoprenontoj estas a) realaj kaj b) nur per senditaj studoj. Ni dankas raportontojn por la studoj cele de publikigado en la 9-a volumo

de “*Interlinguistica Tartuensis*”, la artikolaro aperos la 25-an de septembro.

3. Pri lingvoj: la studoj povas esti en la angla, Esperanta, estona, germana kaj rusa lingvoj, same la parola prezentado ĝis 30 minutoj.

En Eŭropo estas kritikata la troa specializiĝo de la universitata edukado, pro tio malmultas solvantoj de nuntempaj diversflankaj problemoj – generalistoj. La situacio inspiras inviti Vin al la fondado de la interdisciplina **Jakob-Linzbach-Asocio**, por evolui generalisme sociajn kaj ekzaktajn sciencojn, precipe semiotikon, kibernetikon, informadikon, interlingvistikon kaj matematikon – t.e la sciencajn disciplinojn, kiujn kultivis aŭ kies ekeston antaŭvidis la estona matematikisto kaj interlingvisto Jakob Linzbach (1873–1953; Линцбах, Я. Принципы философского языка. Опыт точного языкознания. Петроград, 1916; la dua eldono aperis en Moskvo, eldonejo KD „LIBROKOM”, 2009).

La plej konata semiotikisto pri kulturo estas prof Juri Lotman (Tartua Universitato).

4. Kun perspektivoj al la multflanke aganta nova generacio ni bonvenigas studentojn kaj gimnazianojn kun studoj el la indikitaj sciencaj diciplinoj.

5. Datoj, datrevenoj:

- la 26-a de septembro estas la Eŭropa tago de lingvoj ekde 2001 (European Day of Languages, <http://www.ecml.at/edl/>);
- 2009 estas la Internacia Jaro de Akordiĝo, por evolui kunlaboran solvodon de ekonomiaj, sociaj, kulturaj kaj humanecaj problemoj (UNO-rezolucio A/RES/61/17. International Year of Reconciliation, 2009; [http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/495/45/PDF/N0649545.pdf?](http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/495/45/PDF/N0649545.pdf?OpenElement) Open Element; <http://www.timeanddate.com/year/2009/reconciliation.html>);
- 2009 estas la Eŭropa jaro de kreemo kaj innovacio (European Year of Creativity and Innovation, <http://create2009.europa.eu/>) kaj la Estona jaro de innovacio (www.in.ee);
- en 2009 oni celebradas la 150-an naskiĝdatrevenon de Lazar Ludovik Zamenhof, aŭtoro de la planlingvo Esperanto; en la sidejo de Unesko okazis enkadre de la Internacia Jaro de Lingvoj 2008 la unua aranĝo de la Zamenhof-jaro – la konferenco „Esperanto, a fair language“ (15.12.2008, http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=38420&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html);

- Tartua Esperanto-Societo fariĝis 95-jara (<http://kultuuriaken.tartu.ee/?Place=1062181863>); la unua prezidanto estis Jan Kazimierz Włodimierz Muszyński, *dr. pharm.*, 1884–1957, profesoro de la universitatoj en Vilnius kaj Łódź.

PROGRAMO

Vendredo, la 25-a de septembro 2009

- 09.00 Vizito de la universitata scienca biblioteko: manuskriptoj de Jakob Linzbach, Jaan Sarv k.a
- 11.00 Konferenco “Internaciaj lingvoj en konteksto de eŭrolingvistiko kaj interlingvistiko”, malfermo en la salono de la Tartua Urbodomo
Prezentado de la eldonaĵoj:
Interlinguistica Tartuensis IX (scienca serio de Tartua Universitato),
Rukkilill : Cejano V (almanako de Tartua Esperanto-Societo)
Konferencaj studoj (vicordo de prezentado aparte donota)
- 13.00 Tagmanĝo
- 14.00 Prezentado de konferencaj studoj
- 16.00 Honorpremiado per *Academicus Ariste* en du branĉoj:
interlingvistiko kaj lingva paco.
Interŝanĝo de opinioj pri internacia komunikado Eŭrope, monde

Kultura programo, elekte aŭ mende, ekz.:

Ŝakludo kun “vivaj figuroj” far grandmajstro Kaido Külaots sur la tenisejo de la Toome- monto, ekde 16.00

Sabato, la 26-a de septembro 2009

- 10.00 Prezentado de konferencaj studoj
- Fondado de la organizaĵo **Jakob-Linzbach-Asocio**: statuto, estraro, partneroj en- kaj eksterlande, agadplano.
- 13.00 Tagmanĝo
- 14.00 Esplorado fare de studentoj kaj gimnazianoj: matematiko, semiotiko, informadiko, interlingvistiko, ...
- 19.00 Kultura programo: Baletto de P. Ĉaikovski “La dormanta belulino” en la Teatro “Vanemuine”

Organiza komitato:

Estona Interlingvistika Asocio, Pepleri str. 27, EE 51010 Tartu, Estonio

DIE EPISODE “WELTDEUTSCH” BEI WILHELM OSTWALD

Kara Madis Linnamägi,

24.08.06

dankegon pro la bele kaj riĉe redaktita kajero Cejano 4. Mi ĝojis tie trovi multajn interesajn artikolojn kaj fotojn, i.a. ankaŭ la recenzon pri mia libro. Tio estas tre bele prezentebila al la eldonejo Peter Lang. Koran dankon. Nur koncizan korekton:

Ostwald ne aŭtoris la planlingvan projekton Weltdeutsch. Ĝin aŭtoris Bauman (rigardu ĉe Duliĉenko).

Ostwald tamen mem skizis kelkajn ideojn pri ellaborenda projekto, kiun li ankaŭ nomis “Weltdeutsch”. Sed li restis nur ĉe kalkaj ideoj.

Amike

Detlev Blanke

Jen la parto el mia germanlingva eseo pri la temo “Weltdeutsch” ĉe Ostwald (en Beiheft Nr. 3):

3.4. Die Episode “Weltdeutsch”

3.4.1. Im Zusammenhang mit dem Ausbruch des ersten Weltkrieges unterlag auch Ostwald zeitweise einem deutschnationalen Taumel. Er gehörte zu den Mitunterzeichnern eines “Aufrufs an die Kulturwelt”, in dem die Kriegsführung des deutschen Kaiserreichs befürwortet wurde. Er entwarf Pläne für die “Neuordnung der europäischen und kolonialen Verhältnisse” (vgl. DOMSCHKE/ LEWANDROWSKI 1982,62).

Nur in diesem Zusammenhang wird wohl sein überraschender Vorschlag erklärbar, den er in einer seiner “Monistischen Sonntagspredigten” [1] präsentierte, nämlich ein “Weltdeutsch” zu schaffen. In diesem mit nationalen Parolen durchsetzten Text lesen wir u.a.:

“Der Durchbruch unserer vereinigten Armeen...ist nur das kriegerische Vorspiel zu einem friedlichen Vordringen Deutschlands nach Südosten, durch welches der größte zusammenhängende Komplex des Festlandes auf der Erdoberfläche, nämlich das europäisch-asiatische Landgebiet in eine neue Epoche seiner Geschichte und damit der gesamten Weltgeschichte eintreten wird” (546).

Und etwas später:

“Das älteste Kulturgebiet der Menschheit, das größte zusammenhängende Festlandgebiet auf der ganzen Erdoberfläche, erwartet eine neue Blüte-zeit,

und zu Trägern dieser Kulturarbeit sind wir Deutschen nebst den stammverwandten Völkern berufen" (549).

Es folgen einige Vorstellungen über die Entwicklung der Verkehrsmittel, die das "uralte Kulturgebilde" der "neueren Kultur" erschließen sollen.

So kommt Ostwald schließlich auf das wichtige Verkehrsmittel, die Sprache, zu sprechen. Die von Ostwald erwartete sieghafte Entwicklung würde es mit sich bringen, daß sich die Deutschen "um die Kenntnis der Sprachen jener Völker bemühen werden, auf welche sie ihre Kulturarbeit auszudehnen wünschen, daß aber auch andererseits die an der kulturellen Hebung des eigenen Volkes arbeitenden Ausländer sich genötigt sehen werden, Deutsch zu lernen, um die Schätze deutscher Wissenschaft, Technik und Kunst sich zugänglich zu machen" (553).

3.4.2. Mit dem Hinweis auf natürliche Vereinfachungstendenzen in Morphologie und Grammatik bei manchen Ethnosprachen, für Ostwald ein Ausdruck des energetischen Imperativs, schlägt er eine Vereinfachung des Deutschen vor, "als ein Hilfsmittel, die erwünschte Wechselwirkung zwischen unseren neuen Zöglingen in Asien und uns tunlichst zu erleichtern und dadurch wirksamer zu gestalten".

Er fährt dann fort:

"Ich schlage vor, für den praktischen Gebrauch zunächst in jenen Gebieten ein vereinfachtes Deutsch auf wissenschaftlich-technischer Grundlage herzustellen. In diesem müßten alle entbehrlichen Mannigfaltigkeiten, all jener für die Ästhetik so reizvolle "Reichtum" der Sprache, welche ihr Erlernen so ungeheuer erschwert, beseitigt werden, so daß dieses neue Verkehrsmittel, für welches ich den Namen Welt-deutsch vorschlage, von jedermann mit leichter Mühe erlernt werden kann" (557).

Wie dieses "Weltdeutsch" aussehen soll, erläutert Ostwald kaum. Er macht nur einige wenige Angaben.

So solle es nur einen Artikel geben, "etwa de". Die Laute ä, ö, ü und die zusammengesetzten Zeichen ch und sch sollen entfallen. Statt z könne man ts schreiben. Mehr Details erfahren wir nicht.

Abschließend schreibt Ostwald, der sich doch mehr als ein Jahrzehnt vehement für Ido eingesetzt und vor der Dominanz einer Ethnosprache als lingua franca gewarnt hatte, zu seinem Vorschlag:

"Die Art und Weise, wie die wünschenswerte und mögliche Vereinfachung des Deutschen für den technischen Gebrauch der fremden Völker vorgenommen werden kann, ist wissenschaftlich und experimentell durch die Arbeiten an der Herstellung künstlicher Sprachen allseitig festgestellt, und man braucht das dort erarbeitete Gedankengut nur sachgemäß auf das

künftige Weltdeutsch anzuwenden, um unter Beinhaltung der sämtlichen Wortstämme und gleichzeitiger Vereinheitlichung der wenigen noch erforderlichen grammatikalischen Regeln, zu einer Sprache zu gelangen, welche mit dem alten Vorzug des Deutschen, der Biegsamkeit und Ausdrucksmannigfaltigkeit, den neuen Vorzug einer überaus leichten Erlernbarkeit und Handhabung durch Fremde verbindet. Aber der Gedanke ist leider so vernünftig, daß er zur Zeit schwerlich darauf rechnen darf, verstanden oder gar ausgeführt zu werden” (558/59).

Ich habe keinerlei weitere Angaben über Weltdeutsch in Ostwalds Werken gefunden und vermute, daß er auf dieses Projekt nie wieder zurückgekommen ist.

Interessanterweise erschienen aber im gleichen Kriegsjahr (1915) zwei relativ detailliert ausgearbeitete Plansprachenprojekte, die überraschend genau den von Ostwald geäußerten Vorstellungen entsprachen, nämlich Wede (Weltdialekt, Weltdeutsch) von Adalbert BAUMANN (vgl. BAUMANN 1915) und ein vereinfachtes Deutsch von Oswald SALZMANN (vgl. BLANKE 1985, 151–153).

[1] Zu diesem Abschnitt vgl. O. 1915.

LAKSHMISWAR SINHA EESTIS

Enn Ernits

Käesolev kirjutis vaatleb ühelt poolt killukest Eesti ja maailma esperantoliikumise ajaloost ning teisalt killukest Eesti-India (*resp.* eesti-bengali) kontaktidest 1930. aastal.

Mida on teada L. Sinhasst?

Aasia tuntumaid esperantiste Lakshmiswar Sinha on sündinud 1. juunil 1905 Rarhisali küla rikkas perekonnas toonases Ašami provintsis India kirdeosas (Sinha 1966).¹ L. Sinha õpetas kuulsa bengali kirjaniku Rabindranath Tagore (1861–1941) poolt oma mõisa Santiniketanis Kalkuta lähedal rajatud instituudis (alates 1921. aastast Visva Bharati ülikool) õpilastele käsitööd. Ta oli R. Tagore lähedane sõber ja tema ideede vaimustatud poolehoidja.

L. Sinha täiendas end aastatel 1928–1929 Rootsis käsitöö õpetamise metoodika alal. Juba esimesel Rootsis elamise aastal õppis ta Stockholmis üle Euroopa tuntud keeleõpetaja Andreo Cseh' (1895–1979) juhendamisel esperantot. Hiljem täiendas ta oma keeleoskust mitme Rootsi esperantisti juures ja sooritas Rootsi Esperanto Instituudis eksami. Sama instituudi juhatuse liikme Ernfrid Cart Malmgreni (1899–1970) initsiatiivil alustas L. Sinha 1929. aasta septembris Rootsis oma loengureise. Ta sõitis läbi ligikaudu 10 000 kilomeetrit ja esines üle 200 loenguga 30 000 inimese ees, samuti kaks korda Rootsi raadios. 1930. aastal pidas ta loenguid Eestis ning kavatses oma loengreisi jätkata Lätis ja Poolas, kuid pidi järgmise aasta augustis naasma kodumaale, sest seal oli äkitselt surnud ta armastatud vend (Sinha 1966: 82). Teist korda viibis L. Sinha Rootsis 1933. aasta sügisest 1936. aasta sügiseni, külastades vahepeal ka Taanit, Norrat, Islandit ja Hollandit. Ta osales 1934. aastal Stockholmis ülemaailmsel esperantokongressil, kus tal oli ilmselt võimalus vestelda ka Eesti sõpradega.

Kodumaal jätkas L. Sinha agarat tegevust esperanto vallas. Ta hakkas Ülemaailmse Esperanto Liidu peadelegaadiks. L. Sinha ja endise õpilase Abani Abusan Haldari jõupingutustega loodi 1960. aastate algupoolel Santiniketanis Bengali Esperanto Instituut. L. Sinha lõi kodukandis esperantoklubi ja õpetas

¹ Peale asjaomase teose on L. Sinha eluloo koostamisel kasutatud järgmisi veebilehti:
http://www.mwiki.pl/eo/wiki/Sinha_Lakshmiswar;
<http://donh.best.vwh.net/Esperanto/EBook/app04.html>;
<http://www.geocities.com/bharato/fenestro/1999/jan.htm>;
<http://esperanto.net/literaturo/autor/sinha.html>;
<http://esperanto.net/literaturo/dram/libr/sivagi.html>; <http://www.geocities.com/bharato/fenestro/1999/jan.htm> (Shjamal Kumar Paul. La historio de Esperanto en Barato. – Fenestro, 1999, n-ro 1);
http://eventoj.freeweb.hu/steb/gxenerala_naturscienco/enciklopedio-1/encikl.htm
 (Enciklopedio de Esperanto. Budapest: Literatura Mondo 1934).

kursustel esperanto keelt. Tema kuulsaim õpilane on Ülemaailmse Esperanto Assotsiatsiooni praegune esimees Probal Dashgupto.

Juba 1929. aastal ilmus Stockholmis L. Sinha sulest originaalne draama “Sivaĝi” India ajaloost XVII sajandil. See jutustab võitlusest kahe, head ja halba kehastava, maharadža vahel.² 1930. aastal nägi päevavalgust üksteisemõistmisest ja vendlusest kõnelev raamatuke “Ja kõik jääb mõtteks, kuid mitte teoks”. 1936. aastal ilmus Sinha sulest ülevaade “Hindu vaatab Rootsi peale”. Järgmised üllitised jäävad 1960.–1970. aastatesse, sh bengalikeelne raamatuke esperantoliikumisest (1963) ja mälestusraamat “Aastad maa peal” (1966). L. Sinha viimane esperantoalane teos ilmus 1974. aastal. Selleks oli bengalikeelne esperanto algkursus.

L. Sinha tutvustas esperanto vahendusel bengali kirjandust. Ta avaldas 1930. aastal bengali muinasjutte, mis tõlgiti ka rootsi keelde. Nende seas on “Jumal, vaene mees ja imeväärased potid”, “Fakiir ja prints” ning “Mis on tarkus?”. 35 aastat hiljem ilmus tema tõlkes kogumik R. Tagore seitsme lühijutuga, sh nimijutustust “Näljane kivi”, “Hoka-Babu naasmine”, “Meeleheide”, “Pilv ja päike”, “Kabuliwala”, “Skelett” ja “Külaline”. See oli esimene raamat Ülemaailmse Esperanto Liidu sarjas “*Oriente–Okcidento*” (“Ida–Lääs”). L. Sinha tõlkis bengali keelde ka tuntud rootsi kirjaniku Selma Lagerlöfi (1858–1940) jutustuse „*Tösen från Stormyrtorpet*” („Neiu Stormyrtorpetist”). See toimus tõenäoliselt esperanto keele vahendusel.³ L. Sinha suri 22. aprillil 1977 Santiniketanis.

L. Sinha ringreis Eestis

Eesti Esperanto Turismikomisjon (*Esperanta Turista Komisiono*) registreeriti 23. juunil 1930, kuid mõnda aega enne seda tegutses ta Eesti Esperanto Liidu sektiioonina. Komisjoni avamiskoosolek toimus 3. juulil, mil võeti vastu aasta tegevusplaan ja eelarve. Juhatusse valiti Karl Brauer, Helmi Dresen, Edgar Eik, Selma Neumann ja Henrik Seppik. Samal suvel organiseeris komisjon Rootsi üheksa ekskursiooni, milles osales nii esperantiste kui ka teisi huvilisi. Komisjoni juhatusse kuuluv Henrik Seppik (1905–1990), kes tegutses toona Rootsis esperantoõpetajana, kutsus turismikomisjoni nimel Eestisse Lakshmiswar Sinha, kes oligi nõus tulema. Rootsis viibis samal ajal ka pahempoolne esperantist Neeme Ruus (1911–1942), kes hankis kiiresti asjaosalisele viisa ja 3. septembril pärast

² Lakshmiswar Sinha. Sivaĝi: historia drameto ; Stockholm, 1929. 68 p.; Kaj ĉio restas penso sed ne faro: pri interkompreno kaj homara frateco. Stockholm : Eldona Societo Esperanto, 1930. 15 p.; Hinda rigardas Svedlandon. Stockholm: Eldona Societo Esperanto, 1936. 200 p.; Jaroj sur tero. Malmö: Eldona Societo Esperanto, 1966. 126 p. **Tradukoj:** Tri bengalaj fabeloj. Stockholm: Eldona Societo Esperanto, 1930. 39 p.; Bengalaj fabeloj = Bengaliska sagor / Övers. af Gösta Ahlstrand. Stockholm: Eldona Societo Esperanto, 1930. 63 p.; Rabindranath Tagore. Malsata ŝtono. Malmö: Eldona Mitra, 1961. 127 p. (Serio Oriente – okcidento; 1).

³ Selleks võis olla O. Frode tõlgitud „La junulino el Stormyr”. Stockholm: Eldona Societo Esperanto, 1930. 94 p. Eestikeelne tõlge kannab soomenduse eeskujul pealkirja “Soosauniku tütar”.

ametliku kutse saamist asus L. Sinha laevale "Kalevipoege", et sõita Tallinna (Sinha 1931).

L. Sinha saabus Eestisse 4. septembri keskpäeval. Siin korraldas tema ringreisi silmapaistev esperantist Helmi Dresen (1892–1941), keda peeti tema agaruse pärast „Eesti esperantoliikumise hingeks” (Ojalo 2000: 15). L. Sinha kavatses viibida Eestis kaks kuud. Ometi venis ta reis poole pikemaks (Dresen 1931). Juba kolm päeva pärast siia saabumist pidas ta esimese loengu täissaalile. Teda saatis igal pool suur menu.

L. Sinha (1966: 81–82) mälestustes kajastub Eesti-reis üsna põgusalt: „1930. aasta sügisel sõitsin ma Eestisse, kus preili Helmi Dresen Eesti Esperanto Assotsiatsioonist korraldas mu loengureisi. Eestis kestis loengureis 1936. aasta jõuludeni. Samuti pidasin ma loenguid Lätis ja Poolas. Eesti, Läti ja Poola ei olnud tollal nõnda rikkad kui Rootsi. Siiski sundisid esperantistide südamesoojus ja külalislahkus mind tundma end kõikjal kodus. Mulle sai varasemast selgemaks tõsiasi, et esperanto on elav ülemaailmne keel.” Rohkem jutustavad L. Sinha esinemistest siinsed ajalehed alates 13. augustist (*Loengud* 1930 jt).

Kokku pidas L. Sinha 34 Eesti paigas 62 loengut 13 200 kuulajale (Dresen 1931). Ta loengud, mis kestsid vähemalt paar-kolm tundi, olid väga populaarsed. Neid tuldi sageli kuulama ka üsna kaugelt, puhuti isegi 25 km kauguselt. Huviliste seas oli nii noori kui ka vanu (*Mis kõneles* 1930).

Ajalehtedes rõhutati, et L. Sinha on hindu, kes kasutab bengali murrakut, nt kirjutati ajalehes Lõuna-Eesti, et „kõneles hindulane hindudest, India poeg Indiast ” (*Hindulane* 1930a; *Õpetlane* 1930). Tegelikult oli L. Sinha rahvuselt bengal, nagu R. Tagoregi. Bengali keelel, mis kuulub, nagu hindi keel ja sanskrit, indoeuroopa keelkonna indoaaria rühma, on palju kõnelejaid. Seda räägib umbkaudu 140 miljonit inimest. Bengalitel oli vanast ajast peale kõrgelt arenenud kultuur (kirjandus alates 9. sajandist, teater, käsitöö jm). Oma loengutel deklameeris L. Sinha bengali keeles R. Tagore luulet ja laulis bengali rahvalaule. Ühel juhul mainitakse, et ta kandis ette bengalikeelse katkendi ühest draamast (*Õpetlane* 1930). Ajalehes nenditi, et bengali luule on „täis rütmikat ja helisewust.” (*India* 1930a).

Pärast loenguid näitas L. Sinha valguspilte India vanade ehitiste, tähtsate isikute ja Tagore instituudi kohta. Need meeldisid rahvale väga. L. Sinha käest võis osta temast tehtud fotoportreid, samuti esperantokeelseid trükiseid. Võru ajaleht mainis, et L. Sinha kinkis ajakirjanikule ühe enda raamatu bengalikeelse pühendusega (*Hindulane* 1930).

Eksootiline India pakkus eestlastele suurt huvi. L. Sinha vastas paljudele küsimustele. Näiteks Pärnu Endla teatris kestnud üritus seetõttu keskööni (*Hindulane* 1930b). Asjalike küsimuste kõrval esitati mõnikord ka ebakohaseid, näiteks Valgas (*Hindulane* 1930a). L. Sinha andis Eestis tohutul hulgal autogramme. Eriti olevat esinejat piiranud neiud. Näiteks Valgas kestnud autogrammade andmine 20 minutit (*Hindulane* 1930a). Ainult üht Võrus esinemist pidas kohalik ajaleht igavapoolseks; sealsest huvipuudusest räägib ka kuulajate tagasihoidlik küsimuste arv (*India* 1930a).

Esialgse plaani järgi pidi L. Sinha Eestist kahe kuu pärast lahkuma, et Lätis oma loenguid jätkata, ent jäi siia veel kaheks kuuks. Tema auks korraldati lõunasööke. Teda kutsusid enda poole paljud koolidirektorid jt. Näiteks viibis ta külas arstiteaduse professoril Aleksander Paldrockil (1871–1944). L. Sinha külastas ise Siiami printsit, kes viibis parasjagu Eestis. Ta osutas printsit tähelepanu esperantole, nii et see töötas igati aidata kaasa rahvusvahelise keele õpetamisele kodumaa koolides (Ruus 1930b).

L. Sinha ettekannete temaatika

L. Sinha rääkis Eesti-ringreisil ainult Indiast. Paljud Eesti ja mõned välismaa esperantistid heitsid ette, et L. Sinha propageerib rohkem Indiat kui esperantot. Kuid etteheitjad ei mõistnud, et kuna L. Sinha loengud toimusid esperanto keeles, sellega ta propageeris huvitavatel teemadel kõneldes tohutul määral ka esperantot (Ojasild 1962: 72). Paljud kuulajad tulid pärast loengu lõppu tema juurde, huvitades, kas esperanto on raske või kerge keel, kuidas saab seda õppida jne, jne. Lisaks tõendas esperanto sorav kasutamine kuulajale võõrastest asjadest, et see on küllalt arenenud keel, milles saab väljendada kõike, isegi kauge maa reaale (Ruus 1930a). Tähtis oli ka asjaolu, et eestlastel avanes esmakordselt võimalus saada teada Indiast otse selle maa esindaja suust.

L. Sinha pidas ettekandeid järgmistel teemadel: "Ida ja Lääs", "India tavandid", "India ja enne ja nüüd" ning "R. Tagore ja M. Gandhi". Neid varieeriti mitmel viisil. Ajalehtede vahendusel saame veidi aimu, mida ettekandja käsitles, millistest põhimõtetest lähtus.

Ida ja lääne kultuuride erinevuste põhjustest rääkides pidas L. Sinha oluliseks Euroopa ja India erinevaid olusid. Tema väitel hakati Euroopas raskemate elutingimuste tõttu pöörama suuremat tähelepanu materiaalsetele väärtustele, mis kutsus seal esile materialistliku ilmavaate domineerimise, ent Indias olnud head tingimused, mistõttu seal tekkis soodsam võimalus hakata juurdlema hinge- ja eluprobleemide kallal. L. Sinha rõhutas, et indialastele on eurooplased hingetud olendid, kes ajavad taga üksnes materiaalset kasu, mis põhjustas muu hulgas ka India vallutamise. Õhtumaa kriisi ja allakäigu pärast tundsid 1920. aastatel muret ka Euroopa õpetatud pead (Guénon 2008; Spengler 1940).

India omapärana käsitles L. Sinha ka kastisüsteemi, mis eurooplastele sugugi ei meeldivat. Ta väitis, et seda ei tohi ühekülgsest käsitleda „ühiskondliku ülekohtuna“, vaid kastisüsteemi aluseks on otstarbekohane tööjaotus. Seetõttu näiteks õpetlane ei pea tegelema kõrvaliste töödega. Kastide vahel polevat veriseid kodusõdu, sest indialased tõstvat harva käe oma kaasmaalase vastu.

L. Sinha leidis, et eurooplastel on Indiast üldiselt vildak ettekujutus. Tegelikult ei erinevat sealne elu ja kultuuritegevus Euroopa omast sedavõrd kui seda arvatakse. Tulevat aru saada, et Indias on rohkem idealismi ja aatekõrgust kui Euroopas. Indialaste üldpõhimõtte olevat taotleda lihtsat eluviisi, kuid ülevaid mõtteid, mistõttu neil ongi palju hingelist puhtust ja suurust (*Elu* 1930). Küsimusele, kuidas meeldib talle Euroopa elu, vastas loengupidaja, et Euroopa vanadel riikidel on palju saavutusi, kuid on ka selliseid traditsioone, millest tuleks

vabaneda, kusjuures Eestil on noore riigina sellepoolest teistest lihtsam (*Hindu* 1930).

Paaritunnilises ettekandes „India enne ja nüüd” käsitles L. Sinha India ajalugu, poliitikat, eluviise, traditsioone, R. Tagoret ja M. Gandhit. Kõneleja näitas esinemisel üles suurt diplomaatilist takti. Ta hoidus puudutamast India ja Inglismaa vahekordi, sh toonaseid rahutusi, väites, et vastasel juhul läheks jutt poliitiliseks, mida ta tahtis igati vältida. Ettekandja meelest saavat sellest otsekohevalt rääkida vaid kodumaal (*Õpetlane* 1930). Võru ajakirjanikega vesteldes väljendas L. Sinha lootust, et olukord Indias edaspidi kindlasti paraneb, sest „enne päikese tulekut on pimedus ikka kõige suurem” (*Hindulase* 1930). Esinemise käigus India kohta tundsid kuulajad huvi lasteabielu, hindude ristiisku suhtumise jms vastu (*Huwitawad* 1930).

Läbini positiivselt hindas L. Sinha nimetatud oma kahe suure kaasmaalase elu ja tegevust, millest ta rääkis põhjalikumalt eraldi ettekannetes (vt *Vaimukangelased* 1930). Esineja propageeris R. Tagore vaateid hariduse vallas ja tema rajatud õppeasutust ning M. Gandhi vägivaldset vastupanu ideed. Kuulajate seas tunti muuseas huvi, kas M. Gandhi õpetusel on midagi ühist kommunismiga ning miks ta ei võitle oma maa maharadžade jt suurnike vastu (*Mis kõneles* 1930).

Esitust ilmneb, et L. Sinha, kes tundis hästi nii Euroopa kui ka kodumaa olusid, lähtus oma etteastetes Indiast kui tervikust, püüdes õigustada ja propageerida selle elufilosoofilist, usundilist jm omapära.

L. Sinha arvamused Eesti kohta

L. Sinha oli enne ringkäiku ammutanud Eesti kohta andmeid Rahvaste Liidu ametlikust bulletinist. Eesti kirjandust tundis ta eelkõige Friedebert Tuglase ja Mari Underi teoste esperantotõlgete kaudu. Esimese lause, mis ta eesti keeles olevat selgeks õppinud, kõlas „Ma armastan sind”. Nii olevat talle lausunud üks Tallinna plika (*Hindulase* 1930). L. Sinha diplomaatlikkus avaldus selles, et ta üldiselt hoidus arvamust avaldamast Eesti ja eestlaste kohta, põhjendades seda liiga lühiajalise viibimisega eestlaste keskel (*Õpetlane* 1930).

Siinkirjutaja leidis ajakirjanduses L. Sinhalt vaid ühe arvamuseavalduse Eesti kohta. See pärineb Võrust (*Hindulase* 1930). Intervjueeritav leidis, et Võru sarnaneb mõne India väikelinnaga, olles „väikene, lihtne, armetu.” Kõige ilusam näis talle sealne parki suunduv allee. Sinhale meeldis ka vaade Tamula järvele. Külaline pidas sümpaatseks Võru koolidirektorit Koemetsa, kes olevat tundnud siirast huvi India vastu. Ka gümnaasiumi õppetööst saanud ta sümpaatse mulje. Esperantistide südamlikkusest ja külalislahkusest oli juttu juba eespool.

Kuidas iseloomustas L. Sinhat ajakirjandus?

Ajalehtedest võib leida üht-teist eksootilise maa esindaja iseloomustamiseks. Suhtumine võõramaalasse oli läbini positiivne. Näiteks kirjeldas ajaleht Kaja, et Sinha on elava loomuga, väheldase kasvuga, tõmmu näoga ja sinikasmustade juustega (*Hindu* 1930). Teisal mainiti ettekandja valju ja kõlavat häält (*Mis kõneles*

1930). Bengali „keel tundus kõrvale esimesel kuulamisel wõõrana, olles pehme, ilma karedate häälikuteta” (*Huwitawad* 1930). Ajakirjanduses ei jäetud mainimata ka, et L. Sinha kandis rahvarõivaid, mis olid kollasest siidist (*Hindo* 1930; *Õpetlane* 1930 jt).

Järgnevalt paar L. Sinha iseloomustavat tsitaati, mis ei vaja kommenteerimist: „Juba hindulase [tegelikult bengali] eksootiline isik, tema alati naeratlew kohwipruun nägu, süsimustad säravad silmad ja lumiwalged hambad köidawad ja tõmmawad ligi ääretu kuulajate massi.” (*Hindulane* 1930b); „... eriti õrnem sugu näis olevat waimustatud tõmmuwärwilise noormehe tulistest silmadest ja intelligentsist, kes oskas seda suurt kunsti olla lihtne ja sellejuures suursugune, nagu oleks terve maailm ja tema saladused awastatud idamaa õpetlase hinges” (*Õpetlane* 1930; *Hindulase* 1930). Lisatagu siinkohal ka üks esperantoüllitises leiduv lühiiseloomustus: „Ta ilmus publiku ette naeratavana, särasilmset, rääkis heatujuliselt "entusiastlikult lõõmavalt" ja kiiresti, et sageli oli teda raske tõlkida” (Ruus 1930b).

L. Sinha ringreisi kroonika

September 1930

4. IX – L. Sinha saabus Tallinnasse.

5. IX – Tallinnas toimus L. Sinhaga samal päeval sinna jõudnud Rootsi politseinikust esperantististi Otto Stefanssoni ja näitleja Ines Svenssoni laulatus. Ühe tunnistajana kirjutas abielulepingule alla ka L. Sinha. Tseremoonial viibis üle kahekümne Eesti esperantisti. Samal päeval intervjueerisid L. Sinhat ajalehtede Päevaleht, Vaba Maa ja Kaja reporterid.

7. IX – L. Sinha rääkis Järvakandi klaasivabriku haridusseltsis India kommetest rohkem kui 200 kuulajale, kellest osa oli saabunud paarikümne kilomeetri kauguselt. Lectori esperantokeelset kõnet vahendas toonane õigusteaduse üliõpilane, hilisem tuntud esperantist Selma Neumann (abielus Hallop; 1908–1991).

8. IX – L. Sinha viibis Tallinna Esperantoseltsi "Espero" koosolekul.

9.–12. IX – L. Sinhat modelleeris tuntud skulptor Hermann Halliste (1908–1980). Ta kavatses oma teost eksponeerida järgmisel kunstinäitusel. Oktoobris teatatakse, et H. Halliste on asunud esperantot õppima.

9. IX – L. Sinha kõneles Eesti Haridusliiga kutsel Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis teemal "India ja Gandhi". Teda vahendas toona ajalehe Rahva Sõna toimetuses töötanud N. Ruus. India külalist kuulas üle 400 inimese. Nende palvel esitas L. Sinha emakeeles ka laule ja luulet. Ajalehed andsid sellest kohtumisest ülevaate (*Rabindranath* 1930; *Mis kõneles* 1930).

10. IX – L. Sinha jutustas Tallinna Linna 2. Algkooli kolme viimase klassi õpilastele (145 tüdrukut) Indiast. Vahendas agar esperantist Elisabeth Lübek (1896–?). Esperantistidest õpilaste palvel esitas Sinha ka emakeelseid laule ja luuletusi.

11. IX – L. Sinha külastas Tallinna haridusala juhti hr Kana, et saada vastastikku teavet India ja Eesti koolisüsteemi kohta. Kohtumisel viibisid ka

koolide inspektorid Chr. Brüller ja J. Grüntal. Samal päeval intervjueris L. Sinhat üle tunni aja ajalehe Postimees toimetusest kirjanik Juhan Jaik (1899–1948). Sama päeva õhtul osales L. Sinha Laupäevase ringi koosolekul.

12. IX – L. Sinha sõitis õhtul loengut pidama Pärnusse.

13. IX – L. Sinha rääkis Pärnus Rahvaülikooli ettevõtmisel Endla teatri saalis 300 inimesele India kommetest. Vahendas kooliõpetajast aktiivne esperantist Evald Mälson (1903–?).

14. IX – L. Sinha pidas sealsamas loengu teemal "India enne ja nüüd". Kuulajate hulk oli eelmise päevaga suurenenud 100 võrra. Vahendas E. Mälson. Kohalikud ajalehed andsid Pärnu viibimisest ülevaate. Samal päeval kõneles L. Sinha India tavadest Sindis. Üritus, millel osales 200 inimese ringis, oli korraldatud kohaliku haridusseltsi "Sõprus" poolt.

15. IX – L. Sinha jutustas Pärnu Tütarlaste Gümnaasiumis Indiast 250 õpilasele ja õpetajale. Vahendasid E. Mälson ja õpilane N. Parry.

16. IX – L. Sinha rääkis 250 osalejale endisest ja praegusest Indiast Eesti Turismi Komisjoni eestvõtmisel Vana-Vändras. Samal päeval pidas ta 80 inimesele loengu kohaliku gümnaasiumi kirjanduse klubis. Vahendas N. Ruus.

18. IX – L. Sinha külastas Tallinnas koos H. Dreseniga Haridusministeeriumi kooliosakonna direktorit hr Ollikut, kes andis talle mitmesuguseid materjale koolide kohta. Seejärel tutvuti tema soovitusel tütarlaste ametikooliga. L. Sinha rääkis samal päeval Indiast paarikümnele noorpioneerile Tallinna Tööliste Majas. Sama päeva õhtul pidas L. Sinha loengu Eesti Turismikomisjoni korraldamisel Tallinna 21. algkoolis India tavadest 300 inimesele. Vahendas N. Ruus.

19. IX – L. Sinha rääkis 200 õpilasele Tallinna Linna 12. algkoolis. Vahendas õpetaja pr E. Viidas. Peale õpetajate viibis üritusel ka linna algkoolide nõunik Chr. Brüller. Õpilased kinkisid kõnelejale lilli ja meeneid. Peatselt pidi L. Sinha ruttama teatrisse. Juhuslikult trehvas ta istuma linna keskkoolide nõuniku J. Grünthali kõrvale. Viimane kutsus teda külaskäigule linna koolidesse.

20. IX – L. Sinhat külastas Estonia teatri juht Hanno Kompus (1890–1974), kes palus usaldusväärset infot India kunsti ja teatri kohta. Ta kutsus L. Sinhat neil teemadel esinema teatrikoolide õpilastele. Samal päeval esines L. Sinha Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühingu (ÜENÜ) Tallinna osakonna peol, kus ta laulis ja deklameeris sanskriti ja bengali keeles 200 osavõtjale. Kogu programmi edastas ka raadio. Kohe programmi lõppemisel sõitis L. Sinha Kilingi-Nõmmele.

21. IX – Kilingi-Nõmme haridusselts "Õilme" korraldas L. Sinha loengu India kommetest. Osales ligikaudu 250 inimest. Vahendas õpetaja Eduard Kleener. Pärnu raudteejaamas kohtusid temaga esperantistid.

22. IX – L. Sinha kõneles Eesti Turismikomisjoni korraldamisel 200 kuulajale Mõisaküla tuletõrjeseltsi saalis teemal "India enne ja nüüd". Vahendas E. Kleener.

23. IX – Viljandi Rahvaülikooli korraldusel toimus kohaliku haridusseltsi võimlemissaalis L. Sinha loeng India tavadest 400 inimesele. Vahendas muusikaõpetajast esperantist Augustin Pung (1898–1972).

24. IX – L. Sinha esines Viljandi Rahvaülikooli ettevõtmisel teemal "Tagore ja Gandhi" 350 kuulajale. Vahendas A. Pung. L. Sinha külastas ka kohalikku

gümnaasiumi. Viljandi ürituste kohta kirjutas ka ajaleht Sakala (vt *Õpetlane* 1930; *Vaimukangelased* 1930).

25. IX – L. Sinha rääkis teemal "India enne ja nüüd" Olustvere põllutöökooli 90 õpilastele ja õpetajatele.

26. IX – L. Sinha kõneles Eesti Turismi Komisjoni korraldatud üritusel Türil endisest ja praegusest Indiast. Osales üle 300 kuulaja, kellele tõlkis N. Ruus.

28. IX – L. Sinha pidas Üle-eestilise Noorsooühingu ettevõtmisel loengu india kommetest 100 kuulajale. Vahendas H. Dresden.

29. IX – Eesti Turismikomisjon korraldas Paide ühisgümnaasiumi saalis L. Sinha loengu teemal "India enne ja nüüd". See toimus E. Kleeneri vahendusel 300 kuulajale (*India* 1930b, 1930c).

30. IX – L. Sinha pidas loengu Tartu Esperanto Seltsis, kus osales umbes 400 inimest. Vahendas S. Neumann. Samuti rääkis ta Tartu linna tütarlaste gümnaasiumis kolm tundi Indiast. Kõne tõlkis eesti keelde Paul Ariste (*Elu* 1930). Pole selge, kas ja millal (5. X?) toimus L. Sinha ettekanne „Tänapäeva India” Savi tänava algkooli ruumides (vt *Rahvaülikooli* 1930; *Elu* 1930). Augustikuu Postimees nimetas selle ettekande pealkirjaks hoopis „R. Tagore ja M. Gandhi” (*Külaline* 1930).

Oktoober 1930

1. X – L. Sinha rääkis Tartus naisüliõpilaste korporatsioonis "Indla". Osales umbkaudu 60 inimest. Vahendas S. Neumann.

3. X – L. Sinha esines Võru gümnaasiumi saalis Võru esperantoseltsi "Torento" korraldusel 400 inimesele teemal "Ida ja Lääs" (*India* 1930a). Vahendas jurist A. Harju.

4. X – L. Sinha rääkis Võru gümnaasiumi saalis India tavadest 350 inimesele. Vahendas A. Harju. Enne lõunat külastas L. Sinha gümnaasiumi, kus ta rääkis mõne klassi õpilastega. Külalist intervjueris kohalik ajaleht (*Hindulase* 1930). Samal päeval korraldas Tartu Esperanto Selts teeõhtu L. Sinha ja parajasti Eestis esperanto keele kursusi korraldava rootslase Gösta Ahlstrandi (1901–1981) auks. Osales 50 inimest.

5. X – Petseri gümnaasiumi vilistlased korraldasid 150 kuulajale L. Sinha loengu "India enne ja nüüd". Vahendas J. Pillenberg. Järgmisel päeval külastas L. Sinha gümnaasiumi matemaatikatundi.

6. X – Antsla karskusselts korraldas 150 osalejale L. Sinha loengu teemal "India enne ja nüüd". Vahendas linnaametnik hr L. Kull.

7. X – Valga karskusselts korraldas L. Sinha loengu India tavadest "Säde" saalis umbes 400 kuulajale. Ajalehes Lõuna-Eesti loeti osavõtjate ligikaudseks arvuks 300, sh oli üle 100 õpilase (*Hindulane* 1930). Ettekannet vahendas pangatöötajast esperantist August Vellner (1898–1979).

8. X – L. Sinha pidas loengu "India enne ja nüüd" 300 inimesele Tõrvas. Selle oli organiseerinud linnapea M. Reisenbuk. Vahendas Valga õpetajast esperantist Peeter Ernits (1879–1945).

9. X – L. Sinha esines Valga Tütarlaste Gümnaasiumis teemal "Tagore ja Gandhi". Osales sadakond õpilast. Vahendas P. Ernits. Samal päeval sõitis L. Sinha Tartusse.

12. X – L. Sinha rääkis kohaliku haridusseltsi ettevõtmisel Jõgeval teemal "India enne ja nüüd ning ta elukombed" 400 kuulajale. Vahendas S. Neumann.

14. X – L. Sinha pidas loengu "Ida ja Lääs" Rakvere rahvamaja saalis 150 inimesele. Korraldasid sealne rahvamaja ja haridusselts. Vahendas N. Ruus.

15. X – L. Sinha kõneles Indiast Rakvere Õpetajate Seminaris 250 õpilasele ja õpetajale. Vahendas Eesti esperanto pioneere Hermann Stahlberg (1865–1932). Pärast lõunat sõitis L. Sinha Jõhvi. Seal pidas ta Eesti Turismikomisjoni ettevõtmisel pritsimeeste saalis loengu india kommetest rohkem kui 150 inimesele. Vahendas H. Dresen.

19. X. – L. Sinha pidas Raasiku haridusseltsi korraldamisel vallamaja saalis loengu endisest ja praegusest Indiast. Osales sadakond inimest. Piletihind oli 50 ja 75 senti. Vahendas H. Dresen.

23. X – L. Sinha pidas Eesti Turismikomisjoni korraldamisel Paldiski pritsimeeste saalis 150 kuulajale loengu teemal "India enne ja nüüd". Vahendas N. Ruus.

24. X – L. Sinha kõneles Eesti Turismikomisjoni korraldamisel Keilas pritsimeeste saalis endisest ja praegusest Indiast 150 inimesele. Vahendas N. Ruus.

27. X – L. Sinha osales Tallinna 2. algkooli esperantoringi avamiskoosolekul. Samal päeval pidas ta ühes Tallinna algkoolis loengu Indiast 400 õpilasele, nende vanematele ja õpetajatele. Vahendas õpetaja E. Viidas.

30. X – L. Sinha pidas ühes Tallinna algkoolis direktori ettevõtmisel loengu Indiast 350 õpilasele ja õpetajale. Vahendas H. Dresen.

November 1930

1. XI – L. Sinha kohtus esperantistidega ja saatis Tartust Stockholmi poole tee rootsi esperantisti G. Ahlstrandi.

2. XI – L. Sinha võttis koos teiste esperantistidega osa bulgaaria esperantisti Fedor Stojanov-Lazarovi Eestist ärasaatmisel.

4. XI – L. Sinha saabus kohaliku õpetajateseltsi kutsel Haapsallu, kus teda võtsid raudteejaamas vastu seltsi sekretär Jürisson ja esperantokirjastaja Paul Tamverk (1900–1932). Õhtul kõneles L. Sinha gümnaasiumi ruumis teemal "India enne ja nüüd". Vahendas H. Dresen. Seejärel toimus pidu, millel osalesid ka õpetajad ja linnapea.

5. XI – L. Sinha pidas Haapsalu ühisgümnaasiumis direktori kutsel õpilastele ja õpetajatele pooletunnise loengu hindude eluprintsiibist "lihtne elu, kõrge mõte". Vahendas H. Dresen.

6. XI – L. Sinha külastas Haapsalu ühisgümnaasiumis kõiki klasse ning vastas õpilaste küsimustele osaliselt esperanto, osaliselt inglise keeles. Ajalehe Lääne Elu andmeil olevat ta esinenud ka Läänemaa Õpetajate Seminaris (*Hindulane* 1930b; *Huwitawad* 1930).

8. XI – L. Sinha pidas loengu India kohta Saadjärve Kõrgemas Algkoolis 100 inimesele. Vahendas õpetaja K. Feldmann. Lektor õõbis esperantistidest kooliõpetajate H. ja J. Muska pool.

9. XI – L. Sinha pidas kohaliku õpetajate seltsi korraldamisel loengu Maarja-Magdaleenas 120 kuulajale teemal "India enne ja nüüd". Vahendas H. Dresen.

11. XI – L. Sinha sõitis Tartu kaudu Otepääle. Teda võtsid jaamas vastu paar esperantisti, kusjuures üliõpilane S. Neumann sõitis kaasa. Võimalik, et L. Sinha esines Otepää haridusseltsi kutsel sealse tuletõrjeseltsi saalis (Sinha 1930).

13. XI – L. Sinha rääkis Tapal Eesti Turismikomisjoni korraldusel 200 kuulajale teemal "India enne ja nüüd". Vahendas N. Ruus.

14. XI – Otepää gümnaasiumi direktori ettevõtmisel jutustas L. Sinha rekordilisele arvule (500!) inimestele teemal "India enne ja nüüd". Vahendas S. Neumann.

16. XI – L. Sinha rääkis Eesti Turismikomisjoni korraldamisel Narva-Jõesuu karskusseltsi "Kalju" ruumes india elukommetest. Osales 300 inimest. Vahendas H. Dresen. L. Sinha külastas Tallinnas viibivat Siiami printsit, kes lubas igati kaasa aidata esperanto sisseviimisele Siiami koolides.

17. XI – L. Sinha lahkus esperantistide saatel Narva-Jõesuust. Narva Esperantistide Ühendus korraldas Narvas "Ilmarise" saalis 250 kuulajale L. Sinha loengu "India enne ja nüüd". Vahendas H. Dresen. L. Sinha osales ka Tallinna esperantoseltsi "Espero" korraldatud õhtusöögil restoranis "Astoria". See oli pühendatud tema, P. Vītolsi (Läti), Halina Weinsteini (1902–?; Poola) ja J. Ohlssoni (Rootsi)⁴ auks. On võimalik, et see üritus toimus mõnevõrra hiljem.

18. XI – L. Sinha tutvus Narva vaatamisväärsustega.

19. XI – L. Sinha osales Narva Esperantistide Ühenduse koosolekul. Pärastlõunal lahkus ta kümnekonna esperantisti saatel Narvast.

20. XI – L. Sinha pidas Tallinna haridusjuhtide ettevõtmisel õpetajatele loengu India koolidest Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi aulas. Osales 50 õpetajat. Vahendas E. Viidas.

25. XI – L. Sinha pidas loengu Indiast Sakus 65 kuulajale. Selle korraldas kohalik haridusselts. Vahendas E. Kleener.

26. XI – toimus L. Sinha loeng Indiast Sakus 65 kuulajale. Vahendas E. Kleener.

27. XI – L. Sinha pidas ettekande India kohta Tallinna 1. algkoolis selle direktori Villem Vaheri ettevõtmisel. Osales 300 õpilast ja õpetajat. Vahendas H. Dresen.

Detsember 1930

1. XII – L. Sinha külastas direktrissi kutsel Tallinnas väikelastekodu H. Dreseni saatel. Ta tundis huvi sealse elu vastu ja jutustas õpetajatele sarnastest asutustest Indias.

2. XII – L. Sinha külastas Tallinnas koos E. Lübekiga Riigi Puu- ja Rauatöökooli (Tehnika 16).

⁴ Kätesaadavas kirjasõnas on andmeid vaid esperantist Carl Emil Ohlssoni (1885–?) kohta (Oficiala 1926: 193 jt). J. Ohlssoni initsiaal on ehk vale.

3. XII – Tallinna 14. Linna Algkoolis (Allika 1) toimus L. Sinha esimene eriloeng "Indiast üldisest ja eriti tema usunditest" 50 esperantistile.

4. XII – L. Sinha pidas eespool mainitud koolis teise eriloengu India linnadest ja üldisest statistikast umbes 50 esperantistile.

7. XII – L. Sinha pidas Eesti Turismikomisjoni korraldamisel Kuusalu põllumeeste seltsi saalis enam kui 150 inimesele loengu "India enne ja nüüd".

9. XII – L. Sinha külastas direktor Ussisoo kutsel Riiklikku Riigi Puu- ja Rauatöökooli lõpuaktust. Tal olid kaasas K. Brauer, H. Dresen, J. Kiivit ja E. Lübek. L. Sinha tervitas õpilasi nii inglise kui ka bengali keeles.

13. XII – L. Sinha kõneles Tallinna 11. Linna Algkoolis Indiast 90 õpilasele ja õpetajale. Vahendas H. Dresen.

18. XII – L. Sinha pidas Tallinnas Riigi Kunsttööstuskoolis (Tartu mnt 11) ruumides loengu India koolidest ja kunstist. Osales 100 õpilast ja õpetajat. Vahendas H. Dresen. Samal päeval käis L. Sinha Tallinna 11. algkooli (Kaasani 3) jõulupeol. Külaliste seas viibis ka inspektor Chr. Brüller.

19. XII – L. Sinha pidas esperantistidele Tallinna 14. Linna Algkoolis (Allika 1) kolmanda ja viimase eriloengu India kirjandusest ja kunstist. Osalejate arvu pole märgitud. Pärast seda siirdusid kuulajad Pedagoogika Muuseumi direktori A. Jansonini kutsel muuseumi, kus vaadati valguspilet Indiast.

21. XII – L. Sinha osales Tallinna 2. Linna Algkooli esperantoringi jõulupeol.

22. XII – L. Sinha kõneles viimast korda Tallinna esperantoseltsi "Espero" elavas ajalehes, jättes seejuures hüvasti Eesti esperantistidega.

28. XII – L. Sinha tervitas Eesti Noorte Karskusühenduse kongressi osavõtjaid esperanto keeles. Vahendas N. Ruus. Osales umbes 200 inimest.

29. XII – L. Sinha mängis jõuluvana Tallinna esperantoseltsi "Espero" iga-aastaselt jõulupeol (Toompea 4). Osales 97 inimest, sh külalisi Narvast, Pärnust ja Tartust. Koosolijatest tegi pildi J. Kiivit.

30. XII – L. Sinha pidas eespool mainitud kongressi raames pooletunnise ettekande teemal "Alkoholi ajalugu ja noorte karskusliikumine Indias". Osales 200 inimest. Vahendas N. Ruus.

Jaanuar 1931

2. I – L. Sinha viibis kümnekonna esperantistiga Eesti esperantoliikumise pioneeri, Eesti Esperanto Liidu presidendi Villem Vaheri (1873–1950) kodus, kus veedeti aega vestlemise ja raadiokuulamisega kella üheni öösel.

3. I – L. Sinha sõitis Riiga. Tallinna raudteejaamas oli teda saatmas ligikaudu 50 esperantisti. Läbisõidul Tartust kohtus ta raudteejaamas kümnekonna esperantistiga.

4. I – L. Sinha kohtus läbisõidul Valga raudteejaamas P. Ernitsaga.

Kirjandus

Dresen, H. L. i. Lakshmiswar Sinha en Estonio. – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, 1931, n-ro 107 (1), p. 4–5.

„Elu olgu lihtne, kuid mõte kõrge“ : India külalise ettekandest. – Postimees, 02. 10. 1930, lk 5.

- Guénon, René. Nüüdismaailma kriis. Tõlkinud Haljand Udam. Toimetanud Ülle Udam. Tartu: Johannes Esto Ühing, 2008.
- India-küsimused Wõru gümnaasiumis: elaw osavõtt L. Sinha loenguist. – Wõru Teataja, 07, 10.1930a, lk 3.
- India õpetlane esines Paides: lõunamaalase ettekanne jättis meeldiva mulje: kõne võeti rohke publiku poolt kiiduavaldusega vastu. – Järvamaalane, 02.10.1930b, lk 4.
- India õpetlane tuleb Paide: esineb esmaspäeval loenguga ühisingümnaasiumi saalis. – Järvamaalane, 27.09.1930c, lk 4.
- Hindo kaj svedo en Estonio. – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, 1930, n-ro 103 (9), p. 54–55.
- Hindu õpetaja Tallinnas: Esineb Eestis hulga loengutega. Teated India kohta hindu suust. – Kaja, 06.09.1930, lk 3.
- Hindulane rääkis oma kodumaast: Lakshmiswar Sinha esines ettekannetega Indiast. – Lõuna-Eesti, 09.10.1930a, lk 3.
- Hindulane Sinha tuleb Haapsalusse: kõneleb siin oma maast ja rahvast ning näitab valgusepilte. – Lääne Elu, 01.11.1930b, lk 3.
- Hindulase muljed Wõrust. – Wõru Teataja, 07, 10.1930, lk 3.
- Huwitawad loengud India elust: Lakshmiswar Sinha kõned Ühisingümnaasiumis ja Seminaris: Sinha eksootiline isik äratas laialdast huvi. – Lääne Elu, 08.11.1930, lk 1, portr.
- Kroniko. – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, 1930, n-ro 103 (9), p. 57–59; n-ro 104 (10), p. 65–67; n-ro 105–106 (11–12), p. 75–79; 1931, n-ro 107 (1), p. 6–8.
- Külaline Indiast. – Postimees 18.08.1930, lk 6 (Tartu teated).
- Lakshmiswar Sinha. – Päewaleht, 09.09.1930, lk 3.
- Loengud Indiast. – Postimees 13.08.1930, lk 3.
- Mis kõneles indulane Mahatma Gandhist: Lakshmiswar Sinha loeng wiis publiku waimustusse. – Päewaleht, 11.09.1930, lk 5.
- Oficiala jarlibro de la Esperanto-movado 1927. Genève: Universala Esperanto-Asocio, 1926 [?].
- Ojalo, Jaan. Enciklopedio pri la Estona Esperanto-movado. Tallinn: Esperanto-Asocio de Estonio, 2000.
- Ojasild, E[ndel]. Esperantoliikumise ajaloost Eestis (XX saj. 20–30-ndail aastail). Diplomitöö. Juhendaja: prof. H. Moosberg. Tartu, 1962 (Masinakirjas).
- Rabindranath Tagore õpilane Tallinnas: esineb siin rea loengutega. – Päewaleht, 06.09.1930, lk 4.
- Rahvaülikooli kõnepunktides algab töö. – Postimees, 26.09.1930, lk 5. (Tartu teated.)
- Ruus, Neeme. Ĉu ni propagandas Hindion aŭ Esperanton? – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, 1930a, n-ro 104 (10), p. 61–62.
- Ruus, Neeme. Sub la signo de fremdlandanoj. – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, 1930b, n-ro 105–106 (11–12), p. 69–70.
- Sinha loeng Otepääl. – Postimees 10.11.1930.

- Sinha, Lakshmiswar. Al la Estona Esperantistaro. – Informoj de Estona Asocio de Esperantistoj, n-ro 1931, 107 (1), p. 3–4.
- Sinha, Lakshmiswar. Jaroj sur tero. Memoroj. Malmö: Eldona Societo Esperanto, 1966.
- Spengler, Oswald. Ŝtumaĵoj allakaj. Referaadi koostanud L. Vahter. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, 1940.
- Vaimukangelased Idast: Armastuse sõjariistadega vaenlase vastu: Tagore Instituut töökooli hällina: Lakshmiswar Sinha teine loeng. – Sakala, 27.09.1930, lk 3.
- Ŭpetlane palava India päikese alt: Noore hindu űpetlase loengud äratasid suurt huvi: Lääne ja ida kultuuride vahel haigutab kuristik: Rahvastevahelise sõpruse ja vendluse kuulutaja. – Sakala, 25.09.1930, lk 3.

LAKSHMISWAR SINHA EN ESTONIO

Enn Ernits

Unu el la plej konataj esperantistoj en Azio kaj kunkreanto de la Bengala Esperanto-Instituto Lakshmiswar Sinha naskiĝis en 1905 en la vilaĝo Rarhisal (provinco Aŝam, Indio) kaj mortis en Santiniketan ĉe Kalikato en 1977. Li instruis slojdon en Santinitekan, kie la fama bengala verkisto Rabindranath Tagore estis fondinta novtipan instituton (ekde 1921 nomiĝis la Universitato Visva Bharat). L. Sinha estis bona amiko de R. Tagore kaj arda adepto de liaj ideoj. En 1928–1929 L. Sinha perfektigis en Svedio en la sfero de la slojda instruado. Tie li ellernis Esperanton. Laŭ iniciato Ernfrid Cart Malmgren L. Sinha vojaĝprelegis en 1929–1930 en la tuta Svedio, traveturante proksimume 10 000 kilometrojn. Henrik Seppik, kiu laboris tiam en Svedio kiel Esperanto-instruisto, invitis lin je la nomo de la Esperanta Turista Komisiono de Estonio. L. Sinha konsentis pri tio kaj alvenis al Tallinn en la komenco de septembro 1930 kaj forveturis de tie ĉi en la komenco de januaro 1931. En Estonio lian prelegvojaĝon organizis elstara esperantistino Helmi Dresen. Entute L. Sinha prelegis 62-foje al 13 200 aŭskultantoj en 34 lokoj (Dresen 1931). Liaj prelegoj estis treege popularaj, ĉar la ekzota Hindio prezentis al la estonoj grandan intereson. Dum siaj prelegoj L. Sinha deklamis poezion de R. Tagore kaj kantis bengalajn popolkantojn. Li montris ankaŭ lumbildojn pri antikvaj konstruaĵoj, gravaj personoj en Hindio kaj pri la instituto de R. Tagore. La partoprenantoj povis aĉeti liajn fotoportretojn kaj Esperantaĵojn. L. Sinha prelegis pri historio, politiko, kutimoj de Hindio, pri R. Tagore kaj M. Gandhi ktp. Evidentiĝis, ke L. Sinha, kiu konis bone situacion de kelkaj eŭropaj landoj kaj sia patrio, konsideris Hindion kiel ŝtatan tutaĵon. Li penis pravigi kaj propagandi ĝian vivfilozofian, religian ktp. originalecon. La gazetaro esprimadis pri L. Sinha tute pozitive, ekzemple: “Sole la ekzota persono de la hindo [fakte: bengalo], lia ĉiam rideta kafobruna vizaĝo, karbonigraj brilaj okuloj kaj neĝoblankaj dentoj fascinas kaj allogas grandegan mason de aŭskultantoj” (*Hindulane* 1930b).

ESPERANTOST TARTUS AASTAL 1956

Ott Kurs

Väidetakse, et ladina keele tundjal on kerge asuda teiste Euroopas kasutatavate indoeuroopa keelte õppimisele. Ladina keelt sai ka nõukogudeaegses koolis vabatahtliku ainena õppida. Siinkirjutajal jäi aga koolipõlves ladina keelega tutvus tegemata, sest seda õpetati keskkoolides erinevates klassides. 1955. aastal vahetasin kooli. Eelmises, Kiviõli 1. keskkoolis õpetati ladina keelt vanemates klassides, kuid tollases Tartu 5. keskkoolis, mille 10. klassi ma astusin, oli kaasõpilastel ladina keel juba selja taha jäänud. See keel jäi mulle tundmatuks, kuid siis avanes võimalus tegelda ühe teise keelega.

Esperantost kui rahvusvahelisest tehiskeeltest olin tollal juba teadlik, sest 8. ja 9. klassis uurisin hoolega teatme- ja kultuuriloolisi raamatuid, mida laenasin paralleelklassi õpilase Rein Rummu käest. Nahkselgköiteis *Eesti entsüklopeedia*, *Maailma maad ja rahvad* ning teised silmaringi laiendavad väärtteosed oli tema kooliõpetajast isa hävitamisele määratud „kahjuliku kirjanduse“ hulgast saanud kõrvale panna. Eakaaslase Viktor Unduskiga, kelle ema majas ma tollal elasin, asusime siis neist raamatuid märkmeid tegema. Kumbki võttis endale paksu kaustiku, Viktor musta, mina roosakaanelise. Märkmeist kujunesid entsüklopeedia-laadsed käsikirjalised teatmikud, kuhu oli jäetud ruumi ka uuemate andmete jaoks. Minu märkmiku sisuks kujunesid silmapaistvad isikud, eriti uurimisreisijad, keeled, rahvad ning riigid ja halduspiirkonnad. Põhjalikum kirjeldus oli aladest, mille poliitiline kuuluvus Teise maailmasõja tulemusel oli muutunud. Et kaustik on õnneks säilinud, toon siin märksõna *esperanto* all oleva teksti:

Poola arsti L. L. Zamenhofi loodud ülemaailmne abikeel, mida iseloomustab võimalus ees- ja lõppsilpidega uusi sõnu põhisonavarast tuletada. Sõnavara koosneb peam. romaani ja germaani ainestikust, vähesel määral ka slaavi sugemetest. E[speranto] gr[ammatika] ehitus on väga lihtne, kuid keerukam occidentali omast. Kõige suurema levikuga kunstl. keel. E. keele oskajaid enam kui 100 riigis. 1933 ilmus u. 150 e[speranto]-ajakirja.

Nii kerkis ladina keele asemel huviorbiiti hoopis esperanto, mis aga oli alates 1940. a ametlikult keelatud. Et eestiaegseid õpikuid ei õnnestunud leida, jäi esperantohuvi esialgu küll vaid platooniliseks. Õnneks hakkas just 1956. aastal olukord muutuma. Kevadel oli ülikooli ajalehes ilmunud

professor P. Ariste kirjutis⁵, mida aga mul siis ei õnnestunud lugeda. Küll sain suvel tuttavaks akadeemik P. Ariste nime all Edasis avaldatud artikliga⁶. Ariste nimi oli mulle juba varem tuntud, kuid pidasin selle kandjat hästi vanaks ja eriti auväärseks meheks, sest ta oli märgitud juba *Eesti entsüklopeedia* autorite hulgas. Et Ariste alustas artiklite kirjutamist just esperanto keeles, seda ma tollal loomulikult ei teadnud. Keele oli ta juba keskkoolipoisina iseseisvalt selgeks õppinud. Esimene esperantokeelne artikkel liivlastest ilmus tal 1921. aastal Kölni ajakirjas Esperanto Triumfonta. Enne Teist maailmasõda jõudis Ariste avaldada 18 kirjutist või arvustust Eesti ja Euroopa esperantoajakirjades. Ta oli ka 1927. a ilmunud esperanto-eesti sõnaraamatu koostamiskomisjoni liige⁷.

Ülikoolilehe artiklis on Ariste rõhutanud esperanto osa rahuvõitluses ja rahvusvahelises suhtlemises. „On hakanud ilmuma rahvusvaheline ajakiri „Paco“ („Rahu“), mille eri numbraid trükitakse eri maades ning mis toob esperanto keeles lühülevaateid nende saavutustest, mida on vahepeal rahu kindlustamisel korda saadetud. Ühinenud Rahvaste Hariduse-, Teaduse- ja Kultuuriküsimuste Organisatsioon võttis oma plenaaristungil 1954. aasta lõpus vastu resolutsiooni, milles tunnustatakse, et esperanto on tähtsaks teguriks kultuurialases suhtlemises ning maailma rahaste üksteisele lähendamises. Äsja hakkas Moskvast ilmuma bülletään (vene keeles), mis annab informatsiooni e[speranto] kasutuselevõtmisest. Ajalehes „Московский комсомолец“ on ilmunud rida kirjutisi, milles juhitakse tähelepanu sellele, kui vajalik on esperanto oskus 1957. aasta suvel toimuval VI ülemaailmsel noorsoo festivalil.“ Veel märkis Ariste, et „V. M. Molotov saatis esperantokeelse kirja Jaapani, Hiina Rahvavabariigi ja NSV Liidu Vaheliste Suhete Taastamise Jaapani Rahvusnõukogu peasekretärile Kan Majimale.“ Artiklis on toodud ka näiteid sõnade moodustamisest.

Edasi-artiklis tõi Ariste esile, et rahvusvaheliselt ulatuslikult levinud elavad rahvuskeeled on grammatililise ehituse poolest keerulised ning nende äraõppimine nõuab palju aega, nii et igäühel pole küllaldaselt võimalusi neid ära õppida. „Seepärast on juba sajandite eest esile kerkinud mõte, kas poleks võimalik luua niisugust lihtsat kunstlikku keelt, mis oleks palju kergemini äraõpitav kui olemasolevad rahvus- ja rahvakeele ning mis võiks seega ulatuslikult eri rahvaste vahel tarvitusele tulla“. Veel märgib Ariste, et Tallinnas on juba organiseeritud esperanto õpetamist ja levitamist. „On loota, et ka Tartu töötajate hulgas leidub küllalt neid noori, kellel tekib tõsist

⁵ P. Ariste, Esperanto — rahvusvahelise suhtlemise tähtis vahend. — Tartu Riiklik Ülikool, 18. V 1956, lk 1.

⁶ P. Ariste, Esperanto tähtsusest. — Edasi, 17. VII 1956, lk 2.

⁷ E. Ernits, Paul Ariste ja interlingvistika. — Ettekanne Paul Ariste 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskonverentsil Tartu Ülikooli aulas 3. veebruaril 2005.

huvi ja tarvet esperanto õppimiseks," lõpetab ta oma kirjutise.

Septembri alguses 1956 oligi Edasis⁸ järgmine teade:

Vastu tulles töötajate soovidele organiseerib Eesti NSV AÜN Tartu Kultuurihoone esperanto õppimise kursuse algajaile. Õppetunnid toimuvad kaks korda nädalas õhtutundidel ENSV AÜN Tartu Kultuurihoone raamatukogu lugemislauas, Hariduse tn. 2 (III korrusel). Esimene kokkutulek toimub 10. septembril kl. 18. Kursusest osa võtta soovijail redistreeruda kuni 10. septembrini ENSV AÜN Tartu Kultuurihoone raamatukogus iga päev kl. 17–20. Laupäeval kl. 15–18.

F. Suur,

ENSV AÜN Tartu Kultuurihoone direktor

Tartu 5. keskkooli XI-a klassist läks sinna kursustele kolm noormeest: Ülo Ugaste, Rein Mugra ja siinkirjutaja. Elasime Mugraga kooli internaadis Näituse tänaval ning meile oli Raekoja platsil — tollasel Nõukogude väljakul — asunud Kultuurikino hästi tuntud. Kinost pääses välja Kompanii (tollal Hariduse) tänavale. Sealt kaudu me siis läksimegi raamatukogu ruumesse esperantoga tutvust tegema. Õpetajaks osutus Raimund Haabvere. Koos hakkasime käima esmaspäeviti ja neljapäeviti. Juba esimeses tunnis 10. septembril 1956 saime teada sõnade moodustamise kunsti, oleviku ja määrava artikli kasutamise. Kohe esimeses tunnis küsis üks õppureist — meie tollaste arusaamade kohaselt vanem daam — Haabverelt, et kus ta ise esperantot õppis. Vastus oli tagasihoidlik: *Sai sellega omal ajal tegeldud*. Esperanto näitelaused olid seotud tollase olustiku ja tuntumate tegelastega: *Kio estas Vilve Maremäe? Ĝi estas sportisto*. Teise tunni teemaks oli omadussõna ja mitmuse moodustamine. Hakkasime moodustama pikemaid lauseid: *Kiaj estas libroj? Ili estas bonaj kaj malbonaj, interesaj kaj malinteresaj, dikaj kaj maldikaj*. Kolmandas tunnis võisime juba lausuda: *Mi jam komprenas kelkajn vortojn kaj frazojn* 'Ma juba mõistan mõningaid sõnu ja lauseid'. Tollal hakkasid õpilased nn rahvademokraatiamaade eakaaslastega kirjavahetust pidama. Meie klassist agaramad — Ugaste, Mugra jt juba suhtlesid saksa keeles Ida-Saksamaa noortega. Kui suhtlemisel saksa noortega peeti silmas keele harjutamise kõrval ka võimalust hankida moodsamaid tekstiilitooteid, siis kirjavahetuses Ungari noortega mõeldi salamisi ka enne sõda toimunud hõimuliikumise taastamisele. Neljandas tunnis õpetas Haabvere meile esperantokeelse kirja koostamist. Näitelaused olidki seotud Ungariga.

Al kamarado Kovač

Hungario

⁸ Teadaanded. – Edasi, 5. IX 1956, lk 4.

Kara amiko!

Estonio estas malgranda lando en Eŭropo, ĉe la Balta maro. Ĝi havas kelkajn grandajn insulojn, sed montojn ĝi preskaŭ ne havas. La klimato en Estonio estas malvarma, la vintro estas tre longa kaj somero estas mallonga. Mi finas la leteron kaj petas vin, skribu al mi baldaŭ longan leteron. Sendu al mi bildojn pri Hungario. Mi atendas vian respondon.

Kun kora saluto...

Me käisime koos 15 korral. 28. oktoobril 1956 toimus viimane tund ning selles käsitlesime lõppliiteid *-ido* ja *-ingo*. Kõige hoolikam meist kolmest oli Mugra, kelle abil saime täita ka vahepealseist puudumisist tekkinud lünki. Esperantokursusest on mälestuseks jäänud pilt õpetaja R. Haabverega keskel ja 22 eri vanuses õpilasega (vasakult teine Ü.Ugaste, neljas O. Kurs ja viies R. Mugra).⁹ Kursuse lõpus läks olukord maailmas ärevaks: 23. oktoobril puhkes rahvaülestõus Ungaris ning 29. oktoobril Suessi kriis. Kahanesid ka võimalused esperanto kasutamiseks rahvusvahelises suhtlemises. Hulk aastaid hiljem kirjutasin siiski ühe artikli ka esperanto teemal¹⁰. Haabveret nägin hiljem Tartu tänavail liikumas, kuid vestlust ma temaga ei alustanud. Olen juhtunud lugema ka üht Haabvere esperantokeelset luuletust. Kuigi esperantisti minust ei saanud, hõlbustas koolipõlves esperantoga tegelemine hiljem romaani ja põhjagermaani keelte kaasamist erialasesse töösse.

⁹ Ilmunud ka Ü. Ugaste, Ühe klassi elulugu: mälestuskilde minu koolist. Tallinn: Canopus, 2007, lk 155.

¹⁰ О. Курс, Эсперанто и географические названия. – Плановые языки. Тезисы докладов конференции по интерлингвистике. Тарту: Тартуский университет, 1987, lk 49–51.

ESTONIO DE SOVETA UNIO AL EŬROPA UNIO

Helpilo de Madis Linnamägi por konversacio en Francio, 12.03.–09.04.2005

EESTI TEEL NÕUKOGUDE LIIDUST EUROOPA LIITU

Madis Linnamägi' Prantsusmaa-turnee 12.03.–09.04.2005 vestluste kompendium

Respubliko de Estonio resendependiĝis la 20.08.1991 desub Soveta Unio kaj membriĝis en Eŭropa Unio la 01.05.2004.

1. Soveta Unio kaj ĝia disfalo

1.1. 1917 – Rusia Februara burĝa revolucio, poste Oktobra komunista revolucio (= *coup d'état* far de *bolsheviki*).

Soveta Unio (SU, USSR – Unio de Sovetaj Socialismaj Respublikoj, 1922), komence deklarita kiel “diktaturo de la proletariato”, poste reklamata kiel libera unuiĝo de 15 (16) respublikoj, fakte diktaturo de la Komunista Partio kun ekstreme centrigita **vertikala** regadsistemo, kies direktivoj estis plenumendaj por la leĝaj kaj ekzekutivaj institucioj. Tiu **komunisma reĝimo** nur deklare konstruis **la plej altan socian formacion – komunismon** (kaj socialismon kiel ĝian unuan fazon), **la plej justan kaj bonstatan** dank’ al la plej alta laborproduktiveco (Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir Iljiĉ Lenin (Uljanov): post la primitiva, sklava, feŭdala kaj kapitalisma formacioj). Kaj la rusa lingvo kiel lingvo de la komunismo devis fariĝi **la lingvo de la homaro**.

Reale okazis ludado de demokratio pere de parlamentoj, registaroj kaj sindikatoj, kiel en Moskvo tiel en respublikoj kaj lokaj komunumoj. Ĉiuj **civitanaj asocioj** estis malpermesitaj, krom kelkaj centraj kontrolataj far de la Komunista Partio.

Soveta Unio estis totalitara imperio sub ruslingva kompartia gvidado. Vladimir Iljiĉ Lenin (Uljanov) kritikis siatempe caran imperion, dirante: “Rusio estas prizono de popoloj”, tamen ankaŭ SU restis prizono de popoloj, kiuj devis vivi malantaŭ “la fera kurteno”. En SU estis en 1956 kondamnitaj krimoj de stalinismo, sed Rusa Federacio kiel posteulo de SU ne kondamnis la krimojn de komunisma reĝimo, superantajn tiujn de faŝismo multoble. Eŭropa Parlamento kaj unuopaj ŝtatoj kondamis la krimojn jam delonge.

1.2. Plana (=“ordona”) **ekonomio**, antaŭvidanta la evoluon de la ŝtata ekonomia vivo po 5 (7) jaroj, tamen ne akirinta la deziratan altan laborproduktivecon. La nuna Rusia prezidento Vladimir Putin: “La komunistoj eliminis la motoron de la ekonomio – **liberan merkaton**.”

Ekzistis nur ŝtataj (komence eksproprigitaj) entreprenoj, banko, fervojo, kamparanaj farmoj kaj bienoj..., prioritata branĉo – milita industrio,

malprioritata – agrikulturo, kies fina rezulto estis kuponoj/talonoj por aĉeti panon, grenaĵojn, lakton, eĉ *vodka* 'n ...

1.3. Duobla moralo: jesado al ĉiuj partiaj direktivoj en oficialaj situacioj parolade kaj publicade; kondamna neado de la reĝimo en familiaj kaj amikaj rondoj libertempe.

Duobla kontrolo pri la loĝantaro: agentaro de Komitato pri Ŝtata Sekureco (KGB, politika polico) en uzinoj, sindikatoj, armeo, lernejoj, universitatoj, asocioj, turismaj grupoj, ...; internacia korespondado traserĉata; devigaj kompartiaj kaj junkompartiaj organizoj en uzinoj, armeo, lernejoj.

1.4. Reformado. Miĥail Gorbaĉev, estro de la Komunista Partio de Soveta Unio 1985–1991 iniciis reformadon de la ŝtato pere de nova Konstitucio de Soveta Unio:

‘perestrojka’ = reforma movado; ‘glasnost’ = libero paroli kaj publici.

Estonio – **Kantanta revolucio ekde 1988** por transiri de la Gorbaĉev-a por-reforma movado al la ŝtata (re)sendependeco kaj libermerkata ekonomio:

– manifestacioj sur la Kantofesta areno (popolo, ŝtataj kaj kompartiaj funkciuloj, junularo tage kaj nokte), Popola Fronto ekde 12.04.1988; **deklaro pri aŭtonomia suvereneco, 16.11.1988** – respublikaj leĝoj superu la Sovetuniajn; **Leĝo pri Ŝtata lingvo en 1989 – unua en Sovetio.**

Latvio – Protesta metado de florkronoj en 1988 al la nacia monumento en Rīga la datrevenon de la unua perforta deportado de loĝantaro al Siberio, 14.06.1941.

Litovio – Deklaro pri sendependiĝo, 11.03.1990, sanga atako al la manifestanta popolo ĉe la Vilnusa televida turo far speciala taĉmento de KGB januare 1991.

Moskvo – La Baltaj ŝtatoj neas akcepton de la nova Konstitucio de SU en julio 1991. Kontraŭŝtata ribelo (*coup d'etat*), 19.–23.08.1991: Miĥail Gorbaĉev en Krimeo, Prezidento de Rusio Boris Jeltsin elpaŝas helpe de armeo kaj deklaras **sendependecon de Rusio desub SU**. Sekvas parlamentaj decidoj pri resendependiĝo: **Estonio** 20.08.1991, **Latvio** 21.08.1991 (**Litovio** jam 11.03.1990). Diplomatia (re)agnosko far Rusio, Islandujo, Francio k.a. Per tio finiĝis la Soveta okupacio, kio estis rezulto de la divido de la Orienta Eŭropo per la **Molotov-Ribbentropa-pakto 23.08.1939**, kaŭzinta ekflamiĝon de la Dua Mondmilito. La pakton kondamnis la parlamento de Soveta Unio en 1989, sed

la nuntempa Rusa Federacio kiel la jura sekvulo de SU ne volas ĝin kondamni.

Disfalo de Soveta Unio en decembro 1991 > Unio de Suverenaj Ŝtatoj (Rusio, Ukrainio, Bjelorusio, Kazahio).

La hodiaŭaj Kremlaj regantoj en Moskvo tamen komencis daŭrigi imperian politikon kvazaŭ tria *derĵava* (grandpotenca ŝtato, imperio) post la cara kaj soveta formoj. Fakte V. Putin rekonstruas la imperion, jam deklarinte, ke fine de la 20-a jarcento okazis granda geopolitika katastrofo – disfalo de SU. **Feliĉe ordinaraĵoj rusoj estas tre imponaj, gastemaj kaj amikaj homoj.**

2. Kelkaj unioj en Eŭropo:

2.1. Hansa Ligo (*ligue haséatique* <1160–1667): **komerca unuiĝo** de 70–200 urboj en Nord-Eŭropo (kontoroj de la Ligo ankaŭ en Bordeaux, La Rochelle, Brugge, London, Novgorod, komerco inter Okcidento kaj Oriento, regis **la ekonomia dimensio sole**, nur temp-al-tempe okazis politikaj kaj militaj agoj – milito kun Danlando, bojkotoj pri komercado. La arkitekturo de malnovaj urbopartoj aspektas bone dank’ al tiu periodo. Nuntempe okazas festivaloj de iamaj membroj de la Hansa Ligo, la 25-a okazos en Tartu 30.06.–03.07.2005.

2.2. Mezepoka dogana ligo de germanlingvaj ŝtatoj; Benelux-a dogana ligo; Napoleon Bonaparte pri unueca Eŭropo, teoria Unio de Unuiĝintaj Ŝtatoj de Eŭropo en la 19–20-a jarcento ...

2.3. Eŭropa Unio:

2.3.1. Eŭropa Ekonomia Unuiĝo per la Roma kontrakto 25.03.1957 (6 ŝtatoj, komuna merkato, EURATOM; Robert Schuman kaj Eŭropa Ligo pri Karbo kaj Ŝtalo 1951): **unu dimensio – ekonomia.**

Larĝiĝoj: 1973 – 3 ŝtatoj, 1981 – 1, 1986 – 2, 1995 – 3, 01.05.2004 – 10 = 25 ŝtatoj-membroj de EU.

2.3.2. Eŭropa Akto pri politika dimensio 1986; decidoj en Maastricht 1991 (subskribitaj 1992, validaj ekde 10.11.1993) kondukis al **Eŭropa Unio** kun tri dimensioj (kolonoj) – **ekonomia** kaj **2 politikaj** (eksteraj rilatoj kaj sekureco; juro (juĝado, polico)). Emisio de Euro: 1997 bilance, 2002 realmone.

2.3.3. Referendumo pri aliĝo al EU 14.09.2003 en Estonio: 66,5% – jes, 33,5% – ne.

Konstitucio pri la estonta Eŭropa Unio, ellaborita far la Konvento gvide de la prezidanto Valéry Giscard d’Estaing diskutata – ĝin rajtas aprobi la Estona parlamento. Ni esperas, ke restos krom **vertikalaj strukturoj** ankaŭ

la **horizontala** strukturo daŭrigote – **interregistaraj konferencoj ktp** –, kiuj kundecidu politikajn kaj ekonomianj demandojn je ŝtata egaleco, demokratio, solidareco.

La popoloj de Estonio, Latvio kaj Litovio vidas en normoj kaj regularoj de EU garantion al **ekonomia stabileco, politika sekureco kaj sia identeco** (lingvo, kulturo, interna vivo). Do, garantion al la **homvalora / homdigna vivo**, kion la eŭropanoj alte taksas. La eŭropunian modelon taksas alte eĉ la usona filozofo **Jeremy Rifkin**, prezidanto de The Foundation on Economic Trends, aŭtoro de “The European Dream: How Europe's Vision of the Future Is Quietly Eclipsing the American Dream” kaj “The Age of Access” (2000).

2.4.4. Komparaj ciferoj pri ekonomia konkurkapablo okaze de larĝiĝo de EU:

	EU (25)	Usono	Japonio	Rusio	Indio	Francio	Estonio
Surfaco (1000 km ²)	3 929	9 364	378	17 075	3 287	551,5	45,22
Loĝantoj (milionoj)	453	284	127	144	1 033	57	1,37
MNP (= PIB, miliardoj da €)	9 231	10 979	5 403	488	510	1,38	0,0053
Vivespero:						75,6 jaroj	65 jaroj
						82,8 jaroj	76 jaroj

3. Pri geografio, lingvo, historio:

3.1. La Baltaj ŝtatoj Estonio, Latvio kaj Litovio, ankaŭ Kaliningradskaja oblast’ (departamento-eksklavo de Rusio, antaŭe Orient-Prusio kun la ĉefurbo Königsberg) situas sude de Finnlando, oriente de la Balta maro. Antaŭ ~12 000 jaroj estis la norda Eŭropo kovrita per eterna glacio laŭ la linio Britio (Wales)–Belgio–Karpatoj–Uraloj. La degelanta glacio postrestis gigantan Baltan lagon, kies morena digo en Skandinavio rompiĝis antaŭ ~10 216 jaroj (fenomeno de Billingshausen). Pri la glacia periodo memorigas restintaj montetoj, lagoj kaj granitaj ŝtonoj el Skandinavio. Finnlingvaj popoloj iris norden post la degelanta glacio, ili estas pra-loĝantoj de la Norda Eŭropo.

3.2. Lingvo: La Estonoj apartenas al la **finn-ugra lingva familio** (krome: Finnoj, Kareloj, Komi, Livoj, Mari-oj, Samoj, Udmurtoj, Votoj; Hungaroj ...), ili estis dank’ al komerca kaj kristana vivo influitaj de la Eŭropa civilizacio, ankaŭ ĉiuj konkerantoj venis el Eŭropo. Uzatas la latina alfabeto, 26+6 literoj, inter ili 9 vokaloj, 33 diftongoj, vokaloj kaj konsonantoj frekventas je 45:55. Sonoj/fonemoj estas similaj al la francaj: o=au, u=ou, ö=ieau, ü=u kaj Emmaüs. ä estas eble prononcata kiel ai en Madelaine. Sed la vokalo õ ne havas adekvataĵon (prononcata inter ö kaj ä). Nazaloj ne haveblas.

Unu litero = unu sono, krom la tria longeco, ĉar ekzistas **tri longecoj, diferencigantaj signifon**:

Vokaloj: 1. koli ‘koli’ – rubo; 2. kool, kooli ‘kooli’ (nominativo, genitivo) – lernejo, de lernejo; 3. kooli (akuzativo: ‘kooli’) – lernejen.
 Konsonantoj: 1. kuke (genitivo) – de koko, 2. kukk (nom.) – koko, *coq*; 3. kukke (akuzativo: ‘kukkke’) – kokon.

Ekzistas **postpozicioj**, uzataj kun vortoj en genitivo: maja ees = antaŭ domo, maja taga = malantaŭ domo. Sed ne ekzistas prepozicioj, ilin anstataŭas finaĵoj en 14 kazoj: nominativo – raamat ‘libro’, genitivo – raamatu ‘de libro’, akuzativo – raamatut ‘libron’, inesivo – raamatus ‘en la libro’, adesivo – raamatule ‘sur la libron’ ktp.

3.2.1. *Lingua franca*, lingvaj problemoj kaj lingva planado.

La Komitato por eksperimentado de la Internacia Lingvo en Eŭropa Unio estis fondita dum la Eŭropa Radikala Konferenco far de radikalaj Eŭroparlamentanoj kaj esperantistoj el 25 ŝtatoj pri urĝaj politikaj problemoj en EU, Bruselo, 07.–08.12.2003, www.internacilingvo.org (ne plu funkcianta, ĉar la Itala registaro ne transdonis la proponon pri la Komitato al Eŭropa Komisiono).

3.3. La Papo katolika deklaris krucmiliton en 1215 (Romo, Laterano) al la Balta regiono kaj omaĝis ĝin al la dipatrino Maria > ***Terra Mariana, Lando de Maria*** (estone: *Maarjamaa*), konata tamen sub la nomo **Livonio** (lando de la Liva popolo). Nur la Litovoj ne subiĝis (krom ĝia gento Prusoj), restis “la lasta pagana popolo en Eŭropo” ĝis 1385 kaj kreis ŝtategon, disvastiĝintan de la Balta ĝis la Nigra maro.

La Estonoj nomas sian landon karese ankaŭ nun *Maarjamaa*. La plej grava ŝtata ordeno estas je la sama nomo – **La Croix de Terra Mariana**, per kiu estas honorataj eksterlandaj ŝtatuloj, ekz. Prezidento **Jacques Chirac** (2001), **Jacques Delors** (Prezidanto de EU-Komisiono, 1998), ortodoksaj patriarkoj **Bartolomeus** kaj **Aleksius II** (2003) ...

~12 000–13 jc primitiva kaj vikinga periodoj. Finn-ugraj popoloj ekvivis norde de la linio Britio (Wales)-Belgio-Karpatoj-Uraloj, sekvinte la degelantan eternan glacieron.

13 jc–1561 Livonio sur la nunaj teritorioj de Estonio kaj Latvio konsistis el kelkaj ŝtatoj-episkopujoj kaj Liv(oni)a Ordeno (filio de **Teŭtona Ordeno**, elmigrinta el Palestino al Polujo kaj Prusio – duonreligia ŝtato de kavaliroj kaj sacerdotoj); 1219–1353 Danlanda regado en Nord-Estonio.

1561–1721 Sveda reĝujo, rezulte de la Livlanda milito inter Pollando, Rusio kaj Svedio.

1721–1918 Rusa imperio, rezulte de la Norda milito 1700–1721.

1918–1940 Estona Respubliko, parlamenta demokratio.

1940–1941 kaj **1944–1991** Sovetia okupacio: ekspropriado, amasaj deportadoj el Baltio al Siberio 14.06.1941, 25.03.1949.

1941–1944 German-faŝisma okupacio ne-restariginta la Estonan Respublikon.

1991– ... Estona Respubliko, parlamenta demokratio. (Re)privatigo de entreprenoj, tero, individuaj domoj.

La Sovetia okupado ne estis diplomatie/jure agnoskita far Francio (dankegon!), Britio, Usono, ... Restarigo de diplomaciaj rilatoj. Antaŭmilitaj ambasadaĵoj en Paris redonitaj al la Baltaj ŝtatoj.

4. Pri kelkaj aktualaj temoj en Estonio:

4.1.1. Civitana socio (civito). La plej alta nivelo de la Eŭropa civilizacio denove konstruata, kies tradicioj estas pli aktive konataj ekde la kristana periodo: la Unua sektoro – ŝtataj kaj komunumaj institucioj; la Dua sektoro – entreprenoj, firmaoj, farmoj kaj iliaj unuiĝoj; la Tria sektoro – **neprofitaj asocioj de civitanoj**, kies aktiva agado por komunaj interesoj estas multe malpli apogata de la ŝtato kompare kun Francio.

4.1.2. Loĝantaro, naciaj minoritatoj, enmigrintoj (koloniistoj) kaj civitaneco.

Loĝantaro 1 351 000 personoj: 918 680 estonoj, 432 320 neestonoj (32%, el ili 28% naskiĝintaj ali-/eksterlande = senditaj de Moskvo el diversaj regionoj de SU). Naciece: rusoj 25%, ukrainanoj 2%, bjelorusoj 1%.

Pli ol 100-jaraj: 92 homoj. Plej uzataj nomoj de viroj: Aleksander, Andres, Jaan, Jüri, Margus, Martin, Nikolai, Rein, Sergei, Toomas, Vladimir, Viktor. Virinaj nomoj: Anna, Anne, Aino, Jelena, Katrin, Linda, Maria, Niina, Olga, Sirje, Tatjana, Tiina. Familiaj nomoj: Ivanov, Tamm ('kverko'), Saar ('insulo', frakseno='arbo'), Mägi ('monto'), Sepp ('forĝisto'), Smirnov, Kask ('betulo'), Petrov, Kukk ('koko'), Rebane ('vulpo').

Civitaneco: Estonia civitaneco – ~1/3, Rusia – 88 130, Ukrainia – 9 176 ktp, sen civitaneco (grizkoloraj pasportoj) – 162 075, civitanoj de Eŭropa Unio – 3176.

Infanoj elektas je 16 jaroj sian civitanecon, sed se vojaĝas eksterlande, ricevas pasporton ekde la 7a jaro.

Leĝo pri kultura aŭtonomio de minoritatoj en 1925, la unua en Eŭropo.

Integriga politiko helpe de EU. Ĉies balota rajto pri loka komunumo, kun Estonia civitaneco baloteblas al parlamento kaj referendumebblas.

4.2. EKONOMIO kaj investa politiko: Okazis reprivatigo kaj privatigo de entreprenoj. Ekstremlibera merkata ekonomio laŭ **Milton Friedman** ekde 1991 por konkurkapabla ekonomia vivo. Vasta investado far eksterlandaj entreprenoj. Laborista batalo por la **SOCIA merkatekonomio** simile al tiu de Okcident-Eŭropo.

4.2.1. Imposta politiko:

4.2.1.1. Por entreprenoj: Importo sen doganaj impostoj. Nula (0%) enspeza imposto, SE LA PROFITO INVESTOTA, praktikata ekde 1996.

Komparu: diversnivela enspezaj impostoj en Francio, en Rusio 15%.

4.2.1.2. Por individuoj: Praktiko kaj intenco redukti la enspezan imposton 26% al: 2005 – 24%; 2007 – 22%. Samtempa levo de la minimuma salajro (ĉiujare decidata aparte, nun nur ~20% de la meza salajro).

4.2.2. Malneta Nacia Produktaĵo: tre evoluinta estas la **elektronika industrio** 25% (**Skype** (skajpo) kaj ĝia antaŭula programo Kazaa estas elpensitaj en Estonio, respublika e-Registaro ekde ~2001, interneto vaste uzata por bankaj operacioj, studado ...).

Krome: arbara industrio 15%, malpeza industrio (nutraĵoj, tekstilo ...) 17%, kemia industrio kaj elektrostacioj per loka malkaloria karbo *huile chiste* (angle: *oil shale*, estone: *põlevkivi* = brulanta ŝtono) 12%, turismo 15% (kresko laŭ PM 25.08.05 en 2004 30,2%, pleja en Eŭropo, kompare: Polujo 29%, Latvio 15,5%, Germanio 3,1%, Francio 1,4%), agrikulturo 3,7% ...

Salajroj meze: Meza salajro monata 500 € (1 € = 15,6 estonaj kronoj (EEK)), instruistoj 500–800 €, bankaj laboristoj 800–900 €,

Salajroj pintaj: funkciuloj ŝtataj kaj entreprenaj >5000–6000 € (6000 € x 12 monatoj = 72 000 € > 1 123 200 EEK) .

Salajro minimuma 180 € (2690 EEK ekde 2005, ĉiujare decidata), kompare: Francio 18 670 EEK, Greklando 10 420 EEK, Polujo 3200 EEK, Litovio 2260 EEK, Latvio 1800 EEK.

Prezoj: kostoj monataj je privata 3-ĉambra loĝejo 40 € (somere) – 70 € (vintre, centrala hejtado),

– luaj kostoj monataj de 3-ĉambra loĝejo 150–250 € (depende de urbo, sume),

– 3-plata tagmanĝo 3 € (bufedejo/kantino), 6–8 € (restoracio), pano nigra (1 kg) 0.80 €, fromaĝo (1 kg) 4 €, terpomo (1 kg) 0.25 €, taso da kafo 0.40–2 €,

– flugbileto Tallinn–Copenhagen–Paris–Tallinn 350 €.

4.3. Socia politiko:

4.3.1. Senlaboreco 9–10% (Francio 2003 – 8,7%).

4.3.2. Emeritiĝo 63-jare (antaŭe viroj 60-, virinoj 55-jare). Pensio >40% de la salajro (Francio 57–70%).

4.3.3. Patrino salajro monata dum unu jaro je la antaŭanta jara salajro, senlaboraj minimumsalajre (ekde 2004). Diversaj financaj apogoj ŝtataj.

4.3.4. Drogoj, narkotikoj, SIDA (=AIDS, internacia tago pri AIDS 01.12.) sub kontrolo.

4.4. Edukado deviga ĝis la 16-jara aĝo. Eblas privataj lernejoj, reale: alilingvaj (hebrea), Rudolf-Steiner-lernejoj (Waldorf-lernejoj), Maria-Montessori-lernejo, religiaj lernejoj (katolikaj).

Infanĝardenoj por 3–6-jaraj (*école maternelle*). Novaj lernejoj programoj longe antaŭpreparataj.

4.4.1. Bazaj lernejoj (1–9 klasoj, *école primaire* kaj *collège*, kampare ankaŭ klasoj 1–4 aŭ 1–6) estone aŭ ruse – la heredita sovetia sistemo produktas apartajn ideologie fremdajn naciajn komunumojn, la estonan kaj rusan. Intenco instrui pli ol 60% de objektoj en ruslingvaj lernejoj en la Estona kiel ŝtata lingvo ekde 2007, aldonante ĉiujare unu objekton (jam bone funkcia en Latvio).

4.4.2. Gimnazioj 3-jaraj (plejparte 1–12 lernojaroj kune). Fremdaj lingvoj ekde la 5–7-a studjaro: angla, rusa, franca aŭ germana; en gimnazio 1-a, 2-a kaj 3-a fremda lingvo elekteblaj.

Lernejoj kun **profunda instruado** (muziko, lingvoj, fiziko-matematiko): la angla/franca/germana lingvo ekde la unua lernojaro/klaso, iom-post-iom objektoj studataj en la preferata fremdlingvo.

Vasta e-instruado.

4.4.3. Profesiaj lernejoj post baza lernejo (sen aŭ kun ĝenerala gimnazia programo) aŭ post gimnazio.

4.4.4. Universitatoj/altlernejoj: 6 ŝtataj estone (gastantaj profesoroj) + ~30 privataj estone, angle, ruse.

Deklaro de Bologna 1999 (konsideranta tiujn de Bologna 1988 kaj Paris-Sorbonne 25.05.1998) pri universitata edukado (3 + 2 jaroj, bakalaŭro + magistro) enkondukata ekde 2003.

4.4.5. Estona e-Universitato

4.4.6. Edukado historie:

13-a jc – Katedralaj kaj monasteriaj lernejoj, latinlingvaj urbaj lernejoj.

1632 Tartua (Dorpata) Universitato fondita far la Sveda reĝo Gustav II Adolf, refondo (1802) helpe de **Georges-Frédéric Parrot** el Montbéliard (departamento H-Rhin de Belfort).

1686 Traduko de la Nova Testamento en la Estonan laŭ postuloj de humanistoj-pietistoj, kiuj insistis pri la rekta rilato Homo <> Dio sen perado de pastroj/sacerdotoj: **ĉiu kristano scipovu mem legi la Biblion**

1684 Seminario por popoloj instruistoj gvide de Bengt Gottfried Forselius (1660–1688), disĉiplo de la lumigpedagogia filozofo Jan Amos Comenius (1592–1670, *la philosophie des lumières pédagogique*).

1686 Popolaj (kampanaraj) lernejoj; ABC-libroj (1575, 1686); instrua metodiko de la “mentoro de ĉiuj popoloj” Jan Amos Comenius (*Didactica magna* ktp).

Konstanta instruado/lernado en la Estona lingvo, nur escepte 1889–1905 devige en la Rusa lingvo. En 1940 la invadintaj sovetiaj komunistoj volis “likvidi analfabetecon / nelegopovon de la laborista klaso” kaj estis surprizitaj, ĉar ĉiuj scipovis legi.

4.4.7. Francilingva edukado: Centro pri Franca lingvo kaj kulturo “Robert Schuman” en Tartua Universitato, francaj profesoroj. Liceoj kun klasoj 1–12: *Lycée Français de Tallinn*, *Lycée de René Descartes* (Tartu), la franca lingvo ekde la 1a klaso.

Studado en altlernejoj de Francio.

4.5. Kulturo kaj scienco.

4.5.1. Naciaj / tutestoniaj kantofestoj.

Tradicio de multvoĉa korusa (ĥora) kantado ekde **1794**, iniciita de *Unitas fratrum* (“frataj kongregacioj”, Nikolai von Zinzendorf en Herrnhut), kiuj sekvis la frukristanajn instruojn de husitoj (Jan Hus, 1371?–1415) kaj ĉeĥaj fratoj.

En Tallinn sur la Kantofesta Areno (festa defilado tra la urbo en diversaj naciaj kostumoj, >20 000–30 000 kantantoj surscene, >200 000–300 000 spektantoj):

- tradicio ekde 1869 ĉiun 5-an jaron (laste en julio 2004), grava por nacia identeco kaj politikaj vekiĝoj;
- Kantanta revolucio en 1988;
- enlistigo de la kantotradicio de la 3 Baltaj landoj far **UNESCO** (IX 2003) kiel intelekta kultura heredaĵo;
- Esperanta amatorarta konkurso “Kannel” 1982–1991 (*kannel* estas korda muzikilo de la kantodio Vanemuine, simila al tiu de multaj aliaj popoloj de la orienta parto de la Balta maro (ekz. Väinämöinen en Finnlando), ludeblas melodioj).

4.5.2. Literaturo (www.estlit.ee).

En 1991 estis eldonitaj 1654 titoloj kun 23 295 700 ekzempleroj, kio estas 14,9 ekz. por 1 persono, sed

en 2002 estis eldonitaj 3458 titoloj kun nur 5 362 000 ekzempleroj, kio estas 3,9 ekz. por 1 persono.

Plej konataj verkistoj: Eduard Vilde, Anton Hansen Tammsaare, Marie Under, Friedebert Tuglas, Oskar Luts, Jaan Kross, Jaan Kaplinski, Emile Tode.

Poetino-tradukistino **Hilda Dresen** esperantigis verkojn de 58 estonaj verkistoj, pro tio Esperanto-Asocio de Tartu, Estonio, fondis medalon je ŝia nomo por honorado je meritoj en originala E-verkado kaj -tradukado.

Plej konata franciganto de la Estona literaturo estas **Antoine Chalvin** (né le 3 janvier 1966 à Orange), Institut national des langues et civilisations orientales, 2 rue de Lille, 75007 Paris, France; achalvin@noos.fr; lia ĉefverko estas traduko de la nacia eposo “**Kalevipoeĝ**” (‘Kalevido’; www.kalevipoeĝ.info; Gallimard, 2004), kompilita de Friedrich Reinhold Kreutzwald 1857–1861.

4.5.2.1. Franca literaturo kaj filozofio. La bibliografio *Littérature Française en Estonien* (1996) donas 731 itinerojn en la estona lingvo. Facile akireblis/as multe da Franca literaturo en la rusa kaj germana lingvoj. Ezistas salono de la Franca literaturo en Estona Nacia Biblioteko. *Alliance Française de Tallinn* kaj diversaj asocioj pri franca kulturo.

4.5.3. Scienco.

Estonia Akademio de la Sciencoj: partopreno en la internacia instituto CERN, okupiĝanta pri esplorado de fizikaj elementeroj por aplikado en ITER, la konstruata internacia termonuklea reaktoro en Francio (= estonta energistacio, uzanta hidrogenon H).

4.5. Religio estas malvaste sekvata, plejparto estas indiferenta:

4.5.1. Katolika eklezio konata ekde la 12-a jc, nuntempe nur kelkaj kongregacioj, episkopo ekde 23.03.2005 estas **Philippe Jourdan** (franco; parolas angle, estone, germane, hispane, ruse); refondita la monakinejo de birgitinoj en Tallinn; frataro kongregacio de Pius X.

4.5.2. Protestantaj eklezioj diversaj, >60% de la kredantaro, **luter**a eklezio (Martin Luther) ekde la jaro 1524.

4.5.3.1. Ortodoksa kredantaro(>30%), 2 ekleziaj unioj kanonece subiĝantaj al:

a) Istanbula patriarkejo 1918–1944 kaj ekde 1991, ricevis eksproprigitajn preĝejojn kaj aliajn propraĵojn. Metropolitano **Stefanus**, veninta el Francio.

b) Moskva patriarkejo ekde septembro 2003, patriarko tut-rusia **Aleksius II** (Aleksi Rüdiger - germandevena, estis episkopo en Estonio >~1990, parolas flue la Estonan lingvon). Postuloj je preĝejoj havaĵoj, rentado de preĝejoj por 50 jaroj far la Estona registaro.

Ortodoksa monakinejo en Kuremäe, direkte subiĝanta al la Moskva patriarko Aleksius II.

4.5.3.2. Staroverij = oldkredantoj – rusaj ortodoksanoj, fuĝintaj el Rusio en la 15–16-a jc pro religia reformo.

4.5.4. Novaj eklezioj kaj kongregacioj: novapostola, mormona, agnoskantoj de Jehovo, kriŝnaismo, ...

4.5.5. Ekzistas kongregacioj de judaismo, musulmanismo (mankas moskeoj).

4.5.6. Ekzistas tradiciaj antaŭkristanaj kongregacioj, agantaj fakte kiel asocioj pri natura kaj folklor heredaĵo: – *maa-usk* = ‘tera kredo’ pri unueco de la naturo kaj homo;

– private estis evoluigita ekde la 1930-aj jaroj *Taara-usk* = ‘Taara-kredo’ pri unueco de la naturo kaj homo laŭ la greka-romia modelo: Taara – ĉefdio, Vanemuine – kantodio, ...

INFORMOJ

Informoj pri Estonio troveblaj:

– ambasadejo de la Estona Respubliko en Paris, Honoraj Konsuloj en Toulouse, Lyon kaj Nancy (12.03.2005), www.est-emb.fr l’Estonie;

– ministerio pri eksteraj rilatoj : www.vm.ee;

– Institut Estonien en France (3, rue Robert Estienne, Paris, +33 1 4256 5346, institutestonien@noos.fr, www.estonie.info; www.einst.ee (Estone);

– aliejoj: www.eesti.ee; www.culture.ee; www.estonica.org; www.suri.ee (Informa Centro pri Finno-Ugraj Popoloj) ; <http://et.wikipedia.org/wiki/> ktp.

La Estonan lingvon eblas studi en 15 landoj kaj 33 altlernejoj, en Francio: l’INALCO, 2, rue de Lille, 75343 Paris cedex 07, tel 01 4926 4200, fakso 01 4926 4299, info-scol@inalco.fr, www.inalco.fr.

Pri la estona literaturo: www.estlit.ee; <http://www.litterature-estonienne.com>; <http://www.adefo.org>; <http://www.kalevipoeg.info>.

Instituto pri Estona Lingvo kaj Literaturo: www.eki.ee.

Muzeo pri Estona Literaturo: www.kirmus.ee.

Nacia Biblioteko: www.nlib.ee.

Estona Literatura Revuo / Estonian Literary Magazine: www.einst.ee/literary/

Asocio de tradukistoj kaj interpretistoj: <http://home.delfi.ee/eetl>, <http://www.online.ee/~eetl>.

Kompilis la turneinto s-ro Madis Linnamägi. Vd ”Dankletero okaze de la turneo en Francio 12.03. –09.04.2005” aperis en Ceĵano : Rukkilill 4, 2006, p 82–84.

IMPERIEMA MARODADO EN TALLINN

Estimataj francaj amikoj,

01.05.2007

mi pardonpetas, ke okaze de la hodiaŭa 3-a datreveno de EU-membrado mi difektas Vian majan festotagon kun la aldonita “Imperiema marodado en Tallinn”.

Tio ne estas ekzakta informo pri la lastaj evoluoj inter Rusio kaj Estonio, tamen ion diras. Mi ĝuis Vian gastamon kaj spertis fortan civitanan socion, kies evoluon en Estonio momente ĝenas la enorme granda najbaro. Feliĉe la membroj en EU subtenas nin.

Belan festotagon kaj printempon
deziras Via turneinto en 2003 aŭ en 2005

Madis Linnamägi
Esperanto-Asocio de Tartu, Estonio
madis@forselius.ee

Gazetaro papera, televida, videa kaj virtuala donis al Vi certe iujn informgutojn pri imperiema marodado de ruslingvanoj en Tallinn dum la noktoj de la 27-a kaj 28-a de aprilo 2007.

Mi prelegvojaĝis en Francio kaj Luksemburgio 16.11.–07.12.2003, en Francio kaj Bruselo 12.03.–09.04.2005 per „Estonio el Soveta Unio al Eŭropa Unio“. Pro tio mi provas iomete klarigi la nunan situacion (iel helpas al Vi la aldonita Helpilo, dissendita en 2003 kaj 2005).

La distance al Vi malproksima, sed kulture eŭropeca malgranda Estonio fariĝis objekto de propagandaj, diplomatiaj kaj virtualaj atakoj fare de la Rusia Federacio, ĉar la Estonia Registaro (kompilita post la parlamentaj elektoj 04.03.2007) decidis dislokigi tombojn kaj la surteran Bronzan soldaton de la Dua mondmilito de la trafike komplika urba centro al la trankvila historia tombejo de ĉiuj militservistoj. La televido montris, ke la Bronza soldato jam staras sur la tombejo kaj atendas restaĵojn de la falintoj, kiujn ili momente zorgeme identigas per DNA antaŭ dislokado.

La Registaro sekvis agade la leĝojn Estonajn kaj internaciajn, religiajn regulojn protestantaj kaj ortodoksajn. La leĝo pri militaj tomboj

de 10.01.2007 estis longe diskutata en la Parlamento kaj publicita, sekve la loĝantaro estis delonge informita pri tio.

Ekprotestadis kelkaj grupoj de ruslingvanoj el ties familioj, kiuj estis post la milito laŭplane amase enmigritaj de Moskvaj potenculoj. La sendependa Estonio konservis por rusoj la kulturajn kaj edukajn kondiĉojn, kiujn ili privilegie havis dum la Sovetia tempo antaŭ 1991. Antaŭ tio ili povis trankvile superadi aliajn kiel „nobela popolo“ (kutima afero de konkerantoj en nia regiono).

Iliaj lernejoj eĉ ĝis nun funkcias en la rusa lingvo. Ili rigardadas televidajn programojn kaj legas gazetojn/jurnalojn de Rusio. Ili malbone integriĝis/as en la vivon de Estonio kaj Eŭropa Unio, kvankam la vivstandardo estas en Estonio kelkfoje pli alta ol en Rusio. La mondo estas por ili same malferma.

La nuntempa Moskvo havas problemegojn enlandajn kaj eksterlandajn. Pro tio prezidento Vladimir Putin rigardas disfalon de Soveta Unio kiel „grandegan geopolitikan katastrofon de la 20-a jarcento“. Li surprizis la mondon pasintjare en München kun deklaro pri nova „malvarma milito“ kaj la 26-an de aprilo 2007 en la Rusia parlamento, deklarinte sub 46-fojaj aplaŭdoj, ke Rusio „moratoriigas“ la kontrakton pri simplaj militiloj en Eŭropo (1990). La kontrakton fakte ne eblas „moratoriigi“, ĉar ĝi ankoraŭ eĉ ne validas por Rusio mem: en 1999 ĝi permesis revoki siajn militajn trupojn el Georgio kaj Moldavio, sed ne plenumis la permeson.

Estonio kaj la Bronza soldato estas nur bona motivo survoje de re-hegemoniado, nun jam super la „proksima eksterlando“ (= eksaj landoj de la Varsovia pakto). Feliĉe Estonio membras en la Eŭropa Unio kaj NATO (OTAN) – EU-membroj esprimas ĉiutage diplomatian apogon al Estonio. Subtenon eldiris same Eŭropa Komisiono, NATO kaj Usono.

La Sovetia okupado de la Baltaj ŝtatoj (sekvo de la Molotov-Ribbentropa pakto de 23.08.1939 kaj ĝiaj sekretaj protokoloj pri divido de la Orienta Eŭropo*) ne estis diplomatie/jure agnoskita far Britio, Francio, Usono k.a. Pro tio okazis rapida restarigo de diplomatiaj rilatoj en 1991.

Ne estas sekreto, ke la Bronza soldato estis **simbolo de la okupacio**, ĉar la nedaŭra faŝisma okupacio estis ŝanĝita en 1944 per la longdaŭra Sovetia okupacio. La rezistanta popolo hisis en 1944 la Estonan trikoloron (blua-nigra-blanka) al la parlamentejo, sed la Sovetia armeo ŝanĝis ĝin per la ruĝa standardo, flirtinta ĝis la jaro 1989.

Lastatempe la Bronza soldato fariĝis ankaŭ **simbolo de la Rusia imperiemo**. Tio ne estas akceptebla por civitanoj de la sendependa ŝtato,

membro de Eŭropa Unio. Ĉe la Bronza soldato okazis diversaj provokaciaj, eĉ noktaj kampanjoj de ruslingvaj homoj, instigitaj de Kreml. La „protestantoj“ estis diversflanke instrukciitaj fare de oficistoj de la Rusia ambasadejo kaj sekretaj organoj. La gazetaro respegulis, kiel oni mobile pagis 6 eŭrojn je hora „protestado“. Kiam la 26-an de aprilo komenciĝis la dislokigo de la Bronza soldato kaj tomboj, la polico ĉirkaŭis la terenon kaj dum longaj horoj aŭskultadis kriadon kaj toleris ŝtonĵetadon de la grupo je ĝis 1000–1500 personoj, plejparte junularo je 15–25 jaroj. Kiam la homoj perforte volis trairi, la polico disigis ilin urben. Meznokte la protestantoj, ebriaj je narkotaĵoj kaj alkoholo, komencis disbati fenestrojn de domoj, kafejoj, restoracioj, magazenoj, vendejoj, kioskoj ... Ili prenis alkoholon, vestojn, cigaredojn, kosmetikon, orajn kaj arĝentajn objektojn ... La rabado-ŝtelado-marodado sub la krio „Rossija! Rossija!“ (Rusio!) daŭris dum la kaj sekva noktoj /?/?; kontr!!/– onidire la damaĝo egalas al 5–10 milionoj da eŭroj.

Estas kruele malpedagogie direkti socie kaj homevolue malmaturajn gejunulojn al imperiemaj agadoj eksterlande kaj en Moskvo mem**.

La imperiema „protestado“ montriĝis kiel krimado. Gazetoj/jurnaloj/retejoj abundas je fotoj, montrantaj junajn rusojn, junulojn kaj junulinojn, kiuj rabadas vendejojn. Multaj fotoj videblas kaj legeblas angle-estone-ruse en la polica retejo <http://tuvasta.politsei.ee/eng/> por identigi krimulojn, en la ĵurnala

<http://www.postimees.ee/galerii/index.php?picture=18771&galoffset=0&adpics=1> kaj alie. Inter jam arestitaj superas personoj kun krima pasinteco.

Hieraŭ, la 30-an de aprilo 2007 alvenis al Tallinn delegacio de la Rusia parlamento, proponde de la EU-prezidlando Germanio. Antaŭe estis kun la delegacio interkonsentita 2-taga programo. Tamen la delegacio ne sekvis la programon, kondutis sin samarogante kiel tiu de Andrei Zhdanov, sendita 1940 de Jossif Stalin al Tallinn (kamarado A. Zhdanov organizis tiam “ribelon de laboristoj” (*coup d’etat*); en 1938 okazis simila „ribeo de sudetaj germanoj“ kontraŭ Ĉeĥoslovakio).

Komence estis al la delegacianoj montritaj filmoj pri la noktoj en Tallinn, abundaj je marodado. Videblas, ke la Rusia delegacio estas tre malkontenta, ĉar ne okazis sangaj bataloj inter estonoj kaj rusoj***. Pro tio ili simple mensogas al la Rusia gazetaro (ne venis al la interkonsentita internacia gazetara konferenco, sed aranĝis propran en sia ambasadejo). Kroma kaŭzo mensogi – estontaj elektoj en Rusio. Pri la komplika Rusia politika vivo legeblas en www.polit.ru, www.KM.ru kaj alie.

Ekzistas tre trafa rusa saĝaĵo: „**Vrjot kak oĉevidets!**“ (,mensogas kiel spektinto!'). La 90-jara komunista tradicio politike mensogi estas altnivela, tion evoluis ja la famuloj Vladimir Lenin kaj Jossif Stalin. La plej bonaj lernintoj estis Adolf Hitler kaj Joseph Goebbels, eĉ superintaj ilin****.

La eksa Estonia ĉefministro Mart Laar supozas, ke la nunaj gastantaj „zhdanov'oj" revas pri “revolutsija” je la modelo de 1940-a jaro.

Krom la tumulto, diplomatia kaj gazetara atakado okazas potenca **virtuala atakado**, kiun konfirmas la Rusia retejo <http://www.km.ru/news/view.asp?id=9AC5BAC2D53947ECB00EF6E1C014863B>. Evidentiĝis, ke komputiloj de Rusiaj ŝtataj institucioj, inkluzive la prezidenta kancelario, kaj multegaj tutmonde speciale infektitaj komputiloj atakadas virtuale retejojn kaj komputilajn servilojn de Estonaj ŝtataj institucioj, gazetaro kaj bankoj. La grandskala kiberatakado, direktita al unu ŝtato per rondcifere unu miliono da komputiloj estas unuafoja en la mondo, pro tio la novan fenomenon zorgeme esploras analizistoj kaj ministroj de NATO-membroj.

Estu indikite, ke en Pollando estas parolata pri leĝa forigo de Sovetiaj monumentoj, taksataj kiel „simboloj de imperio, sklaveco“ ekde la 15-a de majo 2007.

En Rusio mem oni dislokigis militajn monumentojn kaj tombojn sen problemoj ĝis la pasinta jaro: la gazetaro respegulis dislokigojn en Moskvo-Himki (<http://www.forum.msk.ru/material/news/335642.html>), Stavropol, St Peterburg ... **Kiun akuzi kaj pro kio?**

Tartu, 01.05.2007 – la 3-an datrevenon de la EU-membrado. Sube estas poste aldonitaj novaj fontoj (dokumentoj, libroj, retejoj).

* Rigardu diverslingvajn librojn, filmojn kaj retejon pri la Molotov-Ribbentropa pakto de 23.08.1939.

23.08.1989, la 50-an datrevenon de la Molotov-Ribbentropa pakto, okazis la unika komuna paca protestado – ĉirkaŭ 2 milionoj da homoj staris man-en-mane inter la ĉefurboj Tallinn, Rīga kaj Vilnius sur la vojo je 600 kilometroj – tio estis la Balta ĉeno ('Baltic chain'), www.balticway.net. Vd. Lembit Koik. Balti kett. 2004 (estone).

La homĉeno estis ripetita la 23-an de aŭgusto 2009, <http://baltikett20.ee>. Tion rememorigis ankaŭ ĉirkaŭ 3000 motociklistoj per la Baltic Chain Run 2009,

Ekde la 30-a de julio 2009 la dokumentoj de la Balta ĉeno estas en la monda memorregistro de Unesko: The Baltic Way - Human Chain Linking Three States in Their Drive for Freedom, http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=29014&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

****** Ĉe la sieĝo de la Estonia ambasadejo en Moskvo same montriĝis la imperiema “orkestrado” – la duonmilitserva junorganizo Naši (‘Niaj’, komence vokita „Deti Putina“ (‘Infanoj de Putin’) ĝuis komfortajn kondiĉojn:

elektra provizo, soldataj kuirejoj, porteblaj necesejoj, tendoj; speciala kaj milithistoria vestaĵoj; modernaj presaĵoj kaj aŭdigiloj; specialaj aŭtobusaj trafiklinioj kun moskvaj kaj apud-moskvaj distriktoj.

Dank’ al la protestoj de najbaroj, Eŭropa Komisiono, NATO kaj Usono la “orkestrata” junularo subite ĉesis protestadon la 3-an de majo 2007, demuntinta la tutan „maŝinaron“ dum 20 minutoj.

Oni levis la demandon: Ĉu la Rusia FSB, sekvulo de Komitato por Ŝtata Sekureco (KGB – politika polico de Sovetio, organizo de sekreta spionado, politika teroro kaj diversio, „armita parto de komunista partio“) trejnas servistojn por novaj GULAGoj (koncentrejoj de la komunisma reĝimo), ekzistintaj en 1934–1956 kaj kie estis pereigitaj 42,3–60 milionoj da homoj? Vd Arkipelagon de Gulag (1973) kaj aliajn verkojn de la Nobel-premiito Aleksandr Solzhenitsyn kaj *Le livre noir du communisme. Crimes, terreur, répression*. Paris, 1997.

******* Tamen estis murdita Dmitri Ganin. Li finis ruslingvan gimnazion pasintjare en la urbeto Mustvee, situanta apud la lima lago Peipsi, laboris en Tallinn kaj partoprenis en la tumulto. Tion montras videofilmoj kaj varoj el rabitaj vendejoj en lia poŝo. La patrino mobile vokis lin foriri. Li estis tranĉilbatita, kiam parolis mobiltelefone kun sia eksgimnaziano kaj samtempe per alia mobiltelefono filmis tumulton. Estas arestitaj personoj, kiuj batadis Dmitri kaj lian amikon Oleg. Oni supozas “ursan manon” de Rusio por akiri viktimon inter rusoj. Eble pro tio la pli ol du-jara serĉado ne trovis la krimulon.

Tomba monumento al Dmitri Ganin en Mustvee

**** Institucioj de KGB uzis eĉ en la 80-aj jaroj la faŝisman filmon „Triumph des Willens“ de Leni Riefenstahl und Adolf Hitler kiel lernilon pri politika propagando (Triumfo de la Volo, 1935; http://en.wikipedia.org/wiki/Triumph_des_Willens).

NB! Ni batalu komune kontraŭ la **imperio** kaj **totalismo**, por ke la terura historio ne ripetiĝu. Uzu la dokumentojn de la Eŭropa Parlamento (en 22 lingvoj):

1. Rezolucio pri Estonio de la Eŭropa Parlamento, 24.05.2007, P6_TA(2007)0215, B6-0205, 0214, 0215 ja 0220/2007; <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0215+0+DOC+XML+V0//EN>.

2. Eŭropa tago pri rememorigo de viktimoj de stalinismo kaj nacismo, 23.09.2008: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0439&language=ET>.

3. Rememorigo de *holodomor*, granda malsato en Ukrainio (1932–1933), 23.10.2008: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0523&language=ET>.

4. Eŭropa konscienco kaj totalismo (European conscience and totalitarianism), 02.04.2009: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0213&language=ET&ring=B6-2009-0169>.

Legu studojn pri imperio kaj totalismo, ekz.:

Marek Kornat. Ŭnnetuste avapagud. Poola jagamine 1939. aasta septembris ning Kesk- ja Ida-Euroopa rahvaste ikestamine. – Postimees, 17.09.2009 [Pola profesoro de la Universitato de Kardinalo Stefan Wyszyński (Varsovio, www.uksw.edu.pl) analizas antaŭmilitan politikon en Eŭropo].

PLEJPARTE PRI ESPERANTO-SEMINARIO EN BULGARIO

Enn Ernits

La 12–15an de junio 2009 okazis en Karlovo la internacia seminario „Apliko de Esperanto en la faka kaj profesia agado“. Ĝin organizis Bulgara Esperanto-asocio, Bulgara fako de Akademio Internacia de Sciencoj en San Marino (AIS-San Marino), Internacia Universitato de Karlovo kaj Scienc-teknika Asocio de Bulgario (kiel neesperantista organizaĵo).

Ni atingis Karlovo per la sufiĉe komplika vojo. Komence ni veturis per aŭtobuso de Tartu ĝis Riga, de tie aviadile al Prago, kie ni atendis kelkajn horojn por daŭrigi la flugadon al Sofio. En la ĉefurbo nin atendis rektoro de la Internacia Universitato de Karlovo prof. Boĵidar Leonov – la ĉefa organizanto de la seminario. Sur la meznoktaj vojoj de Bulgario mi, Tiiu kaj unu familio el Germanio veturis per mikrobuso, kiun B. Leonov afable organizis por ni, al Karlovo.

La sekvintan matenon ni konatiĝis memstare kun Karlovo. Ĝi estas tre pejzaĝa malgranda urbo kun siaspecaj domoj kaj renesanca pavimo en la norda parto de Bulgario, situante 150 km-ojn norde de la ĉefurbo Sofio, apud la montaro Balkan. Post la tagmezo okazis solena malfermo de la seminario en la solena halo de la loka urba domo. La seminarion inaŭguris B. Leonov, kiu estas ankaŭ prezidanto de la Bulgara fako de AIS-San Marino. Salutvortojn diris urbestro kaj protektanto de la seminario Najden Najdenov, prezidanto de la Bulgara Esperanto-Asocio Petr Todorov k. al. La seminarion partoprenis reprezentantoj el 11 landoj. Inter ili estis kaj esperantistoj kaj neesperantistoj.

Poste ni sesope estis invititaj al la B. Leonov por aŭskulti pertelevidile lian bulgarlingvan 20-mimutan intervjuon pri la seminario. Vespere ni ĝuis en unu el multnombraj restoracioj de Karlovo bulgarajn bongustajn naciajn manĝaĵojn-trinkaĵojn kaj belsonan bulgaran muzikon.

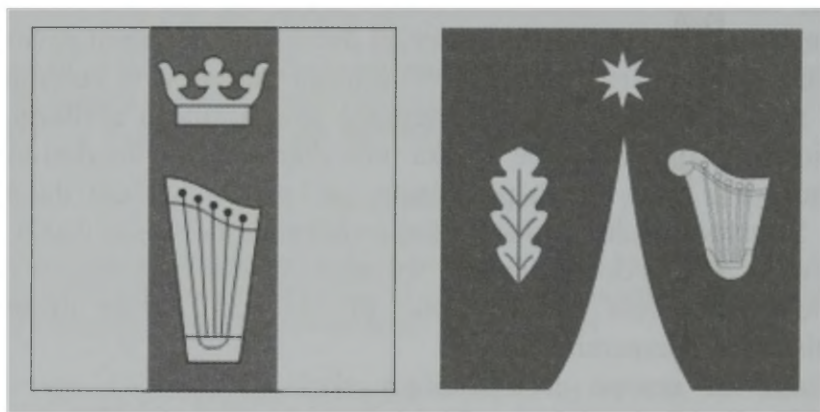
La prelegoj kaj diskutoj okazis sabate kaj dimanĉe. Ĉiu Esperanta prelego estis flue tradukita en la bulgaran lingvon kaj ĉiu bulgarlingva raporto estis esperantigita. La temoj estis treege diversaj. La seminario pruvis ke Esperanto sukcese uzeblas en ĉiuj sferoj de la scienco.

La oficiala reprezentanto de la Bulgara Akademio de Sciencoj prof. Lilia Krumova-Cvetkova parolis laŭteme “La benoj kaj la malbenoj kiel parto de la nacia kulturo kaj folkloro”. Hans-Dietrich Quednau (Germanio) konatigis ĉeestantojn kun strukturo kaj funkcioj de AIS-San Marino kaj lia edzino Alicja Lewanderska-Quednau kun la eŭrologio, instruata en AIS-San Marino. V. Krasteva (Bulgario) rakontis pri organizado de la turisma agado kaj Jolanda Jozsi (Rumanio) pri la turismiko kiel nova scienco. Du prelegoj estis dediĉitaj al la matematiko: “Diskreta kaj reala optimumado” (Christer

Kiselman, Svedio) kaj “Amuzaj momentoj en la leciono de matematiko” (Bardhyl Selimi, Albanio). Du prelegoj pritraktis ekonomikon (Ilja Hristov kaj D. Uzunov). B. Leonov parolis pri bazaj principoj de la internacia patenta juro, H. Schicke (Germanio) pri kuraca efiko de la ginsengo kaj Ivan Nečev (Bulgario) pri la arkitekturo de Karlovo.

Eva Poláková (Slovakio) prelegis pri uzata lingvo kaj etiko de la komunikado en amaskomunikiloj en kondiĉoj de la pri tutmonda globalizado. Marcel Delforge (Belgio) klarigis al la seminarianoj klerigajn problemojn en Afriko. Nikolai Uzunov (Bulgario) rakontis pri siaj spertoj pri Esperanto kiel familia lingvo. E. Ernits pritraktis klasifikadon de baltmarfinnaj praartaĵoj kaj T. Ernits la disvastiĝon de la relativa metodo por kantinstruado en la baltgermana medio en la 19a jarcento.

Lunde ni veturis duope al Stara Zagora por renkonti kun la longjara korespondamikino Nadeĵda Miĥailova. Kune ni vizitis maŭzoleon de Trakia reĝo en Kazanlik kaj neolitikan loĝejon-muzeon en Stara Zagora. Bedaŭrinde nia hejmvoyo komenciĝis post kelkaj tagoj.

La muzikilo *kannel* sur la blazonoj de la komunumoj Ŭru kaj Kanepi, Estonio

GAJNINTOJ DE LA XI AMATORARTA KONKURSO „KANNEĤ“, 04.–08.07.2006, KURESSAARE, ESTONIO

La Regularo de la amatorarta konkurso „Kannel“, publicita en „Ceĵano : Rukkilill“ 4, 2006, p 54–55, ne antaŭvidis juĝadon de la ĉefpremio *KANNEL* (’kantelo’), rondiranta modelo de la korda nacia muzikilo, ĉar la lasta gajninto (1991) ne ekspedis ĝin el Tbilisi, Kartvelio.

Ĵurio: Claude Nourmont (honora ĵuriano, vicprezidanto de UEA pri kulturo), Zenonas Sabalys, Emanuelis Dvarionas, Margarita Ŵelve, Madis Linnamägi

1. Kantado

I premio kun medalo:

Arimantas Raĉkauskas, Litovio (akompaninto Ŭie Liiv);

Ensemblo „Animo“, Latvio, Liepaja, gvidita de Aŭstra Pumpure: Monta Tamuŵe, Ivars Ŵivelitis, Arturs Rukuts, Kristie Dmitrijeva, Klāvs Bensons, Zane Ansule, Laura Dudare, Inga Dzērve

2. Deklamado

I premio kun medalo: Jŵratē Bartaŵkienē, Litovio

II premio: Emilija Vāvere, Latvio
Adelē Rozentalienē, Litovio

III premio: Marius Dyglys

3. Verkado de Esperanta poezio

I premio kun medalo: Emilija Vāvere, Latvio

I premio: Anja Karkiainen, Finnlando

II premio: Sinaida Pajur, Estonio*

Instrumenta muzikado: Dankpremio ekster la konkurso al Nina Binder, Litovio

* La versoj „Dankesprimo al BET“ de Sinaida Pajur estis ripete deklamitaj dum la fermo de BET-42, 08.07.2006:

Esperanto nin kunportis,
niajn sciojn bone fortis,
ke dum la 42a BET
ni en Kuressaare, en urbet’!

Kiel fartas vi, amiko?
Saluton! Fartu bone vi!
Se eĉ iu el Afriko –
diru bonvenon ankaŭ vi!

Esperanto unuigas
kaj antaŭen nin movigas.
Nur ni estu kuntenantaj,
sanaj, ĝojaj kaj vivantaj!

Seskordaj kanteloj, preparitaj de lernantoj de Mezlernejo de Kullamaa, 17.06.06

GAJNINTOJ DE LA XII AMATORARTA KONKURSO "KANNEĴ", 08.–12.07. 2009, PAIKUSE, ESTONIO

ĴURIO: Tõnu Hirsik (Estonio), Margarita Želve (Latvio), Vilius Šidlauskas (Litovio)

KANTADO

1. Ensemblo ANIMO (Latvio), gvide de **Aŭstra Pumpure** kaj **Inese Sērdiene** (Inese Sērdiene, Madara Vasile, Inga Dzērve, Simona Tomase, Liene Poškus, Kiristine Cērpa, Antra Prokofjeva) – I premio

Inese Sērdiene – I premio kun medalo

2. Ester Pütsepp (Viljandi, Estonio) – II premio

DEKLAMADO

1. Jūratē Bartaškienē (Vilnius, Litovio) – I premio kun medalo

2. Tuomo Grundström (Raŭma, Finnlando): – I premio kun medalo

3. Adēlē Regina Rozentalienē (Joniškas, Litovio): – II premio

4. Alfrēds Gegermanis (Latvio) – III premio

PERSONOJ. ESPERANTO KAJ MI

Universität Trier, FB II – Slavistik. Trieri Ülikooli audoktori diplomi
piduliku tseremoonia kutse, 28.05.2009:

Universität Trier

AKADEMISCHER FESTAKT

zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an
Herrn Prof. Dr.
Aleksandr Dmitrievič Duličenko
Universität Tartu / Dorpat – Estland

**Donnerstag, den 28. Mai 2009, 16 Uhr c.t.
Gästeraum der Universität Trier**

E I N L A D U N G

BEDEUTUNG DER SLAVISCHEN STANDARD-MIKROSPRACHEN FÜR DIE KULTURELLE UND SPRACHLICHE VIELFALT IN EUROPA

Prof. Dr. Aleksandr Dmitrijevič Duličenko

Die Beobachtung der linguistischen (sprachlichen) Struktur im heutigen Europa geschieht unter zwei Aspekten – diese können als genetisch und als soziolinguistisch definiert werden. Wenn als Ausgangspunkt einer Untersuchung der genetische Aspekt genommen wird, so ist es schon hinlänglich bekannt, daß Europa zu einem sehr großen Teil von den verwandten Sprachen der indo-europäischen Sprachfamilie abgedeckt ist, weitere, kleinere Teile bilden die Sprachen der finno-ugrischen Sprachfamilie, der arabischen Sprache von Malta sowie die Sprachen des Nordkavkasus. Allerdings existieren auch einmalige Präzedenzfälle – in diesem Falle die Sprache der Basken, die in Spanien und in Teilen Frankreichs gesprochen wird und sowohl die vergleichend-historische (diachronische) als auch die typologische Sprachwissenschaft schon seit geraumer Zeit nach "Verwandte", d.h. nach genetisch mit dieser Gruppe (dem Baskischen) verwandte Sprachen sucht.

Wenn wir uns dem soziolinguistischen Aspekt wenden, so rückt zuerst in den Hintergrund das Verhältnis "Gesellschaft und Sprache". Bei einer genaueren Beobachtung ist dies die Stellung der Sprachen in den unterschiedlichen europäischen Gesellschaftsformen – beginnend mit der Frage nach ihrem juristischen Status sowie deren Widerspiegelung in jenem Teil der Kulturgeschichte, die auf dem sprachlichen Teil aufgebaut wird, bis hin zum Problem des Verhältnisses der Dialekte innerhalb einer Sprache, um schließlich die Verbindung zu einer solchen prestigeträchtigen Sozialform einer jeder Sprache wie die literarische Standardsprache zu machen.

Die Dialektik der Sprachexistenz im heutigen Europa (so verhält es sich übrigens in jeder beliebigen Region der Welt) ist bedingt durch die Kombination und durch die enge Nachbarschaft großer und kleiner Sprachen. Die kleinen Sprachen, d.h. die *Mikrosprachen*, existieren neben den sogenannten großen Sprachen und formen so die Sprachlandschaft der Welt. Ihre Kategorie ist in Europa praktisch überall verbreitet. Im germanischen Sprachraum können z.B. als solche das Niederdeutsche und das Friesische betrachtet werden, im keltischen Sprachraum – das Cornische, das Schottisch-Gälische (Scots Gaelic) u.a. Die romanische Sprachfamilie weist das Friaulische sowie Varianten des Räto-Romanischen

in der Schweiz (Romantsch varieties) auf, im finno-ugrischen Sprachraum – das Livische (Livonian), das Vepsische (Veps) usw.

Diese Eigenschaft weist auch die slavische Sprachfamilie auf – neben den bekannten Sprachen der großen slavischen Völker existieren hier auch Sprachen kleiner ethnischer Gruppen, die entweder innerhalb der Grenzen der autonomen (autochthonen) ethnischen Gebieten leben oder nur gewisse Teile bewohnen. Bei den letzteren handelt es sich um s.g. Ethno-Sprach-Inseln, die durch verschiedene historische Ereignisse bedingt – vor allem politische, wirtschaftliche, religiöse u.a. – sich sowohl in slavischer als auch in nicht-slavischer Umgebung – formierten. Hier sind die ethnischen Gruppen gemeint, die sich in ihrem Alltag des lokalen Dialektes bedienen, während sie bei offiziellen Anlässen (in einem kulturellen Kontext) die Standardsprache anwenden, welche auf der Basis des lokalen Dialektes erschaffen wurde. In diesem Falle ist die Rede von den s.g. slavischen *Standard-Mikrosprachen*.

Die Beschäftigung mit der Kategorie der slavischen Mikrosprachen nimmt ihre Anfänge in den frühen 70-er Jahren des 20. Jhs. Dieses linguistische Forschungsgebiet gewinnt immer mehr an Form und definiert seine festeren wissenschaftlichen Ziele in den 80-er Jahre des 20. Js. im Rahmen der *Tartuer (Dorpaten) wissenschaftlichen Schule der slavischen Mikrolinguistik*, die sich seit dieser Zeit intensiv mit den slavischen Mikrosprachen beschäftigt und schon als eine eigenständige wissenschaftliche Schule betrachtet werden kann.

Zu der slavischen Sprachfamilie zählen mehr als 15 Mikrosprachen. Dabei ist der Begriff *Mikro-Standardsprachen* durch einige Parameter zu definieren:

1. Die Existenzform – es handelt sich um *Standardsprachlichkeit*, die sowohl von der *territorialen* (Mundarten und den Dialekten) als auch von der *sozialen* Sprache (niedere Umgangssprache, Jargon u.a. Varietäten) zu unterscheiden ist.
2. der vorangestellte Bestandteil *Mikro-* verweist auf die geringen Zahlen – sowohl der Sprecher als auch des Raumes.
3. Der Bestandteil *Sprache* zeigt, daß das so bezeichnete Objekt innerhalb der Taxonomie *Mundart – Dialekt – Sprache* auf der höchsten Ebene anzusiedeln ist.

Dem Begriff *Mikro-Standardsprachen* liegen folgende Merkmale zu Grunde:

1. Er bezeichnet eine Existenzform der Sprache – wie bei jeder anderen Standardsprache einer *ethnischen* Sprache.

2. Die Sprache ist verschriftlicht und folgt bestimmten orthographischen Prinzipien.
3. Die Sprache basiert auf einer bestimmten Mundart (bzw. Mundarten) oder Dialekten, wie die meisten ethnischen Standardsprachen.
4. Die Sprache ist durch Tendenzen gekennzeichnet – diese Tendenzen wirken normierend oder müssen noch normiert werden – Es soll die Entwicklung einer sprachlichen Standardnorm im Bereich der Phonetik, der Grammatik sowie die Herausarbeitung eines normativen Lexikons gewährleistet werden.
5. Es ist möglich, die Sprache zu stabilisieren und weiter zu kodifizieren.
6. Die oben genannten Prozesse sind infolge der Sprachfunktion in verschiedenen Lebensbereichen anzuwenden.
7. Diese Lebensbereiche befinden sich im Rahmen eines organisierten und von der Sprachgemeinschaft unterstützten Standardisierungsprozesses.

Es soll darauf hingewiesen werden, daß nur dann von einer Standard-Mikrosprache gesprochen werden kann, wenn ein Standardisierungsprozeß vorliegt, der auf die Vereinheitlichung grammatischer und anderer Normen und ihre weitere Kodifizierung abzielt. Im Übrigen gilt das auch für jede beliebige Standardsprache.

Wenn solche Komponenten eines literarisch-sprachlichen Prozesses (eines Standardisierungsprozesses) fehlen, so ist es nicht möglich, von einer Standardsprache – in diesem Sinne auch nicht von einer Standard-Mikrosprache – zu sprechen. Als einige der wichtigsten Komponenten des literarisch-sprachlichen Prozesses bei der Standardisierung der jeweiligen Standard-Literatursprache können folgende Elemente betrachtet werden:

- funktionierende Verschriftlichung der Sprache (vorhandene Verschriftlichung),
- die Produktion von verschiedenen Textsorten – sowohl Texte der schöngeistigen Literatur als auch verschiedene andere Textformen,
- die Verwendung (die Anwendung) der Sprache im Schulunterricht,
- die Verwendung der Sprache in den Massenmedien – Zeitungen, Zeitschriften, Radio und Fernsehen sowie in der religiösen Sphäre usw.

Denn gerade der literarisch-sprachliche Prozess oder der Standardisierungsprozess formiert die Konturen einer Standardsprache, er beeinflusst mehr oder weniger offen die Entwicklung der Sprachnormen und zwingt diese, jene Nischen des sozialen Lebens zu suchen, in welchen diese Sprache eine besondere Verwendung findet.

Als Basis für die Klassifizierung der slavischen Mikrosprachen kann das lokal- (*resp.* areal-) geographische Prinzip herangezogen werden. Diesbezüglich können vier verschiedene Gruppen differenziert werden:

I. Autonome Mikrosprachen – diese besitzen einen selbständigen genetischen Ursprung und ein separates (selbständiges) Gebiet:

- Obersorbisch (40.000) Sprecher)
- Niedersorbisch (ca. 20.000)

Sowohl das Obersorbische als auch das Niedersorbische befinden sich in den Grenzgebieten Deutschlands.

- Kaschubisch in Polen, Pommern (200.000 – 367.000, ca. 51.000 Sprecher)

II. Inselmikrosprachen (Insulare Mikrosprachen) – diese entstanden durch Umsiedlung ethnischer Gruppen in eine andersethnische und anderssprachliche (sprachgenetisch nicht verwandte) Umgebung.

- Jugoslavo-Ruthenisch / Russinisch / Rusinisch (Südrussinisch / Südrusinisch) in Serbien (in der Vojvodina), Kroatien (ca. 25.000)
- Burgenländisch-Kroatisch in Österreich, im Burgenland (35-45.000)
- Moliseslavisch in Italien, das Gebiet Molise, Provinz Campobasse (ca. 4-4.500 (?));
- Resianisch in Italien, Provinz Friaul – Venezia Giulia, Val di Resia (ca. 3.000 (?))
- Banater Bulgarisch in Rumänien, das historische Gebiet Banat (18-22.000)

III. Periphere Inselmikrosprachen – dies sind regionale Sprachen, die durch unterschiedliche Staatsgrenzen getrennt sind:

- (Karpato-)Ruthenisch / Russinisch / Rusinisch in der Ukraine – Transkarpatien (Podkarpatskaja Rus'), Ost-Slowakei (Prjaševskaja Rus'); Polen, Ungarn, (Rumänien), USA, Kanada (diese Angaben sind widersprüchlich);
- Ägäis-Mazedonisch in Griechenland, hist. Ägäis-Mazedonien (110.000-160.000);
- Pomakisch – in Griechenland, Kreis Xanthi, in den Rhodopen, Euros, historisch West-Thrakien (39.000)
- Venezianisch-Slovenisch in Italien, Friaul – Venezia Giulia, Val di Terra und Val di Natisone (ca. 9.000)

IV. Regionale Mikrosprachen – diese befinden sich an der Peripherie ihres autochthonen Gebietes

- Čakavisch – in Kroatien, die Adriaküste und die Adria-Inseln;
- Kajkavisch in Kroatien, in Nord-West und Zentralkroatien

- Prekmurje-Slowenisch in Slowenien, hist. Prekmurje
- Lachisch in Tschechien, Schlesien
- Ost-Slowakisch in der Ost-Slowakei
- Westpolesisch in Weißrussland (auch in Teilgebieten der Ukraine), Polesje

Das Sorbische sowie die Mehrheit der Mikrosprachen, die auf den Adria-Inseln gesprochen werden, befinden sich in direkter Nachbarschaft oder in der Umgebung von nicht-slavisches ethno-sprachlichen Gruppen. Nur in manchen Fällen berühren diese oder jene dieser Sprachen die slavischen Sprachgebiete – die sorbischen Gebiete sind mit den deutsch-sprachigen ethnischen Arealen verbunden und berühren teilweise die tschechischen und die polnischen; das Burgenländisch-Kroatische befindet sich in der Umgebung des deutsch-österreichischen und teilweise, des ungarischen Sprachgebietes; das Molise-Slavische und das Resianische – auf italienischem Sprachgebiet; das Banater Bulgarische existiert in direkter Nachbarschaft mit dem Rumänischen und weist gewisse Kontakte mit dem Serbischen auf usw. Die peripheren und die peripher-insularen Mikrosprachen sind distanzlose Sprachareale.

Die Bildung der slavischen Standard-Mikrosprachen (so wie jede andere Standardsprache) – sollte vor allem in der konkreten sprachhistorischen Dimension untersucht werden, da sich jede Standardsprache unter mehr oder weniger spezifischen inneren und äußeren linguistischen Bedingungen entwickelt. Wenn vor allem die Entstehungsvoraussetzungen einer Standardsprache berücksichtigt werden, so sollte eine ganze Reihe an Voraussetzungen in Betracht gezogen werden, ohne die das Erscheinen (die Bildung) solcher Sprachen nicht möglich wäre. Als primär können bei den slavischen Mikro-Sprachen folgende Komponenten erwähnt werden:

1. Es sollte eine eigene ethnische Eigenart und Einmaligkeit vorhanden und im Bewusstsein verankert sein; das Ergebnis dieses Prozesses ist die Erscheinung eines Eigennamens für die sprachliche Gemeinschaft – das Ethnonym.
2. Es sollte eine sprachliche Trennung und eine Bezeichnung für die Sprache vorhanden sein – dies ist in der Regel mit dem Linguonym (Glottonym) verbunden.
3. Es soll eine soziale Festigung der ethnisch-sprachlichen Gemeinschaft vorhanden sein.
4. Es soll eine territoriale Abgrenzung und die damit verbundene Kompaktheit vorhanden sein.

Das Fehlen einer dieser genannten Bedingungen wird zu einem objektiven Hindernis für die Entstehung einer Standardsprache, während die undeutliche Ausprägung eines dieser Elemente die Entstehungsgeschwindigkeit einer solchen Sprache verlangsamen würde.

Als *sekundäre Bedingungen* und Faktoren können jene betrachtet werden, die auf den primären basieren oder von ihnen hervorgegangen sind. Dabei handelt es sich um:

1. Das Vorhandensein literarisch-sprachlicher (im weiteren Sinne auch – kultur-sprachlicher) Vortraditionen in einer verwandten oder nicht-verwandten Standardsprache – so wurden bei den Kaschuben in den Schriften zuerst das Lateinische und das Deutsche verwendet und später – das Polnische; bei den Jugoslavo-Russinen diente das Altkirchenslavische in der russischen und ukrainischen Redaktion als Basis für die Entstehung der Schriftsprache.
2. Das Vorhandensein kulturell-religiöser und kulturell-nationaler Bewegungen – im 16. Jh. spielten z.B. der Protestantismus und im 18. und 19. Jh. die nationalen Wiedergeburtbewegungen eine große Rolle. Unter dem Einfluß des Protestantismus erschienen die ersten gedruckten Bücher bei den Burgenland-Kroaten, bei den Kaschuben, Prekmurje-Slowenen u.a.
3. Das Vorhandensein eines subjektiven Faktors, das sich in der s.g. Institution der aufrüttelnden Propheten widerspiegelt: der Kaschube Florian Cejnowa schrieb im 19. Jh. die erste normative Grammatik des Kaschubischen und druckte die ersten kaschubischen Bücher, beeinflusst von der nationalen Wiedergeburt der benachbarten slavischen Völker; als ein weiterer Grund ist das schlechte Verhältnis der regierenden polnischen Klasse gegenüber den Kaschuben zu nennen: "Die Polen lachten uns aus und nannten unsere Sprache 'verdorbenes Polnisch'..."; der südslavische Rusine Havriil Kostelnik schrieb in der eigenen Sprache heimlich Gedichte. Als er diese Gedichte seinen Klassenkameraden vorlas, so lachten sie laut über ihn und behaupteten, daß man in einer Bauernsprache nicht schreiben soll (es zieme sich nicht, in einer solchen Bauernsprache zu schreiben). Daraufhin stürzt er sich mit einer noch größeren Begeisterung, das Gegenteil dessen zu beweisen. Als Ergebnis solcher und ähnlicher Bemühungen entstanden als Standard-Mikrosprachen sowohl das Kaschubische als auch das Jugoslavo-Russinische.

Wenn die Ausgangsbedingungen einen verpflichtenden Charakter aufweisen, so können die nachfolgenden, sekundären Bedingungen in unterschiedlichsten Kombinationen auftreten.

Wer steht nun hinter den slavischen Mikro-Standardsprachen?

Die Träger der autonomen Mikrosprachen – das Ober- und Niedersorbische, d.h. die Lausitzer Sorben – sind eine kleine autonome ethnisch-sprachliche Minderheit, eine eigenständige Ethnie; die Kaschuben und die Jugoslavo-Russinen beanspruchen den Status einer besonderen Ethnie. Diese beiden Gruppen besitzen sowohl das ethnische Selbstbewußtsein als auch ein Ethnonym, das von niemandem angezweifelt wird – *Kaszëbë* ("Kaschuben"); *Rusnaci* ("Russinen"). Zu den Insel-Mikrosprachen gehören *ethnisch-sprachliche Gruppen oder Gemeinschaften*, die auch als nationale Minderheiten betrachtet werden können. Sie betrachten sich selbst als ein Teil der entsprechenden slavischen Ethnie, obwohl ihre Verbindung zu der verwandten „Kern- oder Wurzel-Ethnie“ aufgrund der geographischen Entfernung und der unterschiedlichen (nicht-slavischen) sprachlichen Umgebung sehr schwach ist. Was nun die regionalen und peripher-insularen Mikrosprachen betrifft, so sind diese *kulturell-sprachliche Gruppen* der entsprechenden größeren Ethnie.

Indem sie parallel zu der großen Sprache existieren, müssen die Mikrosprachen jene soziokulturellen Nischen suchen, in welchen ihre Anwendung möglich und auch rechtfertigt ist. Das ist eine Art Ergänzungsprinzip, das es den Sprechern dieser Mikrosprachen ermöglicht, außer dem Gebrauch der großen Sprache auch Verwendung der eigenen Sprache zu finden. Die slavischen Mikro-Standardsprachen befinden sich in verschiedenen Entwicklungsphasen, sie funktionieren in unterschiedlichen ethnisch-sprachlichen Umgebungen, sozialen Systemen usw., so daß sich dies auch in ihren funktionalen Möglichkeiten widerspiegelt.

Alle Mikrosprachen finden ihre Anwendung auf dem Gebiet der schöngestigen Literatur. Dabei sind jedoch in der entsprechenden Sprache nicht alle literarischen Genres gut entwickelt. Eine größere Verbreitung finden die Dichtung und die Kurzprosa. Der Roman als Genre erscheint nicht für alle Sprachen erreichbar – vor allem gut vertreten ist der Roman im Obersorbischen, im Jugoslavo-Russinischen, weniger im Burgenländisch-Kroatischen, Kaschubischen, Karpato-Russinischen. So erschienen z.B. in den letzten 40 Jahren mehr als 15 Romane auf Jugoslavo-Russinisch. In vielen Sprachen wurden hervorragende Anthologien mit Dichtung und Kurzprosa veröffentlicht. Die kulturelle und sprachliche Vielfalt im

heutigen Europa wird – neben dem anderen – auch mit Übersetzung verschiedener Werke der Weltliteratur in die Mikrosprachen verbunden – Shakespeare, Puškin, Thomas Mann, Tolstoj, Franko, Andrić und viele andere.

Ein Großteil der Mikrosprachen findet bemerkenswerte Anwendung in Periodika, dies ermöglicht ihnen das Herausarbeiten eines publizistischen Stils. Mit Ausnahme der Zeitschriften erscheinen in vielen Mikrosprachen Tageszeitungen, die besonders zur Kultivierung der Sprache eine große Rolle spielen. Selbst in solchen modernen Medien wie TV und Radio finden die Mikrosprachen ihre Anwendung – hier zu nennen ist das Sorbische, das Kaschubische, das Jugoslavo-Russinische, das Burgenländisch-Kroatische u.a.

Was den Unterricht an Schulen und Universitäten angeht, so sind die meisten Mikrosprachen im Unterricht der Grundschule integriert. Das Sorbische und das Jugoslavo-Russinische können in dieser Hinsicht besondere Erfolge verzeichnen: diese Sprachen werden sowohl in der Grundschule als auch in der Universität unterrichtet. An den Hochschulen wurden bereits entsprechende Institute, Abteilungen und Lektorate gegründet – die Abteilung für Sorabistik in Leipzig, der Lehrstuhl für Jugoslavo-Russinische Philologie an der Universität in Novi Sad, das Lektorat für Burgenländisch-Kroatisch an der Wiener Universität und für Kaschubisch an der Universität in Gdansk.

Als besonders wichtig für den Erhalt und die Verbreitung der religiösen Kultur der entsprechenden Mikrosprache kann die konfessionelle Sphäre betrachtet werden. Die Bibel (die Heilige Schrift) wurde schon in das Sorbische, ins Jugoslavo-Russinische, Burgenländisch-Kroatische und ins Kaschubische übersetzt. Diese genannten Sprachen werden auch im Gottesdienst gebraucht. In weiteren Mikrosprachen erscheinen verschiedene religiöse Texte (inklusive auch Bücher).

Die Mikrosprachen finden Gebrauch auch in Liebhaber-Gesellschaften, die von den Sprechern der jeweiligen Mikrosprache gegründet wurden. Alle Mikrosprachen werden in der privaten Korrespondenz gebraucht. Was nun die Ortsschilder anbetrifft, die nun über die Existenz von Sprachminderheiten in dieser oder jener Gegend hinweisen, so sind sie charakteristisch für die Sorben, für die Jugoslavo-Russinen, Resianen, für die molisischen Slaven – man kann sie auch bei den Burgenland-Kroaten finden.

Die Mikrosprachen unterwerfen sich – so auch wie die historisch anerkannten großen Standardsprachen – *der Normierung*. Zu diesen Sprachen wurden Grammatiken und Wörterbücher konzipiert – so z.B. existieren für das Jugoslawo-Russinische Grammatiken für verschiedene Schularten – von der Schulgrammatik bis hin zu der Grammatik für den universitären Unterricht; vorhanden sind verschiedene Wörterbucharten – für den Unterricht, terminologische Wörterbücher, Zwei- und dreisprachige Wörterbücher. In den Jahren 1995–1997 erschien das zweibändige "Serbisch-russinische Wörterbuch", das mehr als 50.000 Wörter umfasst. Bei den Burgenland-Kroaten existieren sogar dreisprachige Wörterbücher: "Deutsch – Burgenländisch-Kroatisch" und "Burgenländisch – Kroatisch – Deutsch" (1982–1991). Diese Beispielsreihe ließe sich beliebig ergänzen.

So wie bei den großen Sprachen beinhaltet der lexikalische Fond der entsprechenden Mikrosprache vor allem Wörter eigener Herkunft. Jedoch spüren die kleinen Sprachen ein ständiges lexikalisches Defizit. Dieses Defizit wird sowohl durch innere wortbildungs- u.a. Reserven als auch durch Entlehnungen aus verschiedenen Sprachen ausgeglichen. Die – vor allem aus dem kulturellen und speziellen lexikalischen Wortfeld – abstammenden Lexeme weisen eine klare Herkunftssprache – vgl. im Burgenländisch-Kroatischen: das deutsche Verb *sparen* entspricht hier *šparati* und eigentlich *štediti*, dt. Bauer – *poljodjelac* und *paur*, *šudent*, *šport*, *študija* – aus dem dt. *Student*, *Sport*, *Studie* (im Kroatischen: *student*, *sport*, *studija*). In dem karpato-russinischen Teil der Slowakei hinterläßt die 'Quelle' der Entlehnungen "ebenfalls deutliche deutsche Spuren", so z.B. in der phonetischen Entlehnung – *špekulant*, *štandart*, *štart*, *štatistika* u.a. (bei *špekuljant*, *standart*, *start*, *statistika* in allen slavischen Sprachen außer im Slowakischen). In den Entlehnungen widerspiegelt sich die spezifische Herangehensweise jeder Mikrosprache, doch diese Elemente verbinden gleichzeitig verschiedene Sprachen und Kulturen.

Der Bestand der heutigen slavischen Mikrosprachen ist noch nicht vollständig erschlossen.

Die Entwicklungsphasen in den entsprechenden Mikrosprachen sind unterschiedlich – einige von ihnen können als funktional stark und als gut entwickelt bezeichnet werden (das Obersorbische, das Jugoslawo-Russinische); erfolgreich stärken ihre Position das Kaschubische, das Karpato-Russinische, einige andere nehmen eine mittlere Position ein (das Burgenländisch-Kroatische, das Banater-Bulgarische), während manche dieser Mikrosprachen sehr schwach und sporadisch funktionieren und zum

Erloschen tendieren – so z.B. das Molisisch-Slavische in Italien und vielleicht auch das Ljachische in Tschechien.

Seine letzte Dekade erlebt auch das Karpato-Russinische – eine Sprache, deren Ausbreitung in Nordamerika durch die massiven Auswanderungen aus den russischen Karpaten in der Zeit zwischen dem letzten Drittel des 19. und bis in die 30-er Jahre des 20. Jahrhunderts in die USA und Kanada erfolgte. Diese Sprache wurde zuerst in kyrillischer Schrift verbreitet und ging später zum lateinischen Alphabet über.

Jedoch sind die Prozesse in der Mikroslovakia nicht so eindeutig und geradlinig. An der Peripherie dieser oder jener Sprachgruppe wurden schon Versuche unternommen, die Erschaffung einer neuen Standardsprache zu ermöglichen.

So entsteht und entwickelt sich Ende der 80-er Jahre des 20. Js. die Idee zur Bestimmung des *West-Polesischen* (russ.: западно-полесский) als *Standard-Sprache* in Weißrussland. Etwa zehn Jahre später (in den 90-er Jahren des 20. Js.) erlebt *das Banater-Bulgarische* nach einer beinahe 50 Jahre andauernde Unterbrechung seine Wiedergeburt in Rumänien. In diesen Jahren formieren sich in der Ukraine, in der Slowakei, Polen und Ungarn Bewegungen für die Wiedergeburt der *karpato-russinischen Standardsprache* mit ihren lokalen Varianten – eine Art *lingua ruthenica*. Diese Bemühungen, die durch den Zweiten Weltkrieg unterbrochen wurden, stützen sich auf die reichen literarischen und schriftlichen Traditionen der Podkarpatskaja Rus'.

An der 'Geburtsschwelle' befindet sich eine weitere slavische Mikrosprache – das *Bunjevacische* in Serbien. Die Bunjevacen bewohnen die historischen Gebieten Bačka, Baranja, das Banat, Teile Ungarns und einige Ortschaften in der Nähe der serbisch-ungarischen Grenze. Laut Zählungen aus dem Jahre 2002 in Serbien, identifizieren sich ca. 20.000 Sprecher als Bunjevacen, im Ehemaligen Jugoslawien und in Ungarn ist deren Zahl ca. 80.000 Menschen.

Bereits im 13. Jahrhundert begannen die Vorfahren der Bunjevacen ihre Übersiedlung aus der westlichen Herzegowina und Bosnien zuerst nach Dalmatien und später in den Norden der Vojvodina (in das sogenannte "Süd-Ungarn"). In Kroatien hält man sie für Kroaten während sie in Serbien als selbständiger Volksstamm definiert werden. Heutzutage erleben die Bunjevacen ihre ethnische und sprachliche Wiedergeburt – es werden Normen der Standardsprache entwickelt, verschiedene Kulturgesellschaften nehmen ihre Tätigkeit auf, es erscheint sogar eine Zeitschrift in der Sprache.

In Polen dachte man noch in den 80-er Jahren des 20. Js., dass es keine regionalen Sprachen auf dem polnischen Nationalterritorium existieren, doch in den 90-er Jahren widerlegten die realen literarischen und sprachlichen Prozesse im Lande diese vorherrschende Meinung. Ende der 90-er Jahre wurde im polnischen Schlesien nur zuerst die Frage nach der Entstehung einer *schlesischen Literatursprache* gestellt. Der Anfang unseres Jahrhunderts brachte zunehmend Klarheit über diese Frage – der literarische und sprachliche Prozess sammelt schon an Kraft und manifestiert sich in der Erscheinung verschiedener Printmedien – in der Herausgabe von Periodika, Bücher mit verschiedenen Thematiken, in der Bibelübersetzung (*der guralische Dialekt*). Die sich so entwickelten neuen Dialekte bahnen den Weg zur Entstehung und Kodifizierung neuer slavischer Standard-Mikrosprachen. Hier ist es noch anzumerken, dass sich die genannten literarischen und sprachlichen Prozesse in Polen in einem Meinungskampf herausbilden – es gibt sowohl Befürworter als auch Gegner dieser Theorien. Die letzteren schreiben in diesem Zusammenhang über "den Zerfall der polnischen Sprache" ("dezintegracja języka polskiego"), über die "apokalyptische Vision der Zukunft der polnischen Sprache" ("apokaliptyczna wizja przyszłości języka polskiego").

Die Formierungs- und Entwicklungsprozesse der slavischen Mikrosprachen werden von einem Faktorenkomplex beeinflusst, der sowohl sozial-politisch als auch subjektiv ist. Eine Ursache dessen, dass ein Teil der Öffentlichkeit und der Wissenschaftler gegen manche Experimente bezgl. der Erschaffung einer lokalen Standard-Mikrosprache ist, ist die Angst vor dem s.g. "Sprach-Separatismus" und der Schwächung der Position der Grund- oder Hauptsprache. Unter Vorbehalt gesagt, werden in der Öffentlichkeit in diesem Bezug verschiedene Meinungen verbreitet – "Metaphern der ethnisch-sprachlichen Spaltung (Zerschneidung)" in Form von "Zerfall", "Desintegration", "Babylonisierung" der gemeinstaatlichen Sprache. Für solche Befürchtungen besteht jedoch kein Anlass, da die großen Sprachen, in deren Gegenwart die kleinen existieren, gut standardisiert sind, über eine lange schriftliche Tradition verfügen, funktional gefestigt und juristisch verankert sind.

Das Phänomen der Mikrosprachen demonstriert das natürliche Recht der Menschen auf *Sprachunterschiede* und auf *die Freiheit des sprachlichen Ausdrucks*. Mit Hilfe dieser Sprachen lässt sich die tiefe menschliche Nostalgie nach der "kleinen Heimat" befriedigen, nach jenem Ort, an welchem der Mensch geboren wurde und wo seine Wurzeln sind. Hier zeigt

sich die Nostalgie nach der Sprache der Urahnen, die nur in mündlicher Form existiert und die mit der Zeit zu verschwinden droht.

Die kleinen Sprachen und die Kultur, die auf deren Basis entsteht, bereichern die sprachliche und kulturelle Landschaft des heutigen Europas. Es ist kein Zufall, dass im Jahre 2002 in Straßburg "Die Europäische Charta der Regional- und Minderheitensprachen" ratifiziert wurde. In dieser Charta werden das Recht auf Erhalt und Pflege der kleinen Sprachen garantiert. Gleichzeitig werden die Staaten, in welchen diese Sprachen funktionieren, in die Pflicht genommen, alles Mögliche für deren Entwicklung und die Co-Existenz mit den entsprechenden 'großen Sprachen' zu tun.

Ergänzend lässt sich sagen, dass seit dem Ende des vergangenen Jahrhunderts die Möglichkeiten des Internets auch den kleinen Sprachen als eine sehr breite und bequeme Plattform dienen und tragen somit zur Lösung der Sprachkonflikte bei.

Tartu / Trier, im Mai 2009

ESPERANTO MINU ELUS

Sale-Liia Janneste

Esmakordselt puutusin kokku esperanto keelega prof. Paul Ariste loengul 1951. aastal. Mõne aasta pärast leidsin pööningult vanade raamatute seast väikeseformaadilise H. Rikandi "Eesti-esperanto taskusõnastiku" (ilmunud 1931. a Haapsalus), mille abil tutvusin esperanto keele sõnavaraga.

1956. a. suvel algas Tartus esperanto kursus. Esimene loeng oli 2. augustil Kalevi tänava kultuurimajas. Avasõnaga esines prof. P. Ariste. Osavõtjaid oli palju, sai kaks gruppi. Juhendasid Peeter Anso ja Raimund Haabvere. Ma sattusin Anso gruppi. Selles oli inimesi igas eas, enamuses täiskasvanud, ainult üks teismeline poiss hulgas.

Algkursus kestis 24 tundi. Loengud olid kaks korda nädalas õhtuti, korraga 2 tundi. Õpikut ei olnud. Kirjutasime kõik üles. Koduülesandeid anti ka. Esimesel loengul saime 63 sõna, teisel 115, kolmandal 119 jne. Üldse sain ma ca 875 sõna. Mul ei olnud võimalik kursust lõpuni käia, sest sügis läks karmiks ja maalt 20 km kauguselt oli raske jalgrattaga sõita. Bussiühen-dust tollal polnud. Aga alguse sain kätte 16 loengu vältel.

Edasi tegelesin esperantoga iseseisvalt. Saime kursusel välismaa esperantistide aadresse ja meie aadresse saadeti välisajakirjadesse. Algas

kirjavahetus. Mulle kirjutas esimesena tollal 70-aastane Hollandi arhitekt, kellega olime kirjavahetuses üle kümne aasta. Mitu aastat kestis kirjavahetus Soome, Itaalia ja Jugoslaavia esperantistidega.

Antikvariaadist leidsin esperantokeelset kirjandust, sain esperanto-eesti sõnastiku jm. Ilmus ju ka H. Sepamaa väike sõnaraamat.

1970. a võtsin osa Tallinnas korraldatud esperanto-kursusest. Oli väga tõhus ja sisukas kursus. Avamas oli P. Ariste, lektoriteks olid A. Lekko, J. Ojalo, J. Palu jt. Pearõhk oli kõnekeelel. Sain kontakti Tallinna esperantistidega, oli võimalus saada mitmekesist materjali, näiteks välismaa ajakirju jm.

1971. a toimus täiendav kursus jälle Tallinnas. Programm oli põhjalik ja süvendas huvi esperanto vastu. Kursuse lõpus oli eksam. Igasugust abimaterjali sain J. Palu ja J. Ojalo vahendusel (näiteks Ungari esperanto keele õpiku).

Eestis ilmus „Esperanto õpik“ ja muid õppematerjale, mis võimaldas alustada esperanto õpetamist koolis.

Sillaotsa koolis toimus esperanto õppimine ringitööna aastail 1969–1974. Alustasin kahe õpilasega. Hiljem oli ringis 13–17 õpilast. Tegelesime kirjavahetusega, kaks noormeest õppisid iseseisvalt. Korraldasime ülekoolilise esperanto-alase puhkeõhtu koos näituse ja esperantokeelsete ettekannetega.

Luunja kooli kirjandusring külastas meie esperanto-ringi. Võtsime osa BET-i Häädemeeste laagrist kuue õpilasega. Ringi töö toimus põhiliselt kord nädalas.

Vahepeal tegevus soikus. 1980. a olin esperanto-õpetajate kursusel Tartus, mis lõppes eksamiga. Seejärel õpetasin koolis veel mõnel aastal esperantot.

1982. a korraldati I esperanto keele olümpiaad. Esikoha sai minu õpilane Sigrid Janneste, kes õppis siis juba Tartu 12. Keskkoolis. Ringi liikmetega võtsime osa Tartu Esperanto Klubi Zamenhofi-õhtust ja suvel Kurepalu laagrist.

Kuigi 1980-ndate aastate lõpupoole soikus koolis esperanto-alane töö ning jäin kõrvale ka muust sellealasest tegevusest, on esperanto mulle olnud pikka aega meeldivaks hobiks.

EMAL JA TÛTREL ON SALAKEEL, MIDA MÕISTAVAD VÄHESED

Silja Joon

Irina ja Diana Aitai on ema ja tütar, ühe emakeeleks on vene ja teisel eesti keel, kuid omavahel suhtlevad nad aeg-ajalt hoopis esperanto keeles.

Irina on Pärnu linnaorkestri viiulimängija, sündinud ja kasvanud Ivanovo linnas, mis asub Moskvast 300 kilomeetri kaugusel. Tegu on tööstuslinnaga, kus naabriteks nii mordvalased, tatarlased, udmurdid, tšuvašid, juudid kui venelased. “Kõik rääkisid kodus emakeelt, aga lapsed käisid vene koolis,” iseloomustab Irina.

Toona oli tal üpris naiivne arusaam rahvuskeeltest. Kui tema ema kord pihtis, et tuttavalt tatarlannal on suur mure, sest lapsed ei taha kodus tatari keelt rääkida, arvanud ta, et õige ongi, see ju üks nõme keel! Ema pannud tütrele südamele selle asja üle sügavalt järele mõelda. Ja kui 15-aastane Irina kuulis juhtumisi ühest tuttavast, kes õpib esperanto keelt, haaras teda imeline tunne. Et on olemas selline keel, mille abil saab igas riigis suhelda ja tuttavaid leida.

Mõtteks see jäi, sest viiuliõpingud neelasid kogu tema aja.

Lihtne ja loogiline

Nelja aasta möödudes jäi aga naisele silma kuulutus: esperanto keele kursused. Ammune unistus ärkas ellu ja Irina asus hoolega keelt õppima. Hiljem viibis ta mitmes esperanto noortelaagris, mis olid toona nõukogude noorte seas väga populaarsed.

Esperanto keele loojaks on Poola juudisoost arst Lazar Ludwik Zamenhof. Kasvades poola-, valgevene-, juudi- ja saksakeelses keskkonnas, kus üheks vaenu põhjuseks oli keelte ja uskude erinevus, unistas noor Zamenhof ühisest keelest. Selle plaankeelega pani ta kokku Euroopa keelte baasil, põhiline osa keelest valmis tal gümnaasiumi lõpuklassis aastal 1878. Uut rahvusvahelist suhtlemisviisi tutvustav raamat ilmus varjunime Doktor Esperanto all. Keel osutus aga teiste tehiskeeltega võrreldes äärmiselt populaarseks. Üheks põhjuseks peab Irina seda, et Zamenhof loobus autoriõigusest ja annetas väljamõeldise inimkonnale, soovides, et seda räägitaks ja arendataks.

Irina ütleb, et see keel on väga loogiline, lihtsa grammatikaga. Intelligentne inimene võib selle suhtlustasandil nädalaga ära õppida, pealegi loetakse esperantot nii nagu kirjutatud.

Stalini ajal oli esperanto keel keelatud ja selle pruukimise eest võis vangi sattuda, teab Irina. Esperanto oskajatega on nii, et igas riigis ja linnas on nende organisatsioonid või klubid. Suheldakse esperantokeelsetes

interneti jututubades. Kontaktikogumikud võimaldavad enne reisi ühendust võtta ja nii aidatakse leida näiteks teekonnal öömaja.

Irina räägib, et Hiinas ja Ungaris on kaalutud võtta esperanto keel isegi riigikeeleks, sest kes välismaalastest tahaks nii keerulisi keeli õppida. Miskipärast sellest ideest siiski loobuti. Esperantistide tunnusmärk on roheline viisnurk.

Irina lausub naeratades, et elus on tal olnud kolm hobi: viiulimäng, esperanto keel ja langevarjusport. Kaks esimest neist mõjutasid tema saatust.

Muusika- ja keeleanne

Ühes Jurmala esperanto noortelaagris tutvus Irina pärnakaga, kellest sai hiljem Irina abikaasa. Ühiselt osaleti Eesti esperantoliikumises ja koduseks keelekski sai esperanto. Kui sündis Diana, rääkis ema lapsega vene keeli, isa eesti keeli ja kui üheskoos räägiti, oli keeleks esperanto.

Aastaselt õppis laps tähed selgeks, lugema õppis eesti keeles kolmeselt. Tüdrukule jäid kasvades külge kõik kolm keelt, koolis lisandusid soome, saksa, inglise ja prantsuse keel. Pole siis ime, et Diana tänavu abiturientina võitis pronksmedali 4. rahvusvahelisel lingvistikaolümpiaadil.

Muusika pole tütrest mööda läinud. Viiulit Diana võõristas, muusikat mitte. Kui ema üritas paariaastasele lapsele viiulit sülle sokutada, hoidnud ta pilli nii, nagu oleks see surnud rott. Muusikakooli klaveri erialale nõustus Diana astuma pärast ema kinnitust, et sellega ei kaasne elukutselise muusiku karjäär.

Milline on aga esperanto keel? Näiteks ütlemine “Ka väike veetilk võib uuristada kivisse augu” kõlab järgmiselt: ”Eê guto malgranda, konstante frapante, traboras la monton granitan”.

El: Pärnu Postimees 14.10.2006

L I T E R A T U R O

BONDEZIROJ

Daniel Devis

Ankoraŭ unu jaro pasinta
 La homoj ne ŝanĝiĝis
 Por ĉiuj ne estis ĝoja
 Ili daŭre malfeliĉis

Tie la terura milito
 Sen laboro tie ĉi
 Tie la morta malsato
 La perforto tie ĉi

Ĉie oni profitas
 Nur por si mem
 La plej multoj agas
 Nur por si mem

Eĉ la religioj
 Kiuj estas nur amo
 Batalas por dioj
 Kredantigas per forto

Nur sur tia nigra tero
 Estas varma suno
 Kies bela nomo
 Estas Esperanto

Kun
 Sunradio ligebla al paco
 Sunradio ligebla al pli da justeco
 Sunradio ligebla al lingva diverseco
 Sunradio ligebla al aliulemo
 Sunradio ligebla al interŝanĝeco
 Sunradio ligebla al neesperanteco
 Sunradio ligebla al homa egaleco
 Sunradio ligebla al toleremo

Sunradio ligebla al

Daŭrigu desegni
La esperantajn sunradiojn
Provu praktiki
La esperantajn sunligilojn

Eble ĉiuj kune ni permesos
La termalnigriĝon
Eble ĉiuj kune ni plibonigos
En 2009 la Mondon

01.01.2009
ddevis@wanadoo.fr

EGERFARMOS **Esperanto-tendaro de pentristoj, 2007**

Imre Szabó

Tristo de rikoltantoj en ŝiaj okuloj
mildiĝe, fortiĝe;
ŝia korpeto ekvibras, kiel
la animo tajde tremas-ĉitas:
ventblovita, -pacigita lago.

Estas nek kajo, nek suba ŝtono,
ondas nur la kampo,
la lumo surhavas vualon
el memoroj sonoraj belaj,
kaj ĝi senvestiĝas:
ĝi banas siajn enormajn formojn
en la ondoj verdaj, orblondaj, -brunaj.

Karulino, mia tristokula,
zorgema rikoltanto de vidaĵoj,
ĝis kiam vivas la penso, diru,
se ĝi ekiras sur tufoj de kotherboj
fajfante, siajn plumpajn membrojn
missvingante adoleskule,

kun konkeremo;
 ĝi ne toleras prizonon de vidaĵo,
 ĉar ĝi estas pli ol lumo de la ĉieloj,
 pli ol grasaj ombroj de la tero.

Sankta Johano de Nepomuko,
 vilaĝloke mur Johanĉjo,
 la akvoj forfluis de sub li,
 nun li gardas la rartrafikan stratangulon,
 kun apatia rigardo
 li iĝas patrona sanktulo por ĉiu,
 kiu nur volas.

La rikoltantoj marŝas kun flagaj kantoj,
 sed la tristo enokule,
 ondoj de la kampoj surpiede,
 foj-foje svingiĝas la ĉielo,
 kaj ne eblas finrikolti;
 la rikolto neniam estas finita,
 ili ĉiam malgajas,
 vanas la kantoj,
 vanas taŭzita anhelado de la animo,
 vanas la disradia, aŭreoliĝa plezuro,
 kiel de la stomakoĉirkaŭaĵo
 ĝi radias elanon en la manon,
 ĝi donas akron al la rigardo,
 purpuron al la ekzisto.

Karulino, mia tristokula,
 kien portas la penso?
 Ni ambaŭ scias,
 ke ne gravas...
 Eternas nur la verkado.

Aperinta: LA KARAVELO, n-ro 1
<http://www.ipernity.com/group/poemoj/discuss/15316>

Kuldrannake

Or-landa bord',
 Ĉu mi vin vidos antaŭ mort'!
 Dum ruĝa brilo de aŭror'
 Mi jam ekremis kun fervor',
 Sed ĉie nur la vasta mar',
 La bordon kaŝas la ondar'.
 Or-landa bord',
 Ĉu mi vin vidos antaŭ mort'!
 Nur mar' senlima ĉirkaŭ mi,
 Nenie brilas borda stri',
 Tra ondoj glitas la ŝipet'
 Laŭ vivomaro al kviet'.
 Or-landa bord',
 Ĉu mi vin vidos antaŭ mort'!
 Demandas lace la anim',
 Ondante bruas mara sin'.
 Ne albordigos min la vent',
 Malfruos mi nun malgraŭ plend'.
 Or-landa bord',
 Ĉu mi vin vidos antaŭ mort'!
 Jen malproksime bluas nun
 La bord' en subiranta sun',
 Abundas vivo je turment',
 Mi albordiĝos post moment'.

Popola kanteto Or-landa bord' el Estonaj Kantoj en Esperanto. Ekskursa Kantaro, 2-a eldono. Esperanto-Asocio de Estonio, Tallinn, 1935

VALGUS

Liidia Pettai, 19.09.2009

Sa mu valgus,
 uue elu algus.
 Sa mu usk,
 möödunud tusk.
 Sa mu ootus,
 igavene lootus.
 Sa mu igatsus,
 mu jäädav armastus.
 Sa mu valgus,
 mu kallis Jeesus.

ANEKDOTOJ

„Paĉjo, kio estas litro?”

„La sama kiel metro, sed en fluida formo.”

*

„Paĉjo, ĉu mi povas desegni la sunon?”

„Kompreneble jes ... Sed haltu! Do kial vi desegnis nudan virinon anstataŭ la suno?”

„Kial do ne, ĉu ŝi ne varmigas vin?”

*

Iu patrino demandas sian filon: „Kiun vi deziras, ĉu fraton aŭ fratinon?”

„Verdan krokodilidon,” respondas la filo.

Sekvintan tagon venante el la infanĝardeno: „Ni decidis kun miaj kunuloj: aŭ krokodilido aŭ aborto.”

*

„Kio estas lumjaro?”

„Tio estas elektra kalkulo por 365 tagoj!”

*

Iu nepo demandas sian avinon: „Ĉu la cikonio alportas infanojn?”

„Jes, mia knabo.”

„Sed kiu ĝin kopulacias?”

*

Iu instruistino: „Infanoj, divenu, kiomaĝa mi estas.”

Voĉjo: „24!”

Instruistino: „Kiel vi divenis, Voĉjo?”

Voĉjo: „Kiel mi ne divenu. Mi estas 12-jara kaj panjo nomas min duonstultulo.”

*

Iu studento estas antaŭ ekzamena komisiono. Profesoro demandas: „En kiu jaro mortis Karl Marx?”

„Karl Marx estas mortinta! Ni honorigu lian memoron starigante!”

La komisiono ekstarigis. La profesoro demandas: „En kiu jaro mortis Lenin?”

„Lenin estas mortinta, sed liaj ideoj estas vivaj! Ni honorigu la generalan gvidanton de la proletariato per kvin minuta silento!”

La komisiono honorigis lin. La profesoro flustras al la komisionanoj: „Ni taksu lin per tri poentoj, alie li igos nin kanti „La Internacion”, sed la vortojn ni ja ne scias!”

*

„Kio estas socialismo?” demandas profesoro iun studenton.

„La socialismo estas la plej longa kaj malfacila vojo al la kapitalismo.”

*

Du malsataj studentoj sidas en la ĉambro. Ili drinkas.

„Diru, kie odoras je ŝaŝliko!”

„Stultulo, deskuu muŝon desur la cigaredo!”

*

Venas iu medicina studento por ekzameniĝi. En la ejo staras du skeletoj: vira kaj virina. La profesoro demandas la studenton: „Ĉiuj ili estas?”

La studento streĉas mirante la okulojn.

„Ĉu vi scias nenion? Do kion vi ellernis dum ses jaroj?”

La studento (kun impona teruro): „Ĉu ili estas vere Karl Marx kaj Friedrich Engels?”

*

Oni ekzamenas iun studenton: „Kiel ĉiuj malsanoj estas klasifikataj?”

„Agrablaĵ, malagrablaĵ kaj surprizaj.”

„Bonvolu ekzemplojn!”

„La skabio apartenas al la agrablaj malsanoj. Ju pli la korpo jukas, des pli ĝin oni gratas. La hemoroidoj estas malagrabla malsano: vi mem ne povas rigardi ilin kaj al aliuloj vi ne montras ilin.” Sed surpriza estas la lakso. Vi volas furzeti, kaj subite – ĉio estas en la kalso...”

*

Iu edzo venis hejmen tre tarde. Surtablo de la kuirejo estis letereto: „Via vespermanĝo situas en la stomako de la hundo”.

*

La duan tagon post la nupto:

„Mia kara, vi ne nomas min plu diino.”

„Pardonu min, kara, sed antaŭnelonge mi iĝis ateisto.”

*

Iu virino havis 10 infanojn. Ĉiuj estis knaboj kaj ĉiuj nomiĝis Ivanoj.

Oni demandis: „Diru, kiel vi distingas ilin?”

„Laŭ la patra nomo,” respondis la virino fiere.

Originaloj: Семья, как много в этом слове: Анекдоты о мужьях, женах, любовницах и любовниках. Москва: Сигма-пресс, 1997 (Библиотека юмора); Ясли, школа, институт: Сборник анекдотов. Москва: Сигма-пресс, 1997 (Библиотека юмора).

Esperantigis Enn Ernits

KULTURHISTORIO

ROMUVA – LITOVA RELIGIO

Romuva estas bazita sur baltaj religiaj tradicioj, kiu konsistas el litova, latva kaj prusa religiaj heredaĵoj. Ĝia formado komenciĝis en tre malproksima hindeŭropa pasinteco. Kulturo de la baltoj aŭ *aisĉiai* kiel tre specifa fenomeno diferenciĝis en la 2-a miljaro a. K. La komuna balta religia centro Romuva kun la ĉefa idolpastro Krivis estiĝis en la 521-a jaro en Rikojoto. Poste formiĝis ankaŭ aliaj gravaj regionaj baltaj religiaj centroj – la romuvoj en apartaj baltaj landoj, inter aliaj en Litovio. Unu el la plej gravaj centroj de la antikva balta religio funkciis en la valo de Ŝventaragis (apud la nuntempa Vilnius). Ekde 1250, laŭ volo de la duko Ŝventaragis, ĝi estis reformita kaj iĝis centra balta sanktejo de Litovio. Kiam pere de kristanismaj klopodoj oni komencis ekstermi religiajn instituciojn de la litovaj baltoj, la vaidiloj (idolpastroj) malpli ekkontrolis religian praktikon kaj ĝi laŭgrade koncentriĝis en komunumaj kaj individuaj kultoj kaj en la aspekto, subtenata de etnaj tradicioj, transdonataj de generacio al generacio. La antikva religio restis viva ĝis la 20-a jarcento.

Komence de la 20-a jarcento la fama litova filozofo Vydūnas en siaj verkoj taksis valoron de la religio de la baltoj kaj *Romuva*. En la antaŭmilita sendependa Litovio denove oni refondis baltajn religiajn instituciojn. Komunumoj de *Romuva* funkcias ankaŭ en Usono kaj Kanado.

La estro de la litova komunumo estas Krivis Jonas Trinkūnas. Oni opinias, ke membroj de la komunumo estas tiuj, kiuj partoprenas religiajn ritojn kaj festojn. La nombro de la adeptoj estas kelkaj miloj da homoj.

La litova *Romuva* daŭrigas tradiciojn de la balta religio, celas interkonsenton kaj harmonion kun Dio kaj dioj, kun praavoj, naturo kaj homoj. Ĝi honorigas sanktecon de la naturo kiel la plej videblan fenomenon de la dieco, inspiras tradician baltan moralan vivmanieron, propran vojon al la dieco, kreitan dum multaj jarcentoj. Ili kredas je Dio kiel la kreanto, Perkūnas – la dio de la fajro kaj praveco, Laima – diino de la sorto kaj naskiĝo, Žemyna – la diino de la tero kaj naturo.

Daŭra balta anima tradicio estas fonto de la balta religio. Kiel la arbo ĉerpas fortojn el la tersino, tiel la romuvanoj ĉerpas sperton kaj forton el antikvaj preĝkantoj, mitoj, tradicioj – la tuta heredaĵo de siaj praavoj.

La balta religio unuigas ĉiujn kredantojn – vivantajn kaj mortintajn. La romuvanoj kredas, ke la morto estas laŭregula transformiĝo de la naturo, kiam la korpo mortas, la animo povas postvivi, transirante al alia stato.

La sankteco estas la plej perfekta eco de monda vivado, ĉion unuiganta, konformi-ganta kaj refreŝiganta. Diaj fortoj kreas sanktecon. La dieco esprimas sin en la naturo kaj ĉiutaga vivo.

La fundamenta trajto de la romuvanoj estas estimo al la dieca kreanta forto en la naturo kaj homo. Apogiloj de la balta religio estas harmonio kaj virto. Celitaj valoroj de la romuvanoj estas justeco, laboremo, kapablo kunvivi kun homoj kaj la tuta mondo.

La romuvanoj festas kalendarajn, familiajn, naciajn kaj aliajn festojn. La religiaj ritoj estas plenumataj en la naturo, ĉe la komuna aŭ hejma fajraltaro (*aukuras*), en sanktejoj kaj aliaj publikaj lokoj.

La balta religio estimas kaj tradiciajn kaj aliajn religiojn, agnoskitajn de la ŝtato.

Fonto: www.romuva.lt

El la litova: Jūratė Bartaškienė, Vilnius

ESTONAJ SEKULARAJ POPOLLERNEJOJ EN LA SVEDA PERIODO (1561–1721) KAJ ILIAJ POSTEULOJ EN 1998

Posteulo de svedtempa popollernejo		Elektita jaro por celebrado de datreveno	Skriba informo pri instrua agado	Loknomo de svedtempa popollernejo	Loknomo en 1998
Alatskivi Keskool, J. Liivi nim	F		1693 K	Allatzkiwwi	Alatskivi
Audru Keskool	F	1687	1687/88 K	Audern	Audru
Haljala Keskool	F	1687	1687 K	Haljall	Haljala
Halliste Algkool		1874	1683	Hallist	Halliste
Hargla Põhikool	F	1687	1687 K	Harjel	Hargla
Hugo Treffneri Gümnaasium**	F	1804	<1589 K, 1686 K	Dorpat-St. Marien (1589, 1686)	Tartu *
Hummuli Põhikool	F	1767	16/87/88 A	Hummelshof	Hummuli
Häädemeeste Keskool		1874	1687/88 K, 1688	Gutmannsbach	Häädemeeste
Juuru Keskool, Ed. Vilde nim	F		1693 P, 1695	Joerden	Juuru
Järva-Jaani Keskool	F	1685	1685/86	St. Johannis	Järva-Jaani
Jüri Gümnaasium		1690	1690	St. Jürgens	Jüri
Kadrina Keskool		1902	1695, 1698	St. Catharinen	Kadrina
Kambja Ignatsi Jaagu Kool **	F	1686	~1665 A, 1683, 1686	Kamby/Camby	Kambja*
Kanepi Keskool			1686 K	Kannapäh	Kanepi
Karksi-Nuia Gümnaasium	F		1688	Karkus	Karksi-Nuia
Keila Gümnaasium	F		1691, 1693 P	Kegel	Keila
Kilingi-Nõmme Keskool	F	1687	1687 K	Saara	Saarde
Kirivere Põhikool **	F	1837	1680, 1686 K	Pillistfer	Pilistvere *, Kõo v.
Kivi-Vigala Põhikool	F	1687	1687 K	Fickel	Vigala
Koeru Keskool	F	1727	(fino del 17. jc), 1727	St. Marien Magdalenen	Koeru
Kolga-Jaani Põhikool **	F	1686	1686 K	Klein-St. Johannis	Kolga-Jaani *
Kose Keskool		1923 ?	1630, 1666, 1696	Kosch	Kose
Kostivere Põhikool			1687 K	Jegelecht	Jõelähtme,
Kullamaa Keskool	F		1698 K	Goldenbeck	Kullamaa
Laatre Lasteaed-Algkool		1867	1687 P	Fölk(hof)	Laatre
Laiuse Põhikool **	F	1686	1677	Lais	Laiuse*
Lohusuu Põhikool		1697	1697	Lohhusu	Lohusuu
Lähte Ühisgümnaasium	F	1687	1687 K	Ecks	Äksi, Tabivere v.
Lüganuse Keskool		1694	1694 K	Luggenhusen	Lüganuse
Lüllemäe Põhikool	F	1687	1687 K	Karolen	Karula
Maarja Keskool, J. V. Veski nim	F	1680	1680	St. Marien-Magdalenen	Maarja-Magdaleena
Märjamaa Gümnaasium			1693 P	Merjama	Märjamaa
Nissi Põhikool			1687 K	Nissi	Nissi

Noarootsi Gümnaasium	F	1650	1650	Nukkö	Noarootsi
Nõo Kool **	F	1686	1683 K, 1686 K	Nüggen	Nõo *
Otepää Gümnaasium **	F	1907	1683 K, 1686	Odenpäh	Otepää *
Padise Põhikool**	F	1684	1688 P	St. Matthias	Harju-Madise
Paide Gümnaasium	F		1693 A, P	Weissenstein	Paide
Paistu Põhikool	F		1687 K	Paistel	Paistu
Palamuse Keskkool, Oskar Lutsu nim	F	1687	1687 K	St. Bartholomäi	Palamuse
Puhja Gümnaasium **	F	1686	1686 K	Kawelecht	Puhja *
Põlva Ühisgümnaasium			1687 K	Pölwe	Põlva
Põltsamaa Ühisgümnaasium**	F	1917	1686/87 K	Oberpahlen	Põltsamaa *
Pärnu-Jaagupi Keskkool	F		1687 K	St. Jakobi	Pärnu-Jaagupi
Raasiku Põhikool		1717	1717 K	St. Johannis	Harju-Jaani
Rannu Keskkool		1689	1689 K, P	Randen	Rannu
Risti Põhikool	F	1683	1683 P	Kreuz	Risti, Padise v.
Rõngu Keskkool **	F	1686	1686 K	Ringen	Rõngu *
Rõuge Põhikool			1687 K	Rauge	Rõuge
Räpina Ühisgümnaasium			1680, ~1690 A	Rappin	Räpina
Sangaste Lasteaed-Algkool **	F	1686	1686 K	Sagnitz (Theal)	Sangaste *
Simuna Põhikool		1690	1690, 1698 K	St. Simonis	Simuna
Suure-Jaani Gümnaasium	F	1688	1687/88 K	Gross-St. Johannis	Suure-Jaani
Taebla Gümnaasium	F	1848	1693 P, 1698	Poenal (St. Nicolas)	(Lääne-) Nigula, Taebla v.
Torma Põhikool, C. R. Jakobsoni nim	F	1688	1688 K	Torma	Torma
Tõstamaa Keskkool	F	1688	1688 K	Testama	Tõstamaa
Türi Gümnaasium	F	1687	1687/88 K	Turgel	Türi
Unipiha Algkool (asub Kavandus)	F	1695	1695; 1701	Kawand; Unnipicht	Unipiha
Urvaste Põhikool	F	1687	1687 K	Urbs	Urvaste
Vara Põhikool	F		1680 K	Warrol	Vara
Vastseliina Keskkool	F	1725	fino de 17. jc A	Neuhausen	Vastseliina
Viljandi Valuoja Põhikool	F	1772	1687 A	Fellin	Viljandi
Võnnu Keskkool			1689 K, 1693 A	Wendau	Võnnu
Väike-Maarja Gümnaasium			1698 K	Klein-St. Marien	Väike-Maarja

* En 1686 ekagadis profesia instruisto, edukita en la B. G. Forselius-seminario. ** Membro de la “Klubo de 12 Lernejoj”, kerno de la movado de 300-jaraj lernejoj (1986–89). F – Membro de la B. G. Forselius-Societo. **Fontoj:** A – Lembit Andresen. Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu I. Eellugu ja algus kuni Põhjasõjani. [Historio de la estona popola lernejo kaj pedagogio. Antaŭhistorio kaj komenco ĝis la Norda milito]. 1997; K – Eesti kooli ajalugu. 1. köide. 13. sajandist 1860. aastateni [Historio de la estona edukado. 1-a volumo. De la 13-a jarcento ĝis la 1860-aj jaroj]. Ĉefredaktoro F. Eisen. Aganta redaktoro E. Laul. Valgus, 1989; P – Aivar Põldvee. Eestimaa konsistooriumi kooliaruanded 1691. ja 1693. aastast. – Haridus, 11, 1993. Lernejo aŭ loka registaro agnoskas kaj praktike uzas la diklitere presitajn ciferojn

**94-A UNIVERSALA KONGRESO DE UEA,
BIAŁYSTOK, 25.07.–01.08.2009**

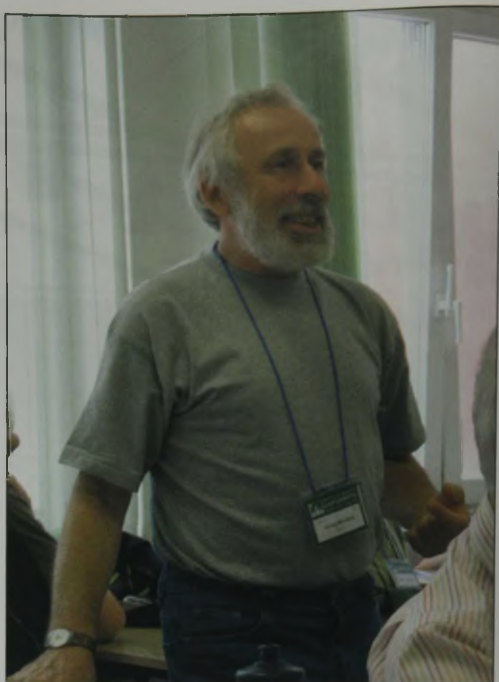
Kongresa tendego por preskaŭ 2000 personoj el 63 landoj

Rein Zubsberg, Edda-Merike Pelt kaj Madis Linnamägi inter multnaciaj kongresantoj dum la malfermo

Fierpromenade en la kongresejo!

Mikael Bronštejn, E-poeto el Rusio

**UK-programe okazis renkonto de turneintoj en Francio:
Madis Linnamägi, turneinto en 2003 kaj 2005; Yves Nicolas, animanto
de prelegaj turneoj**

La fama japana Esperanto-mecenato kaj prezidanto de la korporacio Swany Etsuo Miyoshi kun sia filino ĝoje renkontiĝis kun Madis Linnamägi

Michela Lipari, Brian Moon (vicprezidanto de Akademio de Esperanto) kaj Ahto Kaljusaar

En Pollando abundas
memoriloj pri la
Papo Johannes Paulus II.
En la urbo Tykocin:
„Belĝardeno Johano
Paŭlo II”, monumento
(kun Jūratė Bartaškienė),
busto, ...

**Bima de la pitoreska Tykocina
sinagogo (17-a jc).**

**Komplika talmudo por
Madis Linnamägi!**

**Antaŭ la tatara restoracio en
Kruszyniany: Edda-Merike Pelt,
Tatiana Baranowska (polino
el Rusio, gvidanto de gastoj el
Ufa dum la Białystok'a festivalo),
Rein Zubsberg**

ESPERANTO-MOVADO EN ESTONIO

Jarkunvenantoj de Estona Esperanto-Asocio, 28.03.2009: Anni Masing, Alli Ojalo, Mai Soidla, Ulde Haas, Hilja Sarapuu, Ede-Mall Puskar. Staras: Tuomo Grundström, Ahto Siimson, Helve Pärt, Maidu Allkivi, Margarita Želve, August Kilk, Ester Pütsepp, Tõnu Hirsik, Virve Ernits, Lydia Lindla, Helve Leis, Elin Lökk
Foto: Lydia Lindla

Jultempa festo hejme de Edda-Merike Pelt: Aare Metsamärt, Madis Linnamägi, Reet Urbanik, Eero Laine (Jula avo), Rein Zubersberg, Ruti Kamla, Edda-Merike Pelt, Liidia Pettai

Edda-Merike preparas verdan japanan teon, ...

**... trinkenda laŭ japana kutimo sorbbrue:
brusorbadas Allan Sonn**

**Jūratė Bartaškienė
el Vilnius estas ofta gajninto
de la amatorarta konkurso
KANNEL**

TARTUA ESPERANTO-SOCIETO 95

Kanthoro de la societo, 1934

**Esperanto-kurso
de Raimund
Haabvere en la
Tartua
kulturdomo
(vd artikolon
de Ott Kurs)**

LAKSHMISWAR SINHA SUR FOTAĴOJ, ĈIRKAŬ 1930

**INTERNACIA SEMINARIO
„APLIKO DE ESPERANTO EN LA FAKA KAJ PROFESIA AGADO“,
KARLOVO (BULGARIO), 12.–15.06.2009**

**Post auskultado de la televidintervjuo de prof Boĵidar Leonov en lia hejmo:
Boĵidar Leonov (Bulgario), Bardhyl Selimi (Albanio), Petr Todorov (Bulgario),
Tiiu Ernits (Estonio), prof Christer Kiselman (Svedio), Marcel Delforge (Belgio)**

**Fermo de la seminario: prof. Hans-Dietrich Quednau (Germanio),
prof B. Leonov, prof Eva Poláková (Slovakio), prof Alicja Lewanderska-
Quednau (Germanio), Jolanda Józsi (Rumanio)**

PROFESORO ALEKSANDR DULIČENKO KAJ FAMILIO

Inaŭgŭro de la honora doktoro en Universitato de Trier, Germanio

Gratulvortoj de vicprezidanto de la universitato prof d-ro Wolfgang Klooß

***Laudatio* de prof d-ro Gerhard Ressel por prof Aleksandr Duliĉenko**

Prof d-rino Hilmar Gössmann transdonas la diplomon pri honordoktoreco de la universitato

Solena prelego „Die Bedeutung der slavischen Mikro-Standardsprachen für die kulturelle und linguale Vielfalt in Europa” (vd la tekston) de la honora doktoro Aleksandr Duliĉenko

SAKRAMENTA EDZIĜO DE LA NOVGEEDZOJ DMITRI KAJ NATALJA DULIČENKO

Ortodoksa preĝejo de Nina (konstruita 1827–1828) ĉe la lago Peipsi/Peipus/Ĉudskoje, Estonio, apude lumturo por navigacio

La pastro Mihhail Saltun enfingrigas geedzajn ringojn

La pastro kaj la kronita geedza paro dum la edziĝa servo

Patro Aleksandr gratulos la novgeedzojn. Dmitri estas ĵurnalisto pri futbalo en "Eŭroport", Natalja estas juristino en unu internacia kompanio; ili loĝas en Moskva

Mesaĝo kaj ikono de la metropolito Cornelius (Kornilij)

Vespera promenado ĉe la lago

**93-A UNIVERSALA KONGRESO DE UEA,
ROTTERDAM, 19.-26.07.2008**

Estona delegacio antaŭ la kongresejo Beurs-World Trade Center: Rein Zubsberg, Ahto Siimson, Hilja Sarapuu, Aino Suu, Lydia Lindla, Ede-Mall Puskar, Mai Soidla, Helgi Hromova, Milvi Ristoja, Edda-Merike Pelt, Peeter Aitai, Mare Kristjuhan, Madis Linnamägi; fronte: Vjačeslav Hromov, Eve Otsa

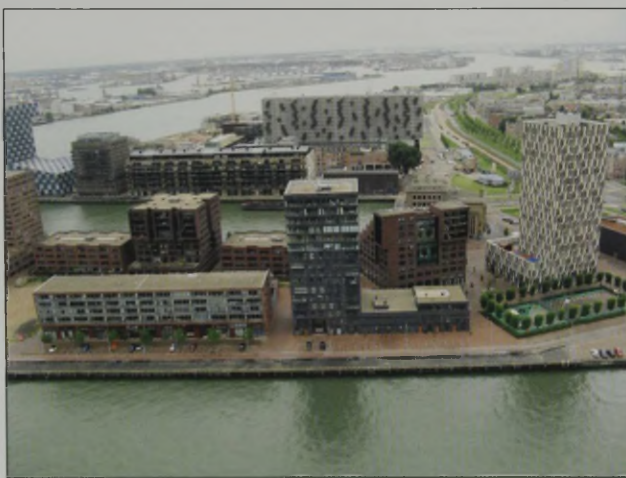
Antaŭ la Centra Oficejo de UEA: nekonata esperantisto, Rein Zubsberg, Ede-Mall Puskar, Eve Otsa, Madis Linnamägi

Japanino kaj brazilaninoj partoprenis en la arta programo

**Sur la Eŭroturo fone de la haveno Rotterdam:
Rein Zubsberg, Ahto Siimson,
Madis Linnamägi**

Panoramo de la Eŭroturo

**Nederlandaj
suveniroj**

**Imre Szabó,
hungara Esperanta
ĵurnalisto kaj poeto**

Rotterdam: urba biblioteko, ...

... kuba domo

94-a Universala Kongreso de UEA, Białystok, 25.07.–01.08.2009

Centro Ludoviko Zamenhof en Bjalistoko, str Warszawska 19, inaŭgurita la 21-an de julio 2009. „Bjalistoko de la juneco de Zamenhof” – la unua ekspozicio.

**94-a Universala Kongreso de UEA „Krei pacan ponton inter la popoloj”: Zamenhof hodiaŭ.
Białystok, 25.07–.01.08.2009**

Gejunuloj kun la Pola flago; Estona delegacio: Ahto Siimson, Lydia Lindla, Brian Moon (vicprezidanto de Akademio de Esperanto), Diana Aitai, Rein Zubsberg (kun la flago de Eo), Milvi Ristoja, Kalle Vilbaste, Edda-Merike Pelt, Heli Tammik, Mai Soidla, Eevi Lobjakas, Ahto Kaljusaar, Arvi Kuuseok, Madis Linnamägi